

Director: Doru STRÎMBULESCU / Mentor: Gheorghe GRIGURCU

Anul I ○ NR. 12 ○ 28 pagini ○ decembrie 2013

TREI generații

Dacă în viața literar-artistică noțiunea de generație e relativă, nu o dată inoportună, în viața societății ea n-ar putea fi cu ușurință ocolită. Cu acidă ironie, Balzac numea generația scriitoricească o scenă umplută de patru-cinci mii de oameni, toți aceștia voind a juca rolul principal! Pe plan social însă avem a face cu categorii nu doar mult mai numeroase ci și subsumate unor condiții obiective, circumscrise unui cadru istoric în raport cu care ambițiile personale nu sunt cele mai relevante. Din acest punct de vedere, despre câte generații distincte am putea vorbi azi în România? Am impresia că despre trei.

Gheorghe GRIGURCU

12

Constantin TRANDAFIR / Glose despre imitație

Cuvântul imitație și realitatea acoperită de el are conotații multiple, uneori știute, alteori ascunse, unele care îi aprobă înțelesul în starea lui primitivă și în alte diferite situații, altele care resping de facto sensul negativ al cuvântului. Scurt, ca la dicționar, a imita înseamnă a adopta modul de comportare al cuiva, a lua exemplul pe cineva. Acest înțeles este cel mai răspândit și mai practicat. E în firea noastră a învăța de la alții, de la bun început (copilul până la trei ani nu face altceva decât să imite); și pe tot parcursul copilăriei și al vieții când ni se oferă modele și exemple demne de urmat, care și acelea au avut și au modelele lor de urmat. E o imitație, așa-zicând, în lanț și, la drept vorbind, constructivă: „Să-l imităm... pe acel ce-l vedem făcând bine” (Anton Pann); „acest prototip n-a putut rămâne fără imitatori mai mult sau mai puțin îndrăzneți” (Eminescu). Latini au preluat de la greci, clasicismul francez care s-a construit pe modelul, în condiții istorice noi, al valorilor antichității. Partea mai rea, în acest context, este moda care forțează ritmul vremii, de cele mai multe ori la modul grotesc: moda cea atât de trecătoare. Un înțeles acceptabil ar fi mimarea (*mimus*), reproducerea, copierea (slavă copiștilor de texte vechi), reminiscența, *survivals*. De fapt, „supraviețuirea” nu există decât atât cât corespunde unei necesități a vieții în mișcare. Miturile sau ritualurile se păstrează în superstiții așa cum se relaționează între ele formulele poetice ale trecutului și prezentului. Cât privește canonul în muzică, acesta e o compoziție specifică. Și contrapunctul imitativ, ipostază a polifoniei. Mai sunt canoanele bisericii, canoanele biblice, canoanele clasicismului, regulile artistice obligatorii, care stimulează într-un fel creația, dar de fapt produc dilematismul. Nu e loc aici pentru marea teorie a *mimesis*-ului. Și, mai ales, este astăzi moda canonului literar. Nu e loc nici pentru moda actuală a „bătăliei canonice”, de la Harold Bloom citire.

Epigonii din absența capacității creatoare nu renunță la autorlăc și recurg impetuos la compilație. Cele mai detestabile sunt pastişa, plagiatul (care se dau drept producții proprii, pentru a câștiga notorietate falsă). Dar la fel de hidoase sunt căutările cu lumânarea de plagiatori, pentru a dovedi o cultură comparativă ieșită din comun sau din motive de răzbunare. Vezi cazul celebru Caragiale - Caion. Chiar Shakespeare e suspectat de preluare în bloc a unui înaintaș. Iar *Odiseea* ar fi fost scrisă de Nausicaa...

Despre imitație s-au spus și se mai spun lucruri diverse, de la imitație pur și simplu la imitația necesară, până la ceea ce s-a numit *imitatio dei*. Treccem peste alt subiect vecin, influența, modelatoare și catalitică, peste „sincronism”, canonada canonului, recuperarea tradiției mult dragă modernității (v. „școala romană” a finalului de simbolism, clasicizarea expresionismului și chiar a avangardei) și postmodernității. Să ne reamintim ce spun propa-

gandiții ideii de originalitate care sunt, dar nu numai ei, și adversarii ai imitației „ovine”. G. Călinescu nu-i de acord cu ideea de „originalitate”, propunând în loc sintagma „putere de creație”. Iar creația nu se naște din negarea existentului, ci din conexiunea strânsă cu el. Formele fără fond au fost denunțate de la începuturile culturii noastre moderne. Sincronismul lovinescian era strict necesar, cu condiția intervenției factorului specific pentru a mistui „modelele”. Întârzierea asimilării și „slugărnicia mehenge” i-au intrigat pe alergicii la inautenticitate, ca, de exemplu, pe susținătorul mutației valorilor, Paul Zarișopol: „Ne ține încă foarte strâns de gât o frică peste măsură dizgrațioasă, adeseori comică de a nu ne da de gol cu vreun păcat în fața Europei. «Europa», în vorbirea noastră publică este un cuvânt cu fiori de patos... Sau: ne răsucim și ne gudurăm ca să fim primiți înăuntru, în salonul european parcă am vrea să arătăm singuri cu degetul că stăm, altminteri, pe dinafară, abia îndrăznind să ne strecurăm până în prag. Cu toată fanfara și zdrăngănul diverselor leit-motive de orgoliu național, în fond nu ne-am izbăvit de acele răsuciri de gât și tremurături stângace care ne-au rămas în oase de pe vremea când eram umile anexe ale atotputerniciei turce...”

Era în perioada fastă, interbelică. Ce s-a întâmplat după aceea cu sovietizarea și sub dictatura personală e mai mult decât o subjugare. Când am ajuns la „adevărată democrație” dâmbovițeană și la frățietatea europeană nu s-a mai pus problema imitației, ci a globalizării, chiar prin cedarea, vai, a autohtoniei. Epoca unei comunicări totale, fără probleme de specificitate, nu mai pune nici un baraj imitației. Oile lui Panurge au deplină libertate. Vorba lui Horațiu: „O, imitatores, pecus servum!”.

Dar pe noi ne interesează ce se mai spune despre imitație în domeniul artei, a literaturii cu precădere. Sunt reiterate vorbe oarecum amuzante, care țin de domeniul paradoxului, dar și ca replici date inovatorilor care nu inovează. Dali spunea că „acei care nu vor să imite nimic nu produc nimic”. Cu modestia împinsă până la extremă, Borges lansa insolita zicere că n-a făcut altceva, în scrisul său, decât să plagieze. Subtilitatea trebuie căutată mai departe decât la nivelul aparenței, tot pentru a compromite infatuarea auctorială. Sau mai bine zis în ceea ce s-a numit *anonimatul* creației. Marele Anonim nu-și revendică nimic de la și pentru el însuși. Vorba poetului: „Eminescu n-a existat”. Aici ne aflăm însă la granița demiurgiei.

Așa că dintre cei doi poli, admitem că nu e posibil și nici n-ar fi productivă „originalitatea” perfectă. Însuși procesul creativ este selectiv și are în urmă repere prețioase ale înțele receptivității la vremea lor. Dar a prelua și a duce mai departe e altceva decât subtilizare neghioabă. O vorbă de largă circulație spune simplu: imitația nu are valoare.

„Iară nu sunt vremile supt cărma omului, ci bietul om supt vremei”.

Miron Costin în *De neamul moldovenilor*; din ce țară au ieșit strămoșii lor

Doru STRÎMBULESCU / O lămurire!

Dacă ar fi să ne luăm după mesaje alarmante transmise opiniei publice de unii specialiști în scenarii apocaliptice, dar tipice unui anume gen de discurs public al acestei perioade, ceea ce se întâmplă de la o vreme încoace Ansamblului brâncușian de la Târgu Jiu este un dezastru. Grație anumitor mijloace mass-media, care pun cu generozitate la dispoziția acestor ipochimeni spații largi de emisie, opinia publică românească, dar nu numai, este nevoită să ia act de intervențiile catastrofale întreprinse de autorități împotriva lui Brâncuși. Puse într-o anumită lumină, acțiunile pentru întreținerea și restaurarea ansamblului, căci despre asta este vorba, sunt receptate de o mare masă de oameni în sensul unei agresiuni ce poate pune în pericol însăși existența operei în sine. Nimic nou dat fiind istoria de 75 de ani a ansamblului. În acest sens, se știu prea bine acțiunile întreprinse împotriva ansamblului brâncușian de la Târgu Jiu în anii regimului comunist. Datele sunt bine cunoscute și nu cred că are rost să insist asupra lor.

Trebuie însă spus că, după decembrie 1989, s-a creat în interiorul anumitor cercuri culturale (?), un anume orizont de așteptare, o disponibilitate menită a îndrepta *nedreptățile* la care a fost supus Brâncuși de-a lungul timpului chiar în propria sa țară. S-au întâmplat lucruri interesante: simpozioane, întâlniri de lucru, sau făcut restaurări (cu cântec), se tot vorbește despre aducerea osemintelor lui Brâncuși în țară, se scot cărți, se publică albume și reviste, se fac și (ne)făcute, operele brâncușiene devenind (pentru unii) obiecte de kitsch, se fac lucruri din astea. După cum se poate observa există o disponibilitate, nu numai din partea oamenilor de cultură, dar și a factorilor de decizie de la nivel central și local. Numai că toate astea trebuie puse într-un cadru unic, care să dea un sens și să releve tuturor faptul că noi românii am dat lumii un asemenea artist de talie universală.

Am mai scris despre acest lucru. Eforturile făcute de autoritățile locale de întreținere, conservare și promovare a ansamblului brâncușian de la Târgu Jiu nu sunt suficiente. Fragilitatea instituțională, imixtiunile în treburile acestora a unor inși avizi de o efemeră glorie, inexistența unei gândiri coerente, dublată de lipsa unei strategii na-

ționale de întreținere, conservare și punere în valoare a ansamblului brâncușian sunt doar o mică parte dintr-un întreg care ne lipsește, văduvindu-ne, astfel, de o luminoasă percepție publică a lui Brâncuși. A lăsa întreagă această majoră responsabilitate pe umerii administrației locale nu creează nici un avantaj în acest sens.

Motivele sunt multe și greu cuantificabile. Câteva dintre ele cred însă că pot fi spuse. În primul rând este vorba de o chestiune ce ține de relațiile dintre instituții. Ansamblul brâncușian aparține de drept Primăriei Târgu Jiu, dar în același timp face parte legal din patrimoniul artistic național fiind supus acestui criteriu de evaluare. Ca atare, chestiunea legată de restaurarea ansamblului aparține Ministrului Culturii, cel care de altfel a și coordonat activitățile de restaurare întreprinse la Poarta Sărutului în acest an și care au creat atâta vâlvă națională. În paranteză fie spus, din păcate, reprezentantul Ministerului Culturii la Târgu Jiu, în speță Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Gorj, a tăcut mâlc în timp ce opinia publică era în așteptarea unui punct de vedere oficial din partea autorităților contractante. În cele din urmă, reacția la acuzațiile invocate a venit din partea conducerii INP-ului, la care s-a adăugat decizia premierului Victor Ponta de înființare a unei comisii alcătuite din specialiști români și străini care să analizeze situație. (Ca un amănunt, la această dată comisia s-a înființat urmând ca în perioada următoare să înceapă activitățile în teren). Fără îndoială, într-un alt context, această chestiune putea fi evitată.

Apoi, este ceva ce ține de relațiile dintre persoane, dintre „specialiști”. Aici lucrurile se complică și mai mult. Când unii, care până mai ieri erau privilegiați (abonați la sume mari de bani) pentru a se ocupa de lucrările de întreținere și restaurare a ansamblului brâncușian au pierdut *sinecursa*, din varii motive (să fie vorba de nepriecere?), se revoltă nu numai împotriva celor care au câștigat-o, ci împotriva tuturor. Amestecul acesta de interese, ură și parvenire nu aduce nimic bun în gestionarea activităților privind întreținerea, conservarea și restaurarea operelor brâncușiene. Circul este total.

Continuare în pag. 3

CUPRINS:

Constantin TRANDAFIR / Glose despre imitație / 2

Doru STRÎMBULESCU / O lămurire! / 2-3

Gheorghe GRIGURCU / Trei generații / 3

Barbu CIOCULESCU / Un alergător de cursă lungă / 4

Dumitru UNGUREANU / Biblioteca uitată. Învățămintele din bătrâni / 4

Nicolae COANDE / Și eu am fost în... Westfalia (V) / 5

Claudia VOICULESCU / Poezie / 5

Nicolae TZONE & Mihail GĂLĂȚANU / Cioplitorii de măști. Poezie / 6-7

Adrian Dinu RACHIERU / Masca ludicului / 8

Petru URSACHE / Unitatea stilistică a culturii române / 9-10

Magda URSACHE / (Im)presarii literari / 10

Viorica GLIGOR / Amor intellectualis magistri / 11

Aureliu GOCI / Rebreanu nuvelist / 12

Tudorel URIAN / Petre Stoica inedit / 13

Vasile GOGEA / Magda Ursache – despre comunism, nu doar cu exactitate / 13

Lucian GRUIA / Emil Lungeanu – Odisee literare în versuri și tablouri dramatice / 14

Marius HORSIA / „Amintiri” despre viitor / 15

Flori BĂLĂNESCU / Basarabia – eterna sacrificată, o binevenită actualizare / 16

Victor ȘTIR / Andrei Mureșanu, sărbătorit în fosta sa casă natală... / 17

Ion POPESCU-BRĂDICENI / Peștera și Fântâna Tinereții în spațio-timpul sacru... / 18

Viorica RĂDUȚĂ / Note despre „interval” la Eminescu și Brâncuși (II) / 19

Nicolae CIOBANU / Scrisoare deschisă către Dl Dim. Gram. / 20

Mariana FILIMON / Subînțelesuri (IV) / 21

Maria BĂLĂCEANU / De la gâlceava zeilor la hiperrealismul actual / 22

Olimpia IACOB / Haiku. Traduceri / 23

Gabriela BANU / Tablou cu femei / 24

Elena BRĂDIȘTEANU / Desculț prin țara faraonilor (6) / 25

Aurel ANTONIE / Cartea ifoselor (9) / 26

Mălina CONȚU / 100 de ani de artă a peisajului din colecția British Council / 27

ISSN 2285 – 9020

Publicație de literatură și artă

Editor:

Centrul Municipal de Cultură „Constantin Brâncuși”
Târgu Jiu

Director:

Adina ANDRIȚOIU

B-dul C. Brâncuși, nr. 12 A
Telefon/Fax: 0253.217.570
E-mail:

office@centrulbrancusi.ro
www.centrulbrancusi.ro

Corectură:
Ion POPESCU-BRĂDICENI
Tehnoredactare:
Rodica TEIȘI

Tiparul: Tipografia PROD COM SRL Târgu Jiu

Potrivit art. 206 C.P.,
responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului aparține autorului.
În cazul unor agenții de presă și personalități citate,
responsabilitatea juridică le aparține.

Gheorghe GRIGURCU

/ Trei generații

Dacă în viața literar-artistică noțiunea de generație e relativă, nu o dată inoportună, în viața societății ea n-ar putea fi cu ușurință ocolită. Cu acidă ironie, Balzac numea generația scriitoricească o scenă umplută de patru-cinci mii de oameni, toți aceștia voind a juca rolul principal! Pe plan social însă avem a face cu categorii nu doar mult mai numeroase ci și subsumate unor condiții obiective, circumscrise unui cadru istoric în raport cu care ambițiile personale nu sunt cele mai relevante. Din acest punct de vedere, despre câte generații distincte am putea vorbi azi în România? Am impresia că despre trei. Mai întâi generația celor a căror tinerețe se plasează în anii interbelicului, prin forța lucrurilor din ce în ce mai restrânsă, apropiată de dispariție. Alcătuită din oameni care, de regulă, au participat la război, care, încă tineri fiind, au înfruntat primul val, cel mai cumplit, al terorii comuniste și nu o dată au cunoscut temnița din motive de conștiință sau pentru că aparțineau unor categorii indezirabile regimului totalitar. A fost generația marilor frustrări, a marilor traume care au marcat sfârșitul normalității în țara noastră. Mulți din exponenții săi au dispărut înainte de vreme, dacă nu uciși cel puțin reduși la tăcere, ori, atunci când au avut posibilitatea, au apucat pe calea exilului. Ea a dat cel mai greu tribut represiunii comuniste care implica pentru întreaga obște mizeria, îndochinarea obligatorie, cenzura, surparea întregului sistem de valori pe care s-au clădit civilizația și cultura în România. Cei câțiva seniori ai acestei vitregite la culme generații, din rîndul intelectualității, care se mai află între noi sunt în măsură a aduce mărturiile cele mai avizate asupra unor vremuri cumplite: Neagu Djuvara, Mihail Șora și chiar N. Balotă (citorii își vor da seama sper de ce am introdus acest „chiar”).

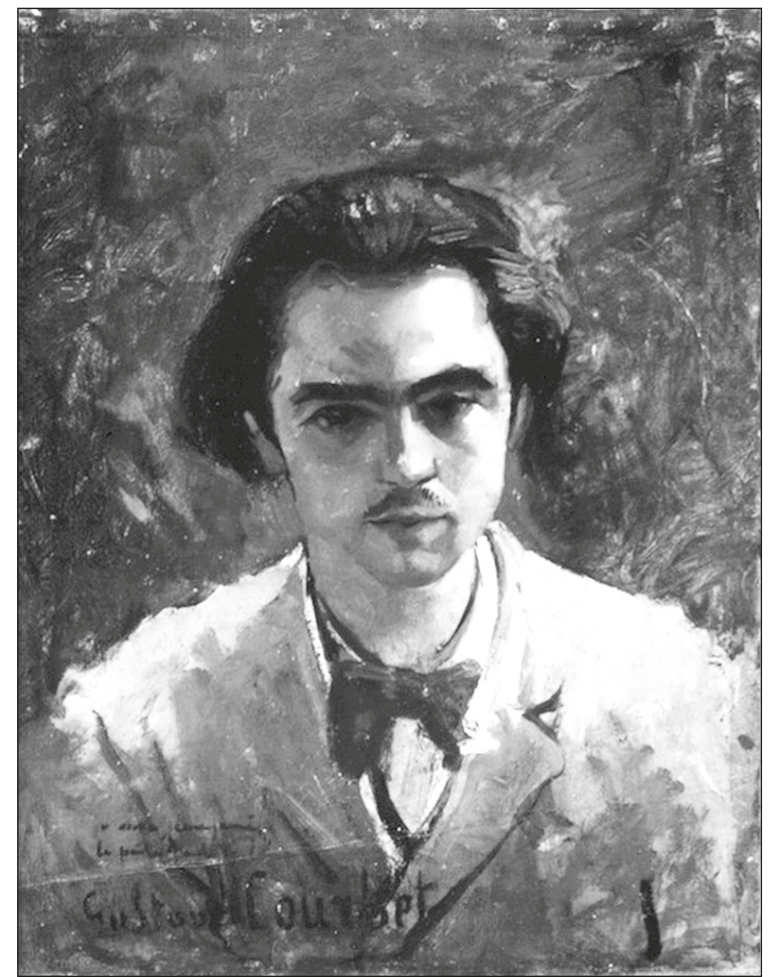
A doua generație pe care o putem avea în vedere e compusă din persoane născute în jurul anilor războiului, nescutite nici ele cîtuși de puțin de experiența dură a comunizării care a început prin a le umbri perioada copilăriei. Această împrejurare le-a făcut uneori mai vulnerabile la ispitele compromisului cu oficialitatea. Din care pricină numărul celor din sînul acestei generații secundare care a semnat, într-un fel sau altul, ceea ce s-a numit pactul cu Diavolul a fost mai mare decît cel al membrilor generației imediat anterioare. Nu intenționăm a trece cu vederea conștiințele remarcabile, curajoase pînă la a deveni pilduitoare din categoria în cauză (Paul Goma, Dorin Tudoran, Bujor Nedelcovici, Dan Culcer, Ana Blandiana, Romulus Rusan etc.), dar „adaptării” au fost legiune. S-a afirmat că „experimentul Pitești”, acea oribilă mutilare a conștiințelor pentru că a fost dusă cu sadism pînă la ultimele consecințe, ar fi fost, la un mod simbolic, caracteristic pentru societatea noastră în ansamblu. Psihanaliștii numesc fenomenul în cauză identificarea cu agresorul. Cînd ești supus unei mari presiuni, cedezi, îi faci pe plac acestuia. Semnificativ, nu puțini dintre foștii deținuți politici, fie că au suferit efectiv „spălarea creierului”, fie că nu, au devenit colaboratori ai Securității. La fel mulți cetățeni care n-au trecut prin Gulag s-au văzut puși în situația de a face compromisuri pentru a supraviețui. S-au raliat mecanismelor propagandei oficiale, au aplaudat oratoria șchioapă a căpeteniilor, au devenit membri de partid, chiar au dat note informative sinistrelor „organe” ale poliției politice. Frecvent din dorința imundă a profitului, adică a avansării în carieră, a plecărilor (și îndelungatei șederi) în țările putrefiatului Occident, a unor beneficii pecuniare etc. din aproape în aproape s-a ajuns... departe. Nu de supraviețuire pur și simplu mai putem vorbi în asemenea circumstanțe, ci de arivism, lăcomie, turpitudine. Alteori însă oamenii au fost supuși unor presiuni cumplite, smulgîndu-li-se consimțirea de cooperare cu Securitatea prin amenințări cu condamnarea la închisoare ori chiar cu moartea, la adresa nu doar a lor ci și a familiilor lor. Cunoșc asemenea cazuri. Cei ajunși

într-o atare diabolică menhină pot fi oare socotiți vinovați sau mai curînd victime? Întimplarea (?) face ca în anii de după 1989 să aibă loc o răfuială cu așa-numiții generic turnători, oferiți vindictei publice fără a se ține seama de specificul fiecărui caz, de căile deseori monstruoase ale racolării și de ce i s-ar putea imputa fiecărui împrișnat în parte. De acord, au fost multe canalii, dar se cade să-i vîrîm pe toți informatorii în același sac? Și, oricum, nu sunt cu toții doar niște marginali ai sistemului abuziv? Personal, am o mare rețineră în a arunca blamul asupra nefericiților care au trecut prin cercurile infernale ale pușcăriilor comuniste, indiscutabil cele mai dure din cîte a cunoscut vreodată România și poate cele mai terifiante, dacă ținem seama de „experimentul” piteștean, din tot „lagărul” socialist. Unor Alexandru Paleologu, I. Negoieșcu, Ștefan Aug. Doinaș, Ion Caraion, Dan Amedeo Lăzărescu - floarea inteligenței noastre aparținînd generației precedente - am simțămîntul că se cuvine a li se recunoaște o fibră eroică. Numai cine s-a aflat în preajma focurilor Gheenei comuniste are dreptul moral de a-i sancționa eventual sever, de a-i da eventual la o parte din zona considerației noastre ce altminteri se cade a fi comprehensivă, nu fără o notă compasională. Și un alt caz ce ne-a stupefiat, cel de acum cîțiva ani al Monei Muscă. Om politic carismatic, cu o clară orientare democratică și cu mari șanse de eficiență, d-sa s-a văzut intempestiv scoasă din viața politică, după toate probabilitățile ca efect al unei malefice lucrături. Sfinjenitoare prin marea popularitate dobîndită dar și prin amenințarea ce-o reprezenta pentru actualele încrîngături și aranjamente ale fostei poliții politice nu chiar defuncte, s-a pomenit izbită de-o acuzație lătită la culme pentru colaborarea cu Securitatea din epoca Ceaușescu. N-am putut afla exact ce lucruri infamante ar fi săvîrșit, însă acel „angajament” semnat poate din naivitate juvenilă, neavînd aerul a constitui altceva decît o eroare limitată, a fost utilizat ca un document decisiv pentru a-i justifica execuția. Mona Muscă a fost pusă la stîlpul infamiei, exclusă din viața publică precum ultimul dintre ticăloși. Inclusiv prin contribuția pamfletară a unui reputat intelectual „elitist”, ale cărui furori justițiar n-au, din păcate, un suport al consecvenței...

Și asta în ce context? Într-unul în care trăgătorii de sfori din sfera partidului unic care era-n „toate”, ca și torționarii Securității hălăduiesc fără grijă, bucurîndu-se de pensii impudice de copioase, de locuințe de lux. Nimeni nu-i deranjează cu nimic. Președintele Băsescu a rostit, e drept, o teatrală „condamnare a comunismului” în fața Parlamentului, dar ce preț ar putea avea aceasta cînd, bunăoară, niciun fir de păr de pe creștetul odiosului general Pleșiță nu s-a clintit? Ce să mai spunem de criminalii încă în viață, Alexandru Vișinescu și Ion Ficioru? Bine că ne răfuiam cu cîțiva inteligenți, că o excomunicăm pe Mona Muscă! Nu-mi dau seama ce joc face CNSAS-ul, dar, spre a mă folosi de-o analogie, lucrurile stau cam așa: se pune la cale o, chipurile, grandioasă operație de stîrpire a corupției, grangurii, escrocii de mare calibru, devalorizării de bănci sunt lăsați în pace, toată atenția îndreptîndu-se asupra celor vinovați de furturi mărunte, uneori din nevoia de-a avea ce mîncă. Ne putem mîndri cu așa ceva? Nu e o nedreptățe strigătoare la cer? Și unde mai pui că asupra trecutului, după destule indicii cu implicații securiste, al unor personaje la ora actuală cu rang înalt și foarte înalt în stat, se aruncă vîlul tăcerii, desigur din... motive patriotice!

În fine, cîte ceva despre a treia generație. Alcătuită din actualii tineri, deci din indivizi născuți în ultima parte a „epocii de aur”, sau după încheierea acesteia, ea ar trebui să facă, cu deplină luciditate, bilanțul ultimelor trei sferturi de veac din istoria României și să anunțe cu dignitate intrarea într-o nouă eră. Este o generație care apare pe ruine, de la care ar fi de dorit proiectul,

dacă nu și efectuarea unor noi edificii. Se prezintă ea la înălțimea așteptărilor? Mă tem că nu. În loc de-a schimba scara axiologică viciată a regimului totalitar cu alta validă, dă prea adesea dovadă de o derută în care putem desluși fără dificultate sechelele vremurilor antedecembriste. Comunismul a reprimat, a împins în subconștient aspirații umane firești precum dorința unei vieți decente, libertatea relațiilor dintre sexe, bucuria de-a călători în străinătate etc., ceea ce a făcut ca ele să izbucnească la un moment dat cu o mare forță, dar și încărcate de impurități. Distorsionate, încărcate de tare morale. Timpul îndelungat în care n-au putut ieși la suprafață le-a alterat. S-au răzbunat în acest fel denaturat, grotesc, privațiunile, interdicțiile, mistificările și mortificările deceniilor cîrmuirii nelegiuite. Poporul zice: „părinții au mîncat aguridă, copiii li se strepezesc dinții”. Năzuința la o viață mai bună s-a deversat într-o conștiință tulbură și în simplificarea a ceea ce se cheamă (atît de învechit!) „bune maniere”, libertatea sexuală în obscenitate, desfătarea călătoriei în asaltul meleagurilor vestice cu scopul căpătuirii fără scrupule. Oprimarea ideologică a avut ca efect jemanfișismul. A crescut enorm pofta unui divertisment de prost gust. Din Occident am împrumutat cu grăbire deficiențele acestuia, deșeurile, noroaiile. Recunoaștem: există destui tineri de bună condiție, excelenți pregătiți, onești, dar încercăm a desprinde o linie generală, care, vai, n-ar putea fi în favoarea ultimei generații ivite în arenă. Absența unor repere etice, a unor modele de bună calitate a condus masiv la conturarea unui individualism egoist, grosier, generator de anomie. Decuplată socialmente, prea puțin interesată de cultură (repet, cu unele excepții ce însă nu fac muzica), ultima promoție de tineri e dezorientată, nestructurată în autismul său, împinsă de curenții aleatorii către un mîine ce n-o preocupă, după cum n-o interesează nici trecutul. Se pare că e încă un dar funest pe care ni-l face comunismul.

O lămurire!

Urmare din pag. 2

Începe astfel un război surd și murdar, dus în tranșee, în care fiecare parte încearcă să lovească decisiv. Foșnetul banilor și bifarea în CV a unei lucrări de o asemenea anvergură îi fac pe unii să vadă negru în fața ochilor. Atunci apelează la cele mai josnice mijloace cu putință, profitînd de disponibilitatea unei bune părți a presei românești de a oferi opiniei publice așa zise subiecte tari. În goana aceasta după rating, unii jurnaliști calcă pur și simplu în picioare orice principiu profesional, dar mai cu seamă pe acela privind corecta informare a opiniei publice în lumina adevărului și nu a unor fapte închipuite. Vorba lui Andrei Pleșu, nu interzic nimănui dreptul de a avea opinii, dar aici avem de-a face, mai degrabă, cu *prostia celor care, în slujba propriei vanități, au făcut din portretul lor o caricatură și au devenit inutilizabili.*

Ce trebuie înțeles foarte clar este faptul că lucrările privind restaurarea Porții Sărutului, ca de altfel a tuturor operelor din piatră componente ale ansamblului, precum și restaurarea Coloanei fără sfârșit sunt evaluate și contractate de Ministrul Culturii. Selectarea

specialiștilor care se ocupă de aceste lucrări se face în cadrul Institutului Național al Patrimoniului Cultural, de către o comisie alcătuită la rîndul său din specialiști în restaurare, pe baza unor criterii de performanță profesională, Primăriei Târgu Jiu revenindu-i rolul de monitorizare și întreținere a ansamblului. Acesta este, de fapt, unul dintre obiectivele Centrului Brâncuși. Rapoartele referitoare la aceste operațiuni sunt realizate de un specialist agreeat de Ministrul Culturii. După întocmirea lunară a acestora, ele ajung pe masa comisiei de evaluare din cadrul ministerului, care decide în final pașii ce trebuie urmați. De calitatea lucrărilor făcute răspunde întru totul executantul acestora care trebuie să-și asume întreaga responsabilitate. Dacă se face cineva vinovat de proasta executare a lucrărilor de restaurare, atunci, să plătească.

În fine, pentru a evita astfel de situații neplăcute și nedrepte care nu avantajează nici una dintre părți, cred că trebuie luate unele decizii menite a schimba ceva în modul în care ne raportăm la Brâncuși și opera sa de la Târgu Jiu.

În primul rînd cred că se impune o reevaluare a principiilor de funcționare instituțională, prin distribuția unor sarcini și obiective clare de îndeplinit de fiecare instituție în parte, precum și a unor sume de bani alocate, pornind de la atribuțiile și contribuțiile primăriei prin

Centrului Brâncuși, pînă la Ministrul Culturii și Guvernul României. O regîndire a acestor sarcini și obiective poate să înceapă odată cu includerea ansamblului în lista monumentelor mondiale UNESCO.

Apoi cred că ar trebui alcătuit un colegiu academic (primii pași s-au făcut), plătit din bani de la bugetul central, din care să facă parte cercetători ai opereii brâncușiene și specialiști în restaurare, conservare și întreținerea operelor de artă, și care, printre alte atribuțiuni, să aibă și pe aceasta de a decide în privința intervențiilor asupra ansamblului brâncușian. În această privință, este absolut obligatorie selectarea celor mai buni specialiști în astfel de lucrări din țară și din străinătate, care să elimine orice formă de îndoială privind calitatea lucrărilor ce urmează să se facă asupra operelor. De asemenea, este necesară o strategie comună de comunicare, alcătuită pe baza principiului transparenței instituționale și al relațiilor publice.

Am scris aceste gânduri, nu doar pentru a da o replică unor *smintiți întru Brâncuși*, care au creat o isterie națională referitor la lucrările de restaurare făcute în această toamnă asupra operelor din piatră, componente ale ansamblului brâncușian, (despre asta se vor fi pronunțînd specialiști - într-un fel sau altul), ci, mai degrabă, dintr-o smerenie față de Brâncuși. (D.S.)

Barbu CIOCULESCU / Un alergător de cursă lungă

Prozator robust, de cursă lungă și adâncă respirație, dl. Constantin Matescu, la împlinirea vârstei de 85 de ani, își vede publicarea celui de al treilea volum de Scrieri, cu subtitlul „Între sute de catarge” (Editura Conphis, Râmnicu Vâlcea, 2013). Odată ce subtitlul celui de al doilea volum fusese „Romanele tinereții” considerăm că cel de al treilea tom cuprinde opere ale maturității, într-o alcătuire ce așteaptă apariția încă a altor tomuri.

Cărți ample, cea de a treia depășește șase sute de pagini în format mare, ele pun pe tapet, în prim rând, destinul unui scriitor pe care critica literară a epocii comuniste nu l-a răsfățat, lăsând moștenire perioadei pe care o trăim un nume greu de găsit în volumele de istorie a literaturii noastre, și nu tocmai ușor de întâlnit în presa literară, în dezbaterile privind evoluția romanului pe perioade/generații. Poate unde, de la începuturi, Constantin Matescu a fost un alergător singu-

ratic, într-o confruntare care se făcea pe echipe. Este o lacună pe care apariția celor trei volume, cu adaosul celor care vor mai vedea lumina tiparului, sperăm, o înlătură în parte. Spunem în parte, fiindcă autorul nu a tins să realizeze o ediție critică, însoțind fiecare nuvelă, roman, de date identitare - anul apariției, editura - poate o decizie de orgoliu târziu, dacă nu ideea că esențial este să ajungă la lector fiecare bucată cu un singur indice, acela de valoare.

Criticului îi revine sarcina de a reface, pe cont propriu, schema aparițiilor, a evoluției scriitorului. El va reinsera opera din două, atât de diferite, perioade între ele, cea comunistă și cea a zilelor noastre. Lectura a mii de pagini din bogata creație de până acum a dlui Constantin Matescu va îngădui o judecată definitivă, pe scara tuturor coordonatelor încheșând o operă. Printre altele se va ridica problema legăturii dintre memorialistică și literatură, dl. Matescu fiind un eminent memorialist, pe când în scrierile sale literare domină discursul la persoana întâi - masculină sau feminină. Dacă vom alătura fotografia autorului de pe cea de a patra copertă a volumului, chipului, la tinerețe, al principalului său erou, vom înțelege și deliciul câtor vieți fictive a putut cunoaște autorul, dar cât datorează eroul lui intimei structuri a autorului.

Literatură dramatică în toate paragrafele sale, tragică adesea, de puternice conflicte dar și din a celor ale cotidianului, claviatura mateesciană este una realistă, de observație a vieții, în mare și în mic. Procedeele sale țin de o anume clasicitate care-l apropie de prozatorii interbelici, de la Mircea Eliade la G. Călinescu din „Enigma Otiliei”. În toate povestirile din toate cele trei volume de până acum, timpul este mobilat cu toate ființele, obiectele, stările, focurile unei societăți pe care o realcătuiește, fără să o judece. O neobosită suită de situații transformă fiecare operă într-un scenariu perfect, căruia nimic nu i-ar mai putea fi adăugat. Detaliul exterior, cu voluptate îmbrățișat, conduce drept către nexul interior, către analiza psihologică; spațiul ideal al sondării rămânând, de la Benjamin Constant încoace cuplul. Cea mai atentă șerpuire a fluxului sentimentelor, care nasc și destramă o mare iubire are loc în miezul de lucruri înconjurătoare. În „După amiaza unui faun”, o bătrână ce-și simte sfârșitul apropiat dictează slujnicei care trece într-un registru ce și cui vrea să lase cele ce-i aparțin, dintr-o casă veche, nedevastată de istorie. Un recital de obiecte ce-mi aminteste testamentul, pe care cu decenii în urmă, mi-l dicta Puia-Florica Rebreanu și la executarea căruia urma să veghez. Câte o blană, lăsată unei bătrâne trebuia să-și schimbe destinația, la decesul anunțat al acesteia un vas Galle nu se mai îndrepta către buna prietenă - dovedită de ipocrie - , munca părea să nu aibă sfârșit. În nuvela dlui Matescu, fiecare obiect este legat de un episod de viață, de o vară petrecută într-o localitate dobrogeană unde tânăra îl zărise pe pictorul Pătrașcu la șevalet, în natură - și pe câți alții trecuți în neființă. Așa încât Zin-

cuței îi va lăsa „un vas ceramic italianesc, verzui cu toartă. Salatiere de cristal, salatiere porțelan cu îngeri albaștri. O cutiută de argint chibrituri. O troiță de os. O lampă mică de faianță franțuzească. O cupă de șampanie, disparată”. Prilej de a și-o aminti pe Zincuța, colegă de școală la liceul Duruy pe Boulevard des Invalides, cu codițe, uniformă gri cu dungi, cordon și guleraș scrobbit, pe care le schimba în fiecare dimineață, fundulițe și ghetuțe negre. Un muzeu de lucruri strânse într-o viață de o femeie din lumea bună, un cerc de supraviețuitori cu un picior în groapă, pe care-i batjocoreau Petru Dumitriu și G. Călinescu, iar povestitorul nostru o resuscită cu, am spune, neutrală duiosie, într-o piesă antologică.

În anii mai apropiați, irupția unor proze de brutal naturalism a pus în umbră prozele de un mai sobru realism ale dlui Constantin Matescu, dându-i acestuia răgazul să-și împropăzeze virtuțile stilistice, în deplina libertate câștigată. Mai ades la persoana întâi, ca, de pildă în romanul „Coline în soare”, unde se pronunță un personaj tensionat, cult, deschis artelor, la vârsta libidoului activ. Între erou și autor legătura ombilicală pare încă neruptă, un indice de realism nemachiat. Tonul este al zilnicelor întâmplări, faste or nefaste, după cum ni le facem, eroul ține și un „Jurnal fără noimă”, dimpreună cu note dintr-o călătorie în India pe care, desigur, autorul a efectuat-o cândva. Căci nu numai Louis Bromfield și Mircea Eliade au vizitat subcontinentul hindus - imortalizându-l. Notele romancierului sunt ale unui excursionist de ocazie, în structura narațiunii. Eroul nu concurează la starea de geniu, ci doar la aceea de ins sensibil la frumos. La Taj Mahal: „Un fulger de lumină albă. Intrăm desculți. Pășim direct pe marmură. Cele două cenotafuri orânduite unul lângă altul. Totul alb. Finețea decorației. Dantele”.

Asemeni lui Humprey Bogart, eroul mateescian aprinde țigară după țigară, dă pe gât coniac după coniac, suferă de mahmureală, comite rupturi ale căror consecințe le suferă cu luciditate, iubita îl poate părăsi prin moarte, copilul cuplului creat de tatăl său, în relații de gingașe tatonări din partea acestuia. Fotografia autorului, la tinerețe, de pe cea de a patra copertă a cărții propune o înșelătoare asemănare cu fizionomia eroului său. Când la persoana întâi vorbește eroina, cu aceeași fină exactitate este surprinsă feminitatea, în adâncul ei firesc. Factorul psihologic determinant domină pagina, în buna succesiune a prozei interbelice. Cu ușoare ochiri către proza americană a secolului XX, într-o cu totul remarcabilă disponibilitate a repictării unor mai vechi pânze, din schimbătoare unghiuri de lumină.

Nu știm câte volume va îmbrățișa întreaga operă - în vie desfășurare, de altminteri - a dlui Constantin Matescu, cele până acum publicate relevă, certifică - și chiar clamează - un nume de autentică greutate în decenii ale prozei naționale. Și să îndrăznim a spune, o personalitate a vieții noastre literare -, pe care aceasta o revendică.

Dumitru UNGUREANU / BIBLIOTECA UITATĂ. Învățămintele din bătrâni

Am avut norocul ca amândoi bunicii din partea tatălui - Maica și Taica - să fie școlii cinci clase primare, câte se făceau pe atunci. Deși născuți în 1900, Maica pe 1 ianuarie, Taica pe 21 septembrie, n-au isprăvit în același an, probabil din cauză că Maica, mai slabă de carte, cum arată notele, va fi repetat o clasă. Or, mai degrabă va fi fost pusă la muncă în gospodăria săracă, în care se arăneau vreo șase copii. Chiar nota ei la *Disciplină*, secțiunea „frequentarea” (așa se scria!) este 9, ca și la secțiunea „purtarea”, de unde supoziția că Maica nu numai că trăgea chiulul, justificat sau ba, dar nici nu stătea smirnă în bancă.

Mă uit la certificatele de absolvire cu mândrie și uimire. Taica era „de națiune Română, de religie Ortodox, copil al d-lui Andrei Ungureanu, de profesiune muncitor”. Ce muncea străbunicul, n-am apucat să văd. Poveștile neamului atestă indeletnicirea de fierar, unul care transformase la modul propriu armele în pluguri, făcând cuțite agricole dintr-o aripă de bombardier american prăbușit în apropierea satului, în primăvara lui 1944. Clasificat întâiul între cei 4 promovați din 4 elevi înscriși, Taica primea note mai mari la probele orale decât la cele scrise. Nu trag concluzia că era mai bun de gură decât de mână, deși notele împușcate la *Dexterități - Caligrafie, Desemn, Cânt, Exerciții corporale și jocuri gimnastice* - sunt toate de 8, față de 9 „pe linie”, căpătând la *Limba română, Aritmetică și Celelalte*

științe (Religie, Istorie, Geografie, Științe fizico-naturale). Cu 7 și 8 „înscris”, plus 9 și 10 la *Disciplină*, Taica obținea un exigent 8,60, aproape două puncte peste cele 6,75 căpătate de Maica, un an mai târziu, din partea aceluiași diriginte Longin Berteau (sau Berton, iscălitura se încălcește la ultimele litere).

Copilă a plugarului Florea Din Radu, Dinu F. Marina smulgea note mai bune „înscris”, de unde se poate deduce oarecare problemă cu exprimarea verbală. Firesc, dacă nu uităm că în epocă, și-n satele de peste tot, femeile aveau elementarul drept să tacă fără crâcnire. Explicabil de ce Maica se chinuia cu 5,50 la *Limba română oral*, când lua 7 „înscris”. Și pot înțelege 3-ul de la *Aritmetică oral*, compensat de 9 „înscris”, am trecut și eu o fază de-asta! Memoria ei funcționa ireproșabil chiar și după ce depășise 60 de ani. Am apucat să cresc primii 13 ani sub ocrotirea-i deloc muierescă. Scriu așa fiindcă - deși mă apăra de urgia pedepselor corporale primite într-o veselie - niciodată nu m-a cocoloșit, cum se spune, nu m-a scutit de treburile ce-mi reveneau în cadrul economiei familiale. Amintirea ei luminoasă nu mă face, totuși, să o visez cu nostalgie. Oare de ce?

Pesemne că port nu doar numele, ci și moștenirea genetică a lui Taica. El îmi citea mereu din vreo carte ceea ce, după metoda-i mnemotehnică, aplicată cu bastonul, considera că trebuie să rețin. De la el am aflat de Anton Pann și de Alexandru Machidon, de Tুলie Radu

Teacă și de Agerul Pământului... Dar de la Maica am învățat rugăciuni și poezii populare, sau de factură „poporană” scrise de-un Alecsandri, Coșbuc, Eminescu, Bolintineanu. Pe acesta din urmă îl știam „pe de rost”, fără să-l fi citit realtamente niciodată și fără să am habar că el a scris ce-mi recita Maica, rezemată de prisma de lemn a casei, în vreo după-amiază de vară călduroasă, când Taica ne lăsa în pace, ațipit sub streșină. Mi-e jenă să scot de sub taina uitării aplombul cu care declamam „Daniil Sihastru” și primeam laudele vecinilor, uimiți de precocitatea mea promițătoare...

Maica învățase poezia în școala primară din Cacova, nu din antologia lui Gh. Cardaș - *Poezii munteni până la Unire (1787-1859)*, apărută în colecția Biblioteca pentru toți, No. 1425-1430, la Editura librăriei „Universală” - Alcalay & Co., București, f.a. Taica era responsabil cu „cetitul” în casă, și parcă îi văd silueta masivă, sprijinită într-o rână pe pernă, sub lampă, de-a curmezișul patului, în vreme ce Maica „pungălea” vreo cămașă, lângă sobă. Volumașul respectiv s-a pierdut în anii 1964-1969, când tăvălugul necazurilor și-al prefacerilor a dat și peste familia noastră, sfărâmându-i așezarea. Un exemplar din acea ediție am regăsit prin anii 1980, într-un talcioc, și-mi place să spicuiesc uneori pagini uitate din biblioteca tuturor...

Nicolae COANDE / Și eu am fost în... Westfalia (V)

31 iulie. Seara

Nu am povestit deloc ce mi s-a întâmplat până la finalul acelei seri în care am venit pe jos, cu Marius, de la Ahaus la Schöppingen. Erau mai mult de 10 km, dar noi am crezut că îi vom face repede: și berea pe care o băusem ne dădea încredere. Am mers tacticos, dar după o vreme s-a făcut întuneric și nici o mașină nu mai voia să ne ia, deși încercaserăm până atunci de câteva ori. Ne-am oprit pe drum să facem poze cu o iapă-poney și cu mánzul ei, splendizi de frumoși amândoi. Apoi, am făcut câteva halte... de micționat și de discutat.

Când s-a lăsat noaptea, am priceput că nu era de glumă și că Schöppingen nu era chiar colea!

Cred că mai aveam vreo 4 km, după cum am aflat pe urmă, când am fost prinși din spate de o mașină a poliției. O doamnă în uniformă a ieșit din ea și ne-a invitat să ne legitimăm! Normal (vorba fotbalistului Lăcătuș!), era noapte și noi mergeam pe dreapta, pe banda mașinilor, care, deși rar, mai treceau pe acolo. Unul n-a vrut să oprească să ne ia. La nemți nu se glumește cu lucrurile astea, ei au benzi pentru bicicliști și drumeaguri de țară, asfaltate, pentru turiști, dar în zona respectivă nici urmă de așa ceva. Multă pădure, șoseaua trecea printr-o zonă din asta și noi mergeam cu ochii pe sus după Luceafărul de seară. După un timp, penibil, în care ăia ne-au luat probabil datele, am fost invitați să... urcăm în mașina lor. L-am întrebat pe Marius ce vor, iar el, râzând, mi-a spus că se oferiseră să ne conducă la Fundație! Așa că ultimii kilometri i-am făcut în mașina poliției rutiere germane. Altfel cum aș fi avut eu șansa să văd vreodată cum arată de aproape?

Ajunși acolo le-am mulțumit, iar ei ne-au urât, politicoși, noapte bună. În sediu fusese un jour-fixe, ca de obicei miercuri, și Marius le-a povestit celor de aici „Der Abenteuer” a noastră. Și aflu de la el cu ocazia asta că le-a spus polițiștilor cum că noi, neavând autobuz spre Schöppingen, am venit pe jos să mai vedem zona, iar eu sunt un „important” scriitor român aflat aici în Germania! Vezi bine, eu făceam onoare Germaniei! Iar nemții, politicoși, au acceptat „poanta” și au decis să conducă scriitorul acasă în mașina lor! Danke Polizei!

2 august

Am dat în mintea copiilor: citesc bloguri, care mai de care mai ciudate.

Acum am dat peste unul, *Restul știrilor*, în care sunt preluate știri și articole mai puțin cunoscute sau frecventate. Între ele, un articol al unui ziarist englez stabilit în Germania, Michael James, care lucrează aici ca jurnalist independent. Comentează cum a fost anchetat de poliția din Bad Homburg (în landul Hessa) pentru presupus antisemitism: „*Negi Holocaustul?*”, a fost întrebat de un polițist femeie.

Reiau dialogul dintre polițiștii anchetatori și împrișinat, pentru acuratețea relatării:

„Definiți Holocaustul.”

„Ce vreți să spuneți?”

„Despre Holocaustul evreiesc vorbesc. L-ați numit chiar „presupunere” în scrisoarea adresată Consiliului Evreilor.”

„Dacă vă faceți timp să studiați Vechiul Testament, veți învăța că,

în ebraică, Holocaust este forma prescurtată pentru sacrificarea prin incinerare oferită lui Hashem (Dzeul evreilor) în schimbul unor favoruri. Aproape la fel este definit în Enciclopedia Evreiască.”

„Holocaustul este o incinerare masivă?”

„Nu, era făcută în scopuri religioase, deseori incluzând moartea unei oi sau a unui miel. Iudaismul modern nu mai practică ritualul sacrificării, „Holocaust”, cel puțin nu oficial.

Dialogul care urmează, mai bine zis interogatoriul, îi dă ziaristului prilejul să vadă ceea ce știa de multă vreme:

Cum ați defini Holocaustul în termenii celui de-Al Doilea Război Mondial și al celui de-al Treilea Reich? – întrebare capcană.

„Înțelesul cuvântului Holocaust nu se schimbă în Enciclopedia Evreiască și în scripturile evreiești Doar ce vi l-am definit.”

I-am simțit nesiguranța și am căutat să o protejez.

„Creștinii fundamentalisti credeau de asemenea că Isaac era predestinat să devină primul miel sacrificat. Conform Vechiului Testament, în ciuda erorilor sale, indică evident către Domnul nostru Iisus drept cel care își va sacrifica viața din dragoste pentru toți oamenii. Povestea lui Isaac, adevărată sau nu, a folosit drept motiv narativ pentru dragostea Domnului pentru omenire și a suferinței pe care era dispus să o îndure. „Hei, eu sunt Tatăl vostru. Și vă iubesc!”

Asta era dincolo de puterile de înțelegere ale lui Frau Müller. S-a oprit din transcriere. Nu a inclus declarația mea în raportul ei final. În biroul meu e un tip care vorbește despre Iisus. Cred că e timpul să sun psihiatrui, să-l umfle de Paxil (un medicament prescris bolnavilor psihici, n.m. N.C.)

„Îmi cer scuze, știu că Iisus este urât în Uniunea Europeană. Nu am vrut să vă jignesc.”

Frau Müller m-a străfulgerat cu privirea. Nu vroia să audă de Dumnezeu Atotputernic, care a trăit printre noi ca ființă umană pentru a suferi o moarte crudă și agonizantă din mâinile celor care se autointitlau Evrei.

Anume că (șocantă constatare), Iisus este urât în UE. Conversația, la sfârșitul căreia polițista face un rechizitoriu din care reiese că omul e puțin „dus” și că abordează categoric ideea de adevăr prin cele ce se văd, dar și prin jertfa cristică, s-a încheiat așa:

„Anglia pe care o iubeam nu mai exista. Germania, care m-a adoptat în 1992, nu este nimic mai mult decât parodia unui animal de casă, susținând un stat polițienesc: o republică sionistă bananieră de ipocrizie, respingătoare de Hristos; teamă, presiune, sărăcie crescătoare și infometare. Noi, europenii, am pierdut controlul. Spectacolul s-a încheiat.

Ieri am plâns pentru că mi-am adus aminte cum e să fii liber. Îmi vreau libertatea înapoi. O vreau atât de mult încât mă doare și nu-mi pot opri lacrimile”.

Articolul este bine scris, inteligent, pe un ton ușor dolorist, și reprezintă opinia unui om liber care nu suportă constrângerile noii politici „corecte”, între care antisemitismul nenuțat este piatra de poticnire pentru multe dintre inteligențele libere ale lumii.

Claudia VOICULESCU

Nunta noastră vinovată...

Eram parcă-nveșmântată
Într-un giulgiu destrămat;
Nu eram prea tulburată
De-așteptat îndelungat...

Tu veneai din stea stigmată
Ca un rege detronat;
Eram parcă-nveșmântată
Într-un giulgiu destrămat.

Nunta noastră vinovată
Sta sub semnul dedublat
Eu eram cea mai visată
Tu erai cel mai chemat...

Eram parcă-nveșmântată...

26 nov. 2013

Treceam o punte timpurie...

Eram noi, odinioară,
În cea albă primăvară
Între-nfloririle eterne?

Și dacă noi porneam la drum
În al uimirilor ceas bun
De ce străina ne mai cerne?

Ne spălase-n apa moartă,
Ursitoare-n zi deșartă,
Într-o cetate adormită

În care vameșii de lut
Inelul nostru l-au vândut
Pe mincinoasa apă vie

Ce-amirosea ca un argint
Iar noi, pierduți ca-ntr-un alint
Treceam o punte timpurie?

26 nov. 2013

Dăruire

Iubiții mei, frații mei cititori
În arenă, printre toreadori,
Însângerați ca taurii
E poezia-mi ce-așteaptă laurii...

Voi dați în ea cu niște sulii...
Triumfători ieșiți în uliți
Ucisa poezie stă în lanț
Și vreți, nebuni, s-o aruncați în șant...

Pesemne uitați că pe-ndelete
Foamea de poezie vi se face și sete...
Veți căuta și va fi prea târziu
Să mai găsiți sufletul poeziei viu...

Așadar, n-aruncați cu pietre-n poezie
Și nici cu sulii... Este-o erezie...
Poezia vă pune mireme pe gură
Și sufletu-l scoate din zgură...

Țineți-o la preț în cetate,
Ea strălucește-n carate
Și vă poartă departe într-o lume aparte
Să uitați de frică, de urât și de moarte...

Iubiții mei, frații mei cititori,
Nu aruncați cu pietre în sori,
S-ar putea să vină un frig, un întuneric
Cu aripi negre, cu golul himeric...

Frații mei, nu duceți poezia-n arenă
Ea are aripi largi și o trenă,
Ea poate, c-un gest de mamă-nțelept
Cu dragoste să-adune la piept...

Mai apoi, trecând cu ea pe-o alee,
Să fiți încredințați că sunteți pe Calea lactee...
O, poezia e naștere, vis...
Întâi a fost cuvântul... Cineva a zis...

26 nov. 2013

mihail gălățanu @ nicolae tzone¹

cioplitorii de măști

*Toată iarna, cioplitorul de măști a ars,
în spuza lui, mască după mască.
Să se încălzească, să facă un pic de căldură în mansarda lui.
Un an de zile, un an încheiat, lucruse la măștile lui cele mai dragi,
mai surzătoare, la măștile cele mai frumoase.
Un an de zile alergase după lemnul cel mai bun,
ascultase trunchiuri tinere, ciocăniase în scindurici și surcele.
Mîngiase lemnul de preț, stătuse nopți în șir lângă el,
în vipie ori pînă-i intrase gerul în oase.
Un an de zile încercase pe ele lacurile
cele mai subțiri, vopsele secrete, culorile cele mai luminoase.
Un an trăise, zi de zi, cu măștile lui, cu fiecare mască pe rînd,
ca o soție, se culcase împreună cu ea, o sărutase în somn.
Iarna trecută – și a fost o iarnă grea,
cioplitorul de măști s-a încălzit la focul soțiilor sale.
Și, cînd a dat primăvara, părul său albise.
Pesemne, [pentru că] iarna venea.*

pesemne pentru că iarna venea moartea nu mai venea
și viața fără de moarte se plictisea pînă în vîrfurile unghiilor se făcea
de pe o clipă pe alta ca o piatră rotundă și grea
și pentru că moartea chiar nu mai venea viața în sine se răsucea în sine
se rostogolea în sine se înfășura ca un șurub de fier în lemn vechi
de salcie sau de salcîm în lemn putred cu miros de iarbă de catifea
hei mortule striga în urechile vieții mele viața mea
hei mortule ce zici haina de iarbă de catifea este suficient de fină
pentru pielea ta
hei mortule carnea ta este carne de poem sau este carne de altceva
hei mortule moartea ta este piele și carne și os de poem sau este piele
carne și os de altceva
vai ce frumos zâmbești mortule ce frumos arzi tu cînd nimeni nu te vede
cînd nimeni nu se uită la tine
eu spun eu sînt nimeni și eu spune de asemenea mortul de mine
sînt nimeni captivantul și strălucitorul nimeni
plictisitorul și de tot întunecatul nimeni
eu repet eu sînt domnul nimeni și deopotrivă sclavul umilul
neînsemnatul nimeni
eu repet eu mortul de mine sînt domnul nimeni și deopotrivă sclavul
umilul neînsemnatul nimeni
și strîns îmbrățișat cu nimeni sînt nimeni îmbrăcat pe dinăuntru
și pe dinafară cu nimeni

hei mortule hei viule carnea ta și pielea ta și oasele tale
sînt carne piele și oase de poem sau de altceva

24 aprilie 2009 – 3 h 17 min

*Cioplitorul de măști își alege lemnul.
Colindă întreaga pădure,
la ceas de noapte sau de dimineață.
Ciocăne în orice lemn.
De alun ori de răsare. Și, ușor, îl scrijelește.
Și, ușor, îi rupe coaja.
De lemn de templu am nevoie, zice.
Lemn viu, care să aibă sevă
și numai io, cu mîna mea, să-l pun la uscat,
iar apoi să-l ard în spuza numai pe la suprafață.
Să iasă din el viața, ca să intre într-o altă viață.
Să fac io schimbul de vieți, ca un șaman –
să fac io schimbul de duhuri.
Iese duh zglobiu și naiv și intră duh înalt.
Iese duh gregar și flecar, de supt pămînt
și intră duh din alte ceruri, preacurate.
Cu misie cerească vine pe pămînt,
cu filfiri de aripi îngerești,
desprinse doar din cerurile preainalte.*

din cerurile prea înalte iisus îmi face semn cu brațele să plec spre el
să plec spre el și eu cel viu și foarte tînăr și eu cel mort la fel
de foarte tînăr și cutezător
iisuse strig înflăcărat iisuse eu vin la tine chiar acum cu moartea mea
și cu viața mea strîns cumplit de strîns îmbrățișat
dar dacă vin la tine eu mortulviul viulmortul îmi pot păstra
pe dinlăuntru inimii țîța de pămînt de flori a mamei mele
dar dacă vin la tine eu mortulviul viulmortul mai pot fuma țigări
cu tutun de pămînt îmbrăcate în foiță de pămînt și în rotocoale
de fum de pămînt
mai pot iisuse pentru totdeauna să cred în moartea mea și-n viața mea
mai pot cărnii mele și pielii mele de peste carnea mea și oaselor mele
dinlăuntru cărnii mele să le spun eu să le zic noi

24 aprilie 2009 – 3 h 28 min

¹Această carte este scrisă de cîțiva ani. De ce oare nu am tipărit-o pînă acum? Nu cred că am o explicație anume. Pur și simplu nu a fost de găsit timpul necesar pentru ea. Versurile în cursive sînt ale lui Mihail Gălățanu. Cele cu drepte ale mele.

*Mască dulce, care-mi ești de dulce,
hârșie rindeaua-n tine vălătuțe
Lemnul tău asude-n șuie paparude
lemnul tău îndure chinuri de răsare
Tolăniri în roze (lascive osmoze!)
pe când, pe la gene, bîntuie Moș Iene
lane, Caloiane, care-mi sculptezi cruce,
hârșii cu rindeaua zuluți vălătuțe
Pînă și pe cruce roză pădureață
după cum în viață trupul meu usuce
Într-o dimineață ochii-mi să-i buluce
înspre tot ce-n viață crucea mă învață
Pînă și pe cruce după cum în viață
fă-mi o mască dulce ca să-mi fie soață!*

să-mi fie soț un cireș pe care să se odihnească și cu care să vorbească
mîna dreaptă a lui Iisus
să-mi fie umbră mușchiul înflorit pe nordul copacilor din România Italia
grecia și Franța
să-mi fie gură vîntul care suflă peste dunăre de la giurgiu pînă la Brăila
tulcea sau Sulina
și ochi să-mi fie ochii vechi și vii ai mamei mele floarea și ochii vechi
și morți ai tatălui meu marin
și când mi-e sete să beau pînă la epuizare din căușul mîinii lui Iisus
cel mai roșu vin
vin de vers vin de poem vin de vin din cana Galileii
adunat în butii fără de moarte în anii copilăriei lui Iisus

24 aprilie 2009 – 4 h 01 min

*Cioplitorul de Măști locuiește la mansardă.
Mansarda lui e toată din lemn. Parcă din lemn ars,
înnegrit, din ăla de la butoaiele de whisky.
Din doage. Că dacă ai turna în ea licoare pînă ai umple-o,
toate ar pluti pe unde ar apuca.
Cînd termină materialul de măști,
Meșterul smulge o scîndură din perete.
Se apucă și o cioplește – și-i suflă, asupră, viață din viața sa.
Pînă lemnul se aburește și se-nсуflește.
Atunci, el îl jupoaie cu răsufarea sa, ca o rindea.*

ca o rindea coapsa iubitei trece cu patos peste coapsa mea
și mi-o umple de sînge
ca o rindea viața mamei mele trece cu patos peste viața mea
și mi-o umple de sînge
ca o rindea moartea tatălui meu trece cu patos peste moartea mea
și mi-o umple de sînge
ca o rindea grîul verde și des ca peria trece peste fața mea
și mi-o umple de sînge
uf piatră care te-ndeși în ochii mei și te faci nisip cu firul greu și dens
uf uf lemn de plop care te-nfigi în orbitele mele și te faci rumeguș
de flăcări gilgîitoare
voi sînteți capul meu și trupul meu și tălpile mele cu care merg pe pămînt
și deasupra de pămînt cu care voi merge în rai cu care voi alerga
de la un capăt al iadului în celălalt capăt al iadului

24 aprilie 2009 – 4 h 21 min

*Cioplitorul de Măști desenează.
Face vene, subțiri și vineții, pe fața mea – nervuri,
ca pe frunza de tirează. Are o peniță fină,
atît de fină încît vîrful ei nu i se vede în lumea aceasta.
Pentru gene, are nevoie de niște fire subțiri.
Pentru ochi, de-un răsărit.
De-un zăcămint de negru umed, bun de lacrimi.
Sînt un cap de copil, cu țeasta tăcată de raze și veniole.
Undeva, într-un sicriu, visînd la nasul meu de lemn,
moartea mea e o carie, numai o carie – și mă așteaptă.*

mă așteaptă coborîți pînă la genunchi în albia Iordanului
și Ioan Botezătorul și Iisus
mie mi-e încă frig mi-e încă frică de timp mi-e încă teamă
de piatră și de apă
dar și Ioan Botezătorul și Iisus par a avea răbdare cu mine par a avea timp
pentru mine par a avea și piatră și apă suficiente pentru mine
dacă se termină apa Iordanului îmi șoptesc mie însumi nu-mi va
mai fi niciodată bine
dacă se termină piatra de pe fundul și de pe malurile Iordanului îmi strig
singur în urechi nu-mi va mai fi niciodată bine

și Ioan Botezătorul și Iisus au răbdare infinită cu mine

24 aprilie 2009 – 4 h 43 min

*Carnavalul abia a început. Măștile sînt vesele. Sînt fericite.
Ochii lor strălucesc mai aprig. Par desprinși din pepite.
Sînt în ei mari zăcăminte de tristețe neexplorată.
Mie cel mai mult și mai mult îmi place masca „Ochi de fată”.
Sînt mai multe măști cu același nume sau, mă rog, cu nume
asemănătoare. „Ochi triști de fată”. „Ochi de fată veselă”.
„Ochi care-au iubit odată”. „Ochi sfișietor”. „Ochi de madonă
preacurată”. „Ochi de fată care a iubit disperat,
pe viață și pe moarte”. „Ochi de fată care nu știe ce-i dragostea”.
Care nu a cunoscut bărbat niciodată.
„Ochi de fată” e o mască în vogă, care se vinde ușor. Par adumbriți
de-o dramă neîntîmplată. De o dramoleită de cartier. De-o iubire înșelată.*

înșelată de moartea mea viața mea își pune pe chip o mască
a morții fără cusur
sînt mort sau sînt viu de-a pururi va fi o enigmă
mortviul de mine însă plîng cu lacrimi vii cînd mă îmbrățișează iubita
cu drag
mortviul de mine însă plîng cu lacrimi înghețate cînd mă înbrățișează
cu dor tatăl meu mort
nici nu mai știu cînd ești viu sau cînd ești mort îmi zice iubita
nici nu mai știu cînd sînt mort sau cînd sînt viu murmură tata
în barba lui uriașă de pămînt negru

sînt mort sau sînt viu de-a pururi va fi o enigmă

24 aprilie 2009 – 5 h 12 min

*Din cînd în cînd, Cioplitorul de Măști îmbătrînește măștile mai vechi.
Ca să le arate cum trece viața lor, ca să le dea sentimentul tragicului.
Le face sprîncenele mai albe, parcă muiate-n spumă. Le conturează cîteva urme discrete pe
gît, riduri numite colier. El zice că le împodobește,
că, la urma urmei, chiar și copacii fac riduri și coliere.
Așa că le încrețește fețele cu niscai scoarță de copac.
Măștile ascultă și privesc, iar uneori chiar o lacrimă li se scurge pe obraji. Și își închid
ochii, își înghit durerea – și tac.*

tac scriu tac scriu tac scriu tac scriu scriu scriu
ard și scriu scriu și ard tac scriu scriu scriu
mă odihnesc cînd obosesc în poem cum viitorul pui în oul de sub mama lui
apoi din nou și din nou și din nou și din nou și din nou și din nou
și din nou iau cuvîntul de aripi și-l rotesc ca pe un vultur pe deasupra
umerilor și a capului pînă cînd din el începe să curgă
sînge aur și foc

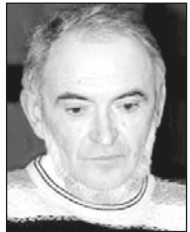
24 aprilie 2009 - 5 și 27 min

*Sînt în mîinile Cioplitorului de Măști.
Nu-mi aduc aminte ce-am fost. Abia mă dezmoțesc.
Abia se trezesc, în fundul orbitelor, ochii mei –
acele două văgăune care-mi vor fi ochi.
Nu știu, încă, să vorbesc.
N-am, încă, nici buze, nici gură, nici limbă:
doar aș vrea să rostesc.
Dar rostul lucrurilor nu-l știu, deși m-aș bucura să le pot rostui.
Fața mea e colorată țipător, ca un lampion chinezesc.
Sînt o mască de clovn. De carnaval.
De fapt, am uitat să vă spun,
pentru Marele Carnaval mă și pregătesc.*

pentru marele carnaval mă și pregătesc pentru jertfirea mieilor de lapte
ai versului silabele cu sunetul unic
cine încă nu știe că în poem e ca și în viața și-n moartea omului
e vremea să afle
cine încă nu crede că poetul taie din el piele carne și oase și scrie direct
pe ele e vremea să creadă
Iisus e și fiul lui Dumnezeu este și Dumnezeu dar este deopotrivă
și un poem scilpitor memorabil
Iisus nu mă ceartă cînd scriu Iisus mă trage de urechi înapoi în viață
cînd îmi cobor țeasta și trupul cu totul în moarte
și viu și mort sînt cu totul al lui Iisus și-al poemului
Iisus este poemul pur poemul gigant poemul paradis poemul de cristal

și viu și mort sînt cu totul al lui Iisus și-al poemului

24 aprilie 2009 – 5 h 52 min

Adrian Dinu RACHIERU / MASCA LUDICULUI

Cine a răsfoit *Narațiunea de a fi* (*Humanitas*, 2013), adunând opt dialoguri, purtate de Robert Șerban cu Șerban Foarță (între 1997-2011, pe baza unor înregistrări video și audio), se va fi reîntâlnit cu exuberanța erudită a autorului *Holorimelor*, de vervă lingvistică și neostoită inventivitate asociativă, mereu galanton, salonard, estetizant. Un spectacol, altfel spus, fie și cu inevitabile repetiții, de secreție livrescă și spontaneitate supravegheată, totuși. Un lirism experimental, eclatant, ingenios, subjugat de melos, la intersecția artelor. Fiindcă poetul (critic și traducător, deopotrivă), e și pictor și muzician.

Om de *show*, așadar, desferecând artele spiritului, Șerban Foarță este, de fapt, un singuratic, ludismul erudit având, se știe, un efect inhibant. Gustând efectul „perplexant” și dedându-se desfrâului verbal, coborând în *timpul jocului* (în acel „răstimp roz”), el reușește a fi – după propria-i mărturisire – „eliptic până la gâtuire”. Textele sale, indiferent de gen, devin spectacol critic și criptic, inimitabil, amenințat uneori, e drept, de o subtilitate abuzivă, excesivă. Nu e vorba, însă, de stil aluziv și limbaj esopic. Și nici de versuri „luptătoare”, incendiare. Șerban Foarță, încrezător doar în titlul de poet, nu este stegarul unei cauze, nu iese pe scena politică, nu apără vreo baricadă. Înafară, firește, de cea literară, apropiată cvasierotic. Știe că rangul pătează și că harul trebuie protejat; știe, mai presus de orice, că poetul e un *ales*. Dând cu tifla, el pare interesat nu de lectura subversivă, ci de insurgența estetică. Motiv pentru care se va refugia în ludic, într-o atmosferă neinfestată de politic, fiind și rămânând *un om liber*; îngăduindu-și câte o distracție parcă fără scop, iscată de plăcerea textului care se deșiră, intrând într-o *lume* care știe – iluzionându-se – că e „teatru”. El are conștiința limitei și o va forța fără a folosi trolitul liric. Cantonate în ocazional, folosind măștile, textele lui Foarță (predispus, fără odihnă, la bufonerie și „comicării”) sunt mângâiate de un „estetism șăgalnic”; cresc dintr-un humus cultural, propunând un „parnasianism în răspăr” (Gh. Grigurcu). Iubesc rafinamentul filologic, calamburul, devierea (asociaționismul neprogramat, digresiv și regresiv). Chiar „nuanța balcanică”, câtă vreme Foarță, indiferent de genul spre care se apleacă, recunoaște efemeritatea și caută excentricitatea, în numele unei „demiurgii demise”. Pagina sa minează și mimează improvizarea; purtând „reminiscențe scripturale”, îi prieste *speculoza*. Doct, poliglot, încercând subsolurile, plantând paranteze într-un text stufos și generos, gata oricând să elibereze echivocuri, Foarță – un *ingenios* mereu în priză – propune o demonstrație erudită, dar nu stafidită. Sub aparența improvizatei, spuneam, poetul-critic are „fixații”; fie că e vorba de oceanul mistificator, de păianjeni sau fluturi, (simboluri invocate cu neascunsă cochetărie), Foarță spulberă „pacea prenatală”. Căzut din inocență, exegetul culege împătimit vocabule rare, afișează o

ironie smerită, își îngăduie „eschibiții”, dezvăluind un fantezism grațios pe claviatura variațiunilor. Vicios, coboară într-un *tipograf* și stoarce cu hărnicie comentarii fine; este un „logograf dibaci” (cum însuși scrie despre Silviu Angelescu), un degustător îmbătat de miresme arhaice, ambalat de euforii lingvistice. Un demodat, am putea zice, întârziind lenevos în misterul matein, turnând în text otrăvuri levantine. Este pasionat de exotic, propune filiații inventate și, pe urmele lor, se aventurează într-un detectivism scilpitor. Locuiește în „belepocă”, conjugând complicitatea cu virtuozitatea. Se amuză savurând parfumul trecutului, încearcă varii registre și combinații (lirice). Se mulează pe alte spirite (metabolizate, intimizate), rămânând el însuși. Duce cu sine ecoul lecturilor, multe și adânci.

Om de bibliotecă, Șerban Foarță refuză gravitatea, scortșoșenia intelectuală. Gustul calamburului îl mână spre jongleriile verbale, eclipsând cumva fosforescența ideii. Ca „rubricant” în diverse publicații, terorizat de acel spațiu fatidic, textele sale respiră o formidabilă memorie culturală și „afecțiune (s)exegetică”. Sunt „tablete”, înghesuite în *calupul* genului („mai-mult-ca-scurt”) care ne lasă să ghicim setea unui spirit și o invidiabilă competență lecturală, înecată de vegetație bibliografică. E vorba chiar de o *arheolectură*, Foarță citind cuvinte – cum observa un critic – izolând o verigă în lanțul lingvistic, pentru a propune apoi, infatigabil, cutreierat de „cehoviene panici”, conexiuni inedite, suculente.

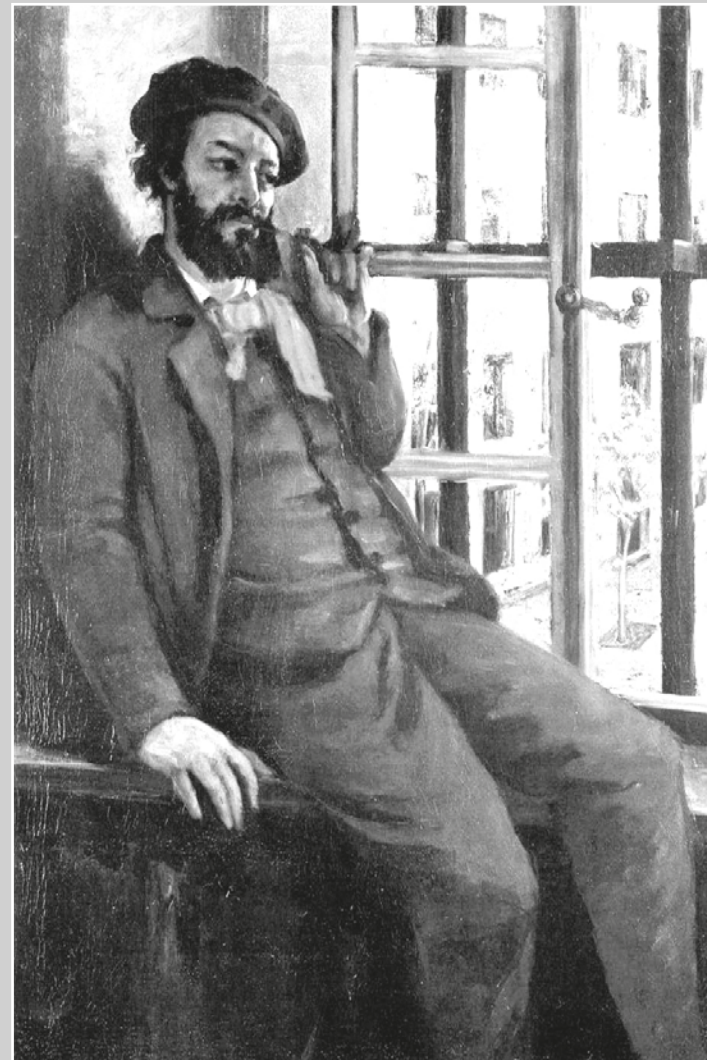
Curios ni se pare că acest „corset” (spațiul oferit) nu-l stânjenește, deși trăiește cu spaima formei *fixe*. Spirit vagant, hrânind discursul deșirat și capcanele oralității, Foarță își disciplinează pana. El pornește de la text pentru a ajunge – laconic – la orice, „elububrând”, înghesuind atâtea gânduri interferente. Dăm fuga la dicționar, consultăm enciclopediile, ne împotmolim în criptism; un „abuz benign”, ar spune – imperturbabil – poetul. Este „textierul” Foarță la îndemâna cititorilor? Categorie, nu. Compozitele sale produse aparțin unui prestidigitator. O regie savantă prezidează (din umbră) aceste „exerciții” jucăușe, o încropeală abilă, o improvizare subtilă! Artizanalul Foarță își culege din Bibliotecă pretextele; este un ludic ajuns la virtuozitate, textele sale, repartizate în acel „derizoriu spațiu”, oferind, cum scria Cornel Regman, o „vegetație de cogitații hiperinteligente”. Concurând „industria poetică” (producând lirismul „la kilogram”; avem, vai, atâtea exemple la îndemână!), Șerban Foarță aparține unei alte familii de spirite; afinitățile sale (recunoscute) au cristalizat *un stil*, fixând „arealul” poetului. Justițiar pe alocuri (când e vorba de „genitorii” lui Mitrea Cocor, de cutare catren amnezic al lui N. Davidescu etc.), Foarță e aproape mereu scilpitor. Trăitor în Paradisul bibliotecii, îl vedem așadar „papilionând” de la un tom la altul, interesat de polenul lecturilor. Zborurile bolnave de estetism ale lui Șerban Foarță ascund efortul; transpirația, intră și ea, negreșit, în contemplație, nota un contemporan. Criticul-glosator, un „erudit al infinitului mic” (observația e a lui Adrian Marino) se dovedește un împătimit, paginile sale probând o seducătoare „filatelie filologică”.

Spirit nonconformist dintotdeauna, existând și scriind în deplină libertate, repudiind poezia „utilitară”, dar iubind afinitățile electivă / selective, șocantele aglutinări insolite, de luxuriantă barocă, cu efecte eufonice, Șerban Foarță ne transportă într-o lume paradisiacă, paralelă (candoare, proștepime, gratuitate, metamorfoză), în acea visată „temporalitate ideală” (cf. Ion Pop). Experimentalismul său grațios, prelucrând motive și inventând omofonii, abuzând chiar de farmecul asociațiilor, copleșește prin erudiția „demonstrațiilor”. Dar acest „unic mare manierist” (cum l-a văzut N. Manolescu) pare atras, mai apăsător în ultima vreme, de *poezia de limbaj*; fo(a)rțând limitele limbajului, sesiza Octavian Soviany, el cultivă frenetic dicteul textual, suficient sieși (geno-textul), rupt din sine, desfășurându-se implacabil. Iar autoreferențialitatea tulbură acel „lujer plăpând de sens”, admirat de N. Manolescu la debut (1976, la peste 33 de ani, în „regie proprie”) până la a anihila, azi, orice „umbră de înțeles”. Deci, ne putem întreba, alături de Tudorel Urian: *Vă place Foarță?* Neuitând că Marian Popa, laudându-i frenezia glosatorie, îl taxa drept „un filolog fantezist dedat textualizării”, prolix, acumular, delectant, orgiastic etc.

Șerban Foarță, copil fiind, s-a visat jongleur sau acrobat. Poezia sa (dar și eseistica) poartă amprenta unui spirit dedat acrobațiilor lingvistice. În tot ce face, rafinatul Șerban Foarță propune, sub masca ludismului, un spectacol inimitabil.

PROFIL

„Mi se spune poet ludic”
(Șerban Foarță)

Cum să te iubesc eu doar pe tine?

Cum să Te iubesc eu doar pe Tine?
Cînd lianele încolăcindu-mi trupul
sugrumă și bruma de împotrivre...
Îmbălsămat mi-e trupul,
mumie fără de taine...

Iubirea Ta, povară-i pentru mine.

Cum să Te iubesc eu doar pe Tine?
Eu, glod și hulă, spaimă,
sminteală, nestatornicie,
zădărnice, deznădejde,
cîrteală și mânie...

Iubirea Ta, povară-i pentru mine.

Cum să Te iubesc eu doar pe Tine?
Cînd drag am prins de salba grea de galbeni,
cîndva din flori de câmp la gît săltându-mi,
de straiete domnești cu fir de aur,
de rînduieli alese, licori amețitoare...

Iubirea Ta, povară-i pentru mine.

Cum să Te iubesc eu doar pe Tine?
Eu, cu dansul meu împătimit,
dezlegînd pecetluite legăminte,
poftind nisipul lepădat de mare
cu alge și puzderii de cochilii...

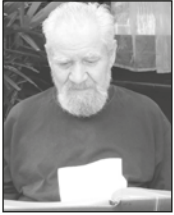
Iubirea Ta, povară-i pentru mine.

Cum să te iubesc eu doar pe Tine?
Eu, neîmpărțășită, descântată,
nespovedită, desfrînată,
nevindecată de chipuri pieritoare,
neostoită și în zi de sărbătoare...

Iubirea Ta, povară-i pentru mine.

Olimpia IACOB

Petru URSACHE

/ Unitatea stilistică a culturii române

Trebuie făcută o separație mai mult sau mai puțin subliniată între conceptul de specific al culturii și cel de unitate. Desigur, ele sunt corelate, uneori chiar consubstanțiale, de aceea nu pot fi izolate strict. Primul este un concept al calității și desemnează anumite realități spirituale distincte (limba) ori interferențe (cântecul); al doilea este un concept al spațialității, deci al cantității și constituie cadrul natural în care se desfășoară orice activitate de creație. Prin urmare, cantitatea spațială (unitatea) înglobează calitatea (specificul), așa cum forma tănuiește și promovează propria-i esență. Dacă ele se află îngemănate la anumite puncte de topire, cum a dovedit o mai veche școală etnologică germană (în sensul că doina, spre exemplu, este creația spațiului ondulat deal-vale, o invenție abisală), înseamnă că unitatea spațială se transformă în calitate, se spiritualizează. Cu alte cuvinte, aceasta capătă alt sens, devenind, împreună cu specificul, forma sensibilă și artistică a uneia și aceleiași unități. În clasică accepțiune a lui Hegel, conținutul se transformă în formă și invers, într-o infinită mișcare dialectică.

*

Dar interpretarea dată de Blaga nu mi se pare încheiată. Adevărată în spirit, ea poate fi dusă mai departe. Doina este elegiacă, ni se spune, pentru că transcrie în vers diagrama ondulată a topografiei abisale deal-vale. Când încearcă să explice persistența mișcării ondulatorii la câmpie, autorul Spațiului mioritic devine ezitant. Există o anumită cauză causerum: românii au trăit nu numai sub teroarea timpului, a istoriei, cum spune Mircea Eliade, dar și a spațiului. Ambele realități au fost periodic și dramatic agresate. Intruziunea unității spațiale în sfera categoriilor abisale s-a făcut sub semnul acut al tragicului. Dat fiind că unitatea, categorie geo-spirituală paideumatică, este înzestrată cu virtuți artistice, modelatoare, ea trebuie privită ca o ființă vie care se bucură când integritatea ei se reface și suferă când nu și-o poate păstra. Indiferent dacă apare știrbită uneori în exterioritate, în forma ei geografică, se păstrează neatinsă în ipostazierea abisală a diagramei ondulatorii. Sentimentul de tristețe se naște tocmai din efortul etniei de a pune de acord cele două aspecte ale unității, fizică și metafizică, văzută și nevăzută. Când se spune că românul este „bolnav de spațiu” nu trebuie să se creadă că jinduiește locurile altora (istoria nu a avut prilejul să consemneze acte de crotopire), ci că este o ființă metafizică, dornică de adevăruri interioare care necesită reglementarea lor naturală. E nostalgia refacerii unității spațiale, echilibrate, cu care Dumnezeu i-a învrednicit pe români prin etnogeneza ori prin marii descălecători. Nu este o nostalgie blândă, ca aceea paradisiacă. În acest caz, teroarea, figurată prin judecata din urmă, se află sub semnul „amânării” pentru că timpul se măsoară în distanțe eonice. Individul are toată viața la dispoziție să-și refacă existența adamică, de dinainte de cădere, asigurându-se de mântuire. Blaga pare a ne spune să fim optimiști: atâta vreme cât spațiul interior este decisiv și determinant, atâta vreme cât nu-și deteriorează unitatea inițială și firească, regula lui, fără abatere este refacerea dublului, adică unitatea fizică, geografică.

*

Nu știu la alții cum este, ca să parafrzez o spusă a lui Creangă, dar am convingerea că timpul și spațiul nu sunt pentru noi categorii kantiene, universale și strict logice. Românii le receptează într-o manieră oarecum diferită, datorită vremurilor cu totul aparte. Există un timp românesc al ființei, ba și un spațiu românesc, în care se prestează o experiență dramatică de viață. Spațiul și timpul nu reprezintă, cum spune Kant, categorii apriorice sistematic organizate în forme prestabilite, asemenea fagurilor de miere în care omul gospodar își depune în tihnă roadele muncii, astfel ca la urmă, contemplându-și opera, să se poată odihni liniștit. Teroarea se resimte în imediatitatea ei, atât din direcția timpului, cât și a spațiului. Aceste categorii apar impure, fiind îmbibate de sentimentalisme, ceea ce explică patetismul implicat în majoritatea categoriilor artistice, ca trăsătură stilistică distinctă și integratoare.

*

Înțelegem prin unitate spațială transpunerea în realitatea geografică a celebrului vers eminescian, De la Nistru până la Tisa. Poetul a definit în chip ingenios dimensiunea limbii române cuprinsă în spațiul unitar carpato-danubiano-pontic și nistriean, dar a avut în vedere întreaga Românie orientală, așa cum era obișnuit să se gândească în epocă. Este suficient să ne amintim că, la Academia Română, I. Caragiani reprezenta Macedonia, B.P. Hasdeu – Basarabia, S.F.I. Marian venea din Bucovina, în vreme ce nucleul era constituit din ardeleni. În spațiul astfel delimitat, carpato-danubiano-pontic și nistriean, se produc fenomene spirituale, lingvistice și etnografice, în consens cu celelalte regiuni ale României orientale, sud-dunărene și transnistriene. Se poate arăta în chip concret cum românul receptează, din perspectiva experienței proprii, categoria spațiului. Situat în sfera categoriilor culturii, spațiul cunoaște, după Leo Frobenius, trei elemente anatomice care-i

permit să funcționeze potrivit unor legi precise: sufletul (sau paideuma), centrul și periferia. Primul, sufletul, este o idee-forță, metafizică și migratoare. El își caută întindere spațială adecvată, din nevoia de întrupare, asemenea spiritului hegelian. Aici își fixează un centru și-și definește un stil cultural unitar, constituit din datele oferite de mediul respectiv. De aceea stilurile diferă de la o zonă geografică la alta, de la o etnie la alta. Istoria culturilor ar fi, în viziunea etnologului german, însăși istoria paideumei. Sufletul se realizează în forme strălucitoare și în bogății imense, atrăgând invidia periferiei sărace. Imperiul persan cu palatele sale somptuoase, cel roman împânzit cu orașe bogate, bine administrate și civilizate, Bizanțul cu comorile legendare și cu nesfârșitele alaiuri princiare, Occidentul capitalist al Europei moderne plin de întreprinderi bancare ar fi câteva din exemplele în care sufletul culturii paideumice și-ar fi găsit centre și extinderi spațiale.

De fiecare dată, centrul s-a aflat în conflict de moarte cu periferia: aceasta din urmă a obligat paideuma să se refugieze în altă parte. Din Africa neagră, unde își are originea, s-a deplasat în Orientul mesopotamian, de aici în Antichitatea romană, apoi în Bizantinitatea creștină ca să se oprească, deocamdată, în Occidentul contemporan și îndeosebi în lumea germană, începând cu administrația statului prusac, condus de Bismarck și terminând cu expansiunea hitleristă, ultimă aventură a paideumei europene. Ca să dăm câteva exemple din istoria bătrânului continent, putem observa că tătarii, care au adus ideea asiatică a conflictului dintre centru și periferie nereușind s-o pună în aplicare, au transferat-o rușilor. Aceștia s-au pus imediat în mișcare. Îndeplinind rolul de periferie și nedepășindu-l niciodată (ceea ce, în accepțiunea lui Emil Cioran, înseamnă că n-ar fi creatori de „istorie mare”) au stat sub ochii ațintiți asupra otomanilor instalați în vechea capitală a împăraților bizantini și nu s-au liniștit până n-au reușit să-i zdrobească. S-au îndreptat, apoi, spre noul centru paideumic întrupat în capitalele europene. Viena și Berlinul au constituit, multe decenii, marea obsesie a țarilor. A urmat Washingtonul.

*

Poate părea depășit tripticul terminologic: suflet – centru – periferie, de vreme ce aparține unui cercetător din prima jumătate a secolului? În realitate, există autori care îl folosesc și astăzi, fără să-și facă probleme de conștiință scriitoricească. L-aș cita pe Sabatino Moscati care, în Vechii imperii ale orientului, folosește scheme paideumice. Vorbind despre intrarea perșilor în istorie, decizi să invadeze văile bogate și să destrame structurile milenare ale sumerienilor, istoricul italian formulează o propoziție în cel mai tipic stil al lui Frobenius. Teza: „Periferia atacă centrul”- Toate succesiunile imperiale care au urmat: ascensiunea năvalnică a lui Cyrus, întemeietorul dinastiei ahmenizilor, cea a lui Darius, fondatorul mazdeismului, constituirea, în Persia, a primului imperiu universal, înaintea lui Alexandru cel Mare, care cuprindea toate cele patru laturi ale lumii, – sunt explicate de Sabatino Moscati cu argumentele lui Leo Frobenius. Autorul urmărește istoria orientală a paideumei, când străvechea civilizație a populațiilor sumeriene, semite și preindo-europene, strălucitoare altădată și bogate, decade, când semințele nordice, sărace și vrăjmașe, numite de obicei antisemite, se pun în mișcare. Într-un cuvânt, când „periferia atacă centrul”.

*

Paideuma, suflet universal al culturii, nu este perfect unitară. Ea le înglobează temporar pe altele, locale, delimitate geografic și statornice. Așa se explică, de pildă, participarea constantă a românilor la viața spirituală a răsăritului bizantinizat și creștin-ortodox, ca și la alianțele culturale, politice sau militare ale Occidentului. Blaga nu se îndoia de existența unei paideume românești, însuflețită de formele artei și de satul tradițional de tip clasic, proiectat în eternitatea mitului.

*

Dacă această ipoteză se susține, suntem obligați să păstrăm cursul demonstrației și să ne întrebăm cum funcționează cele trei elemente stilistice ale culturii; sufletul, centrul și periferia, din perspectiva unității spațiale românești, ținând cont că spațiul este un concept complex, logic și sentimental, fizic și spiritualizat, cu o față arătată spre exterior și cu reversul căutând către adâncurile abisale ale ființei etnice. Mai lesne ni se par abordabile ultimele două, datorită concreteții lor. Vom constata că, în accepțiunea românească a spațiului, centrul și periferia sunt totdeauna solidare, iar faptul acesta asigură unitatea stilistică tuturor actelor de cultură din întreaga Românie orientală. Mai târziu, centrul, fie că s-a numit Alba-Iulia, Blaj (nu exclama tânărul Eminescu, văzând de la distanță orașul de pe Valea Someșului „Te salut, o, mică Romă”), asemenea cronicarilor moldoveni ori luminșiștilor ardeleni care se străduiau să reconstituie cu documente istorice și lingvistice izvoarele sacralității noastre?), fie că, după împrejurări, poartă denumirea Timișoara, București, Brașov ori Chișinău, centrul este de fiecare dată mitizat, privit cu sfințenie și venerație. El reprezintă punctul de convergență al tuturor

energiilor spirituale, locul pe care orice reprezentant al etniei îl poartă în idealitatea sa și în profunditatea abisală. Dintr-un asemenea comportament, de dimensiune arhetipală, s-a născut celebra deviză a cărturarilor ardeleni de la sfârșitul secolului trecut: „Soarele tuturor românilor de la București răsare”.

*

Că mitul centrului, ca punct de convergență al tuturor năzuințelor, este o construcție îndelung elaborată și tezurizată în adâncul subconștient al etniei ne-o dovedesc izvoarele orale aflate „De la Nistru până la Tisa” și de pe întreaga Românie orientală. Iată, de pildă, mitul creației, poetizat în cântecul bătrânesc al meșterului de la Curtea de Argeș. Aici există, mai întâi, cum știm de la Eliade, un interes religios. Domnitorul, un descălecător, nu un tiran, cum se credea pe vremuri, dorește, în numele etniei, să construiască un centru unic, un axis mundi pentru refacerea legăturii directe a cerului cu pământul, așadar cu divinitatea pierdută datorită unei erori strecurate în cosmogeneză. Mânia domnitorului și trufia lui Manole au fost greșit interpretate în bibliografia proletcultistă. Meșterul a răspuns, de pe acoperișul bisericii, cu orgoliul oricărui artist de geniu care nu-și vede vreodată sleite puterile creatoare. Faptul venea în contradicție cu credința despre axis mundi, respectată cu responsabilitate misionară de domnul ales de divinitate să păstorească seminția cu frică și cu cutremur. La nivelul întregii comunități, nu există decât un centru unic, iar acesta corespunde unității spațiale. Recunoașterea lui Manole că poate oricând să ridice o nouă biserică și încă mai frumoasă este de-a dreptul dramatică: se dovedea că încercarea a fost ratată, ceea ce putea să abată mânia divinității. Nu asupra meșterului, nici a voievodului, ci a etniei (motiv des întâlnit și în Antichitatea greacă), supunând-o unor pedepse exemplare. Aici se află încifrate câteva simboluri ce țin de limbajele secrete și care pot fi deciptate.

În același timp, mitul centrului reprezintă și un interes etnocultural. Cu acest prilej, apare limpede în evidență modul cum acționează periferia asupra centrului. În varianta românească, Manole este aromân. Se știe de la Petru Caraman că zidarii aromâni erau vestiți în întreaga lume carpato-balcanică; ei au ridicat cetăți, biserici, poduri, erau organizați în fratrii secrete, bazate pe principii sacre de breaslă, asemenea călușarilor. Cu alte cuvinte, existența lor în conștiința nord și sud-dunăreană era destinată să influențeze pozitiv și creator psihologia abisală. Și au făcut-o în două privințe: în majoritatea variantelor baladei despre zidirea Mănăstirii Argeșului, aparținând întregului spațiu carpato-dunăreano-pontic și nistriean, numele vătafului de zidari este Manole, un aromân, deci un reprezentant al periferiei. În al doilea rând, numai la români întregul ciclu baladesc a fost consacrat unei construcții de cult, urmărindu-se instituționalizarea centrului unic și integrator în plan socio-cosmic, pentru întreaga colectivitate, ca axis mundi. Este vorba de un centru viu și prezent în viața fiecărui individ. Baladeurul nu are sentimentul distanței (în spațiu ori în timp), nici nu operează cu abstracțiuni. În text apar antropomiticul Manole și topomiticul Mănăstirea Argeșului, însă un cântăreț din Moldova, să spunem, nu le simte ca realități muntenesti apropiate, prezente. Periferia ne apare, deci, ca forță creatoare și stabilă în ființa românească, nu distructivă și itinerantă ca în alte culturi, mai apropiate ori mai îndepărtate de noi.

Ea vine să revitalizeze centrul, ba chiar să se transforme pe sine în centru. Poate de aceea românilor le-a fost dat să se afirme mai puternic în planul creațiilor spirituale, decât în cel al istoriei propriu-zise, depășind, sub acest aspect, multe dintre popoarele europene de mare tradiție culturală.

*

Și exemplele se pot înmulți. În domeniul lingvisticii și al filologiei, al studiilor savante, periferia s-a dovedit iarăși a fi inventivă și creatoare. Partea sud-dunăreană a României orientale a dezvoltat, din a doua jumătate a secolului trecut și până astăzi, mai multe generații de filologi, folcloriști și geografi, fără de care științele respective nici nu ar putea fi gândite pe teren românesc. Ar trebui să începem cu dinastia Papahagi și să continuăm cu alte mari personalități, ca Th. Capidan, Gh. Vâlsan, George Giuglea etc.; contribuții decisive a adus Transilvania în problema atlaselor lingvistice, direcție de cercetare care ne-a situat rapid și sigur la nivel european în perioada interbelică. Să nu-l uităm, înainte de toate, pe basarabeanul B. P. Hasdeu, întemeietor de școală, comparatismul istorico-filologic și folcloric și care a inițiat domeniul de cercetare într-o vreme când „la centru” se înregistrau doar preocupări sporadice și nesemnificative. Hasdeu se dovedește interesant și din alte puncte de vedere; deși a învățat târziu românește, a devenit unul dintre cei mai mari lingviști ai țării, ceea ce dovedește modul cum funcționează mecanismele subconștientului. Structurile formative au rămas intacte, în așa fel încât nu a fost alterată apartenența spirituală a savantului la mediul lingvistic românesc.

Continuare în pag. 10

Magda URSAÇHE / (Im)presarii literari

Cerul de cărți deasupra, legea critică în mine e o formulare splendidă a profesorului de cronică de întâmpinare Nicolae Manolescu. Dar cerul e cam înnoțat, de vreme ce încăierarea „canoanelor” e maximă, iar conflictele și tensiunile, marca lumii noastre literare dintotdeauna, s-au acutizat până la blocarea dialogului democratic, al argumentelor și contraargumentelor, ca între 22-iști și „caietști”.

Lângă suplimentariști nu-i loc pentru convorbiriști ori daciști, la noi, la Iași. Cât despre humanitariști și poliromiști, ei bat război cu restul pieței de carte.

Querella etniciști – universalști, autohtonști – occidentalști, sincroniști – conservatori s-a amplificat nepermis, dar s-a și simplificat aberant, ca-n anii cincizeci, folosindu-se chiar termenii critici de atunci, de pildă „cârdășie” ori „șovăielnic”. Lupii de stepă dau năvală peste mioritici, prospăturile peste tombatere și așa mai departe.

Se declară incompatibilități pe viața și pe moartea celui alt, parcă spre a proba că scriitorul român e altericid. Când N. Florescu a aflat în revista exilului „Luceafărul” textul lui Emil Cioran, semnat cu inițialele Z. P. și l-a publicat în „Jurnalul literar”, s-a trezit tras în justiție, ca autor de piraterie literară, de Gabriel Liiceanu. Humanitas avea exclusivitate asupra a tot ce-a scris Cioran, chiar texte necunoscute, descoperite de cercetători dedicați muncii, cu ani de lucru în bibliotecă.

Lovinescienii îi desfid pe călinescieni, zeletiniștii și drăghiceștii îi desfid pe năiști. „Năist” a fost Eliade, „năist” a fost, deopotrivă, Sebastian, dar trimis la zid pentru asta e numai Eliade, care trebuie musai de-tabuizat; i se face alt „dosar de cadre” ca membru doctrinar al Gărzii de Fier și antisemit. N-a fost nici una nici alta.

Memorialistul Marino credea că din cauza istoricului religiilor ar fi intrat în vizorul Securității. Hermeneutica (din 1980), dar și versiunea ei franceză sunt „cărți care mi-au complicat enorm existența.” Ba chiar s-ar fi compromis scriindu-le: „nu gândeam la fel” (v. pag. 24 din *Viața unui om singur*). Culmea e că

Introducere în hermeneutica lui Eliade e cea mai bună carte a eruditului lexicograf de idei literare. Dar pentru cine n-a nutrit „disprețuri” Marino? Cei mai „marinizați” au fost „tinicheaua” Călinescu și „căpitanul filosofic” Noica.

Da, tribunalul civico-moral funcționează, dar numai unii sunt vulnerabili și vulnerați: Bogza e absolvit de stalinism acut, ca și Beniuc ori Nina Cassian. Nu și dejismul lui Arghezi, fostul condamnat public de Sorin Toma, ca „poet al putrefacției” și amuțit civic un deceniu. Nu și cedarea „monstruosului” Călinescu. Numai că, atunci când ai fost șeful de cabinet CC / PCR al lui Popescu – Dumnezeu, ca Mircea Horia Simionescu, e mai bine să nu te revolți pentru ce a mâncat Călinescu de la comuniști. Și asta pe urmele Ilenei cea din Vrancea. Nu-l văd pe G. Călinescu așa cum îl văd fosta combatantă de la „Lupta de clasă” ori Crohmălniceanu, ci așa cum îl vede cercetătoarea Cornelia Ștefănescu, în *G. Călinescu sau „seriozitatea glumei estetice”*: un Socrate condamnat să bea cucută ideologică realist – socialistă. „Ceea ce mă sperie, nota pe blog Vasile Gogea, e «rezistența», «durata» amneziei de îndată ce se «instalează»”.

Fireasca și așteptata revizuire a valorilor, reexaminarea, regândirea lor în sensul bun, al reintegrării în circuit a scriitorilor nedreptățiți, s-a schimbat urât la față, într-un revizionism mani-

heic. „Sfădăliile” nu mai conțin între iconoclaștii și iconodulii Eminescului. Mulți critici se află ori în flagrant delict de encomiu ori în flagrant delict de injurie. Arghezi e „mare prostituat”, dar cine a scris într-o „tableată de cronică” despre Stalin: „un țar proletar cu fruntea de două degete e dictatorul posomorât al noului imperiu”? Miron Radu Paraschivescu, un „cobai” nevinovat? Se vânează culpa morală a lui Cioculescu, atacat că i-ar fi plăcut „spiritul pandur” al lui Adrian Păunescu, nu și culpele morale ale lui Sami Damian, Zigu Ornea, Paul Georgescu...

Nicoleta Sălcudeanu pune întrebarea corectă: „de ce revizuirea a alunecat în revizionism” (v. *Revizuire și revizionism în literatura postcomunistă*, Ed. Muzeului Național al Literaturii Române, 2013) și află destule cauze. Să le vedem: în primul număr „22” n-a publicat Goma, ci Brucan. Ia să fi fost Paul Goma membru fondator al Grupului pentru Dialog Social, nu Pavel Câmpeanu! Ia să fi fost Goma președinte USR, (măcar membru de onoare), nu Dinescu! Îmi aduc aminte titlul cu care a debutat prozatorul, într-un an de relativ dezgheț, '66: *Când tace toba*. Deși titlul a fost dat de redacție, Goma n-a tăcut, nici n-a fost *toboșar al vremurilor noi* și a plătit refuzul călușului și zgârzii cenzurii cu închisoare (6 ani), cu eșec social, cu des-țărare. Pomul social n-a dat roade pentru el nici în ne-socialism, când a fost re-marginalizat, re-exilat. *Culoarea curcubeului* a fost carte topită de Humanitas, cum că nu se vinde (mai exact, nu se cumpără, că de vândut Goma nu se vinde). N-a intrat pe scenă în lumina reflectoarelor. N-avem Kundera? Dar ce hul a fost poet stalinist, cum n-a fost nicidecum mereu nedreptățitul Goma. De altfel, adevărații disidenți s-au „bucurat” *in corpore* de un astfel de tratament. Și Dumitru Țepeneag, expulzat de Ceaușescu, prin Decretul din '75 a fost re-marginalizat în România. Justițiarul social Țepeneag publicase în noiembrie '71, în „The New York Times” articolul *A gândi în România este o crimă*. Pamfletul *Ceaușescu I-ul, rege comunist*, care i-a adus răzvrătirii Virgil Tănase ordin de suprimare, nu-i pomenit cât cel al lui Mircea Dinescu.

Aparatul de represiune nu glumea, jucăi *leapșa pe murite* (titlul său, tipărit de Ed. Adevărul, București, 2011), dacă te revoltai fără spate dinspre Moscova sau dinspre Vest. Virgil Tănase e mai tradus (scrie în franceză pentru Gallimard) în Japonia decât în România. Bani a avut ICR-ul pentru costisitoarele turnee ale Ninei Cassian.

Nici nemulțumiții, îndărătnicii, nesupușii, pe care a luptat atâta Goma să-i adune într-o mișcare de rezistență, n-au avut parte de recunoașterea meritată. Nici Ileana Mălăncioiu, nici Cezar Ivănescu, nici Marius Robescu.

Gheorghe Grigurcu, temperament de revoltat împotriva directivelor, tiparelor, turcirii noastre balcanice, a rămas *arbitrarius poeziei* în Amarul Târg. Iar Luca Pițu, cum se ironizează singur, „postuniversitar, doctor indocent, vădud după Univer secumetriatitate Cuzana.” E mai talentat Patapievic decât Pițu? Nu. Dar e în vitrină prin *marketare*, are distribuitori de merite și de premii, are agenți literari buni, are editură forte. Una-i Humanitas, alta-i Opera Magna din Iași, a lui Vasilian Doboș. Patapievic „ne lasă, după Gabriel Liiceanu, senzația că a descins printre noi direct din paradisul culturii”; cultura a intrat în Patapievic „precum cămașa aceea mitologică, cămașa lui Nessus, în trup, care îți arde trupul și se absoarbe în el și se face una cu el. El este, cultural vorbind, „în

pielea goală”, pielea lui e haina lui și aceasta este cultura.” N-aveți sentimentul că vă aflați într-un loc liturgic?

Un manager mereu surprinzător e și Dan C. Mihăilescu, văzând în „magnetizantul” Patapievic „speranța noastră eseistică.” E onestă oare critica piaristică a lui D.C. Mihăilescu, luat de ispita encomiului când descoperă „bunul simț înăscut” al lui H.-R.P., „niciodată narcisiac”? Eu cred că sare căluțul (roz, cu zvastică pe crupă) când afirmă că trebuie alăturat lui Mircea Vulcănescu și lui Mircea Eliade; ba îi și întrece. Chiar faptul că schilodea berze cu acul îl arată pe H.-R.P. ca un „revoltat” de mic. Ceea ce l-o fi făcut să propună - eseistic-votul cenzitar!

Și cum acest „Kirkegaard de București” e și propriul imagolog de succes, talentul lui Luca Pițu, eseistul mereu șocant referențial, pierde competiția, nu numai cu Patapievic, dar și cu „marfa de lux pentru export”, Sorin Antohi și Andrei Corbea-Hoișie.

Respectăm adevărul că biografia scriitorului e opera lui? Din contra, accidentele de compromis sunt eliminate din CV-ul „alor noștri” ca o coajă de pe cartof. Grupul de prestigiu constituit postdecembrist ridică sau coboară cum dorește. Aștepti selecția naturală lăsându-te în voia „...globalizării”, clachezi sigur.

Campaniile pentru compromiterea adevăraților disidenți au fost făcute ca să intre alte capete prin gaura din tricolor, să urce alții pe baricada civică. Nu Goma, ci Gabriel Liiceanu care, după Dan C. Mihăilescu, deține rolul greu: să „re-virginizeze spiritual.” Și V. Tismăneanu, „ingeniosul” (rău temperat, aș adăuga eu), trebuia să-și facă loc pe scenă, ca procuror în procesul comunismului, bucurându-se de critica pasională, euforică, energizantă a lui D. C. M.

Ce să mai evaluăm riguros? E mai confortabil să recomandăm, să dăm referințe ultrapozitive. Buna-credință în evaluare s-a demodat. Te conformezi protectorilor și încremenești în admirație, ba mai dai și interesul personal drept datorie civică, a fi manager fiind mult mai rentabil decât a fi critic.

Omul care aduce cartea la PROTV și care își spune (și este) „samsar de cărți”, descoperă excepționalism peste excepționalism în tipăriturile a două-trei edituri. Cumpărați-l și citiți-l, așadar, pe „iradiantul” Crohmălniceanu (cineva se întreba dacă scriitorii activiști mai au succesul de pe timpuri; Crohmălniceanu are, chiar postum, Răpeanu și Dodu Bălan n-au). Și nu vă feriți de interregio, pardon, „expresul” Mungiu, sarista căreia Dan C.-ul e-n stare să-i laude și „dicția” și viziunea atee, de sorginte utecistă. Mediocrația dă tonul. Iosif Sava, cu vocea-i radiogenică, a consacrat-o „cea mai deșteaptă femeie din România.” Mi-a sunat destul de disonant, mărturisesc. De atunci Alina Mungiu-Pippidi ne ține din șoc în șoc cu comentariile ei abrupte și minimalizante. Răstignirea lui Iisus „e o mistificare și conștientă încă”, spectatori care n-au aplaudat piesa *Evangheliștii* fiind niște „sălbatici”. Cât despre studenții pe care i-a păstorit, o, ei „și-au creat un univers cultural care nu are nimic românesc”, câtă vreme cultura română nici nu există.

Noica vorbea de *șase maladii ale spiritului contemporan*? Mă tem că spiritul critic nu suferă doar de șase boli. Inconsecvența și mistificarea (numită și criticifiune) sunt primele două. Voi reveni cu simptome și cu diagnostice.

Unitatea stilistică a culturii române

Urmare din pag. 9

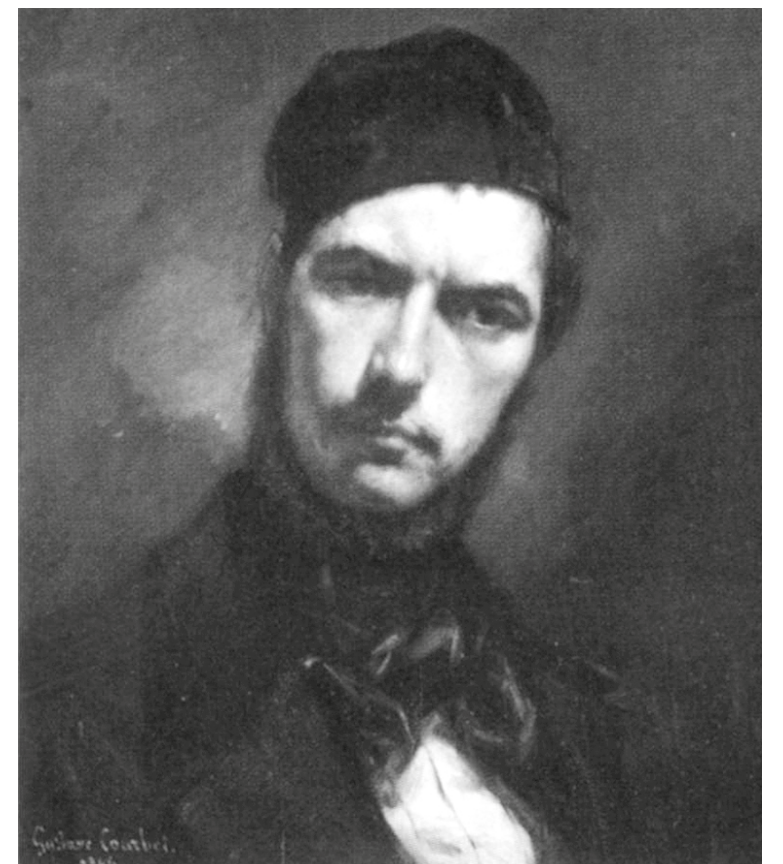
Probabil că așa se întâmplă cu toți locuitorii Romaniei orientale care au dificultăți de vorbire datorită fenomenelor de aculturație, adică presiunilor venite din afara mediului lingvistic natural. Cabinetele pedagogice, interesate de recuperarea lingvistică a etnicilor români din unele zone periclitare ale unității spațiale geografico-spirituale, ar putea găsi multe sugestii în direcția cercetărilor psiho- și socio-lingvistice, dar și în privința perfectării tehnicilor didactice.

*

Periferia s-a dovedit creatoare și în domeniul poeziei populare. Cea mai mare parte a baladei s-a dezvoltat la margine, îndeosebi cântecul fantastic-mitologic, istoric, de curte feudală și chiar de familie. N. Iorga, recunoscându-i frecvența în zonele dunărene și nistriene, o numește „de margine”. Ea s-a dezvoltat sub imperiul unor vremuri critice, de teroare a istoriei (ciclul anti-otoman de „margine dunăreană”, ciclul codrenilor de pe Valea Nistrului și din Câmpia Bugeacului), când integritatea spațiului se afla amenințată. De asemenea, speciile liricii sunt mai diversificate în zonele de margine. Aici circulă doina de răzlețire (aceea care începe cu versul

„Oliolio, frate răzneț”), o categorie a doinei de înstrăinare, formele reprezentative întâlnindu-se în Transilvania de nord și în Basarabia.

Periferia este capabilă, așadar, să poarte un dialog creator cu centrul și găsește resurse pentru a se revigora cu forță și cu ingeniozitate. Unitatea culturii este asigurată de perfecta colaborare a periferiei cu centrul. Despre specificul culturii, adică despre sufletul acesteia, se impune o cercetare stilistică specială, abordându-se sectoarele de bază ale tradiției, formele folclorice și etnografice, expresia lingvistică, reprezentările și tipologiile artistice etc. Ar putea fi evidențiate tipuri de limbaje care, deși fac parte din serii poetice diferite, șabloane, formule introductive, universuri cromatice decorative, categorii tropice (și cu aceasta am indicat un repertoriu necesar de teme), se confirmă reciproc. Ele constituie laolaltă o paradigmă unică și, totodată, sunt deopotrivă de cunoscute pe toată întinderea spațiului eminescian definit prin versul „De la Nistru până la Tisa”. Faptul că sunt accesibile întregii conștiințe românești evidențiază încă un aspect al unității stilistice. Dat fiind că specificul este un concept al calității, reprezentând sufletul culturii și se integrează într-un spațiu propriu, înseamnă că aceeași materie trebuie regândită în spiritul noului demers. (P.U.)

Viorica GLIGOR / Amor intellectualis magistri

Ion Vianu, fiul ilustrului critic literar, Tudor Vianu, a inițiat „un proces de retrăire a trecutului”, o dată cu publicarea volumului **Amintiri în dialog** (Ed. Polirom, Iași, 2005), scris împreună cu prietenul său de o viață, Matei Călinescu. Acest demers memorialistic a continuat cu **Exercițiu de sinceritate** (Ed. Polirom, Iași, 2009). În ambele cărți se reflectă profilul unui intelectual care își radiografiază propria existență, marcată de confruntarea cu regimul opresiv. Protestul împotriva comunismului, prin textele despre psihiatria politică, trimise la Europa Liberă, și solidarizarea cu disidentul Paul Goma au reprezentat acte de atitudine civică și morală, care au generat excluderea sa din sistemul medical și exilul în Elveția, în 1977. Această opțiune pentru libertate s-a născut din plămada unui ideal umanist, adevărată moștenire paternă. Tot astfel și asumarea profesiei de medic psihiatru și a vocației de scriitor.

În **Amor intellectualis** (Ed. Polirom, 2010), recuperarea imaginii tutelare a tatălui, reconstituirea climatului familial, cultural și politic al tinereții a fost realizată de Ion Vianu prin apelul la „un soi de ficțiune romanescă”. Astfel, a fost îmbogățită perspectiva memorialistică propusă anterior. Între ființa reală a celui care scrie, instanța auctorială și protagonist există o relație de similaritate: „Eu sunt chiar eu, cel care scrie, cu identitatea mea precisă, consemnată în acte și în memoria celor care m-au cunoscut...”. Această metodă creatoare s-a născut din imperativul înțelegerii și al limpezirii trecutului: „în loc să fiu un cronicar conștiințios al evenimentelor la care am asistat, prin prezență sau măcar ca martor distant, ca un mărunț actor al istoriei, m-am decis să aleg un fir, de fapt un odgon făcut din mai multe fire răsucite, care fac parte din viața mea [...], pentru a țese din el o formă cu un sens, în cele din urmă o „morală” care să atragă atenția celor care mă vor citi, pentru a broda o dramă sau o fabulă a vremurilor prin care am trecut”. Firul coagulant pe care l-a ales autorul, din păienjeniișul faptelor de viață, pentru a le atribui sensul și coerența unui destin, structurează cartea într-un *bildungsroman*. În care se oglindește, retrospectiv, itinerarul devenirii intelectuale și afective a protagonistului. Parcursul inițial al acestuia în tainele propriei interiorități și ale culturii este intermediat de prezența Maestrului.

Educația spirituală a adolescentului a fost privilegiată de experiența discipolatului. Desfășurată, ritualic, în casa părintească de pe strada Andrei Mureșanu, „pe canapeaua verde din sufragerie, după cină”. Tatăl, desemnat prin majuscula T., era mentorul: „Cu memoria selectivă a oricărui copil care ascultă povești de la cineva apropiat, rețineam totul. Înregistram aproape mecanic, așa cum pe o ceară moale se lasă imprimare vibrațiile unei melodii sau o formă sculpturală, spusele lui. [...] Eram un ascultător atent și activ. Puneam întrebări și încercam să înțeleg. Discuția era intelectuală, desprinsă de considerentele imediate ale zilei”. Un alt spațiu privilegiat al colocviilor nocturne era terasa de la Zamora, „reședința de vară a Academiei al cărei unic profesor era T., iar unic elev, eu”. Sub cerul înstelat, se profila „spinarea enormă a Caraimanului, ca o umbră neagră”. Tatăl și fiul stăteau de vorbă până târziu, când frigul îi alunga la culcare.

Pelerinajul prin templul sacru al culturii a avut, în adolescență, și o altă călăuză: Edgar Papu, asistentul lui Tudor Vianu. Evocarea subliniază diferențierile dintre cele două personalități: „Întâlnirile cu domnul Papu se asemănau cu discuțiile avute cu T. pe canapeaua verde sau pe terasa de la Zamora, dar cu alte nuanțe. Era, de asemenea, o cufundare în cultură ca într-o apă sfințită; dar, în timp ce T. oferea ascultătorului un peisaj perfect controlat, ca grădiniile lui Lenotre de la Versailles, Papu își lua un avânt extraordinar, iar plimbarea prin cultură era o cavalcadă romantică prin pădurea teutoburgică. Foarte ușor, vocea lui începea să crească, în timbrul ei se percepea vibrația, tremurarea entuziasmului; de la un punct încolo, începeai să te întrebi unde se termina interpretarea și dacă nu cumva imaginația căpăta supremația”.

Vârsta juvenilă a protagonistului a fost luminată de refugiu în universul mirabil al cărților, al estetismului, al muzicii. Această evadare din realitate, mereu asistată de prezența Geamănului, a „fratelui electiv”, Matei Călinescu, s-a trăit sub zodia bucuriei. Literatura își exercita puterea modelatoare asupra tinerilor mistuiți de căutări identitare. Dar și funcția terapeutică. Reprezenta o formă de libertate interioară, o parte integratoare a ființei: „Mă tratam de suferința pe care mi-o provocau viața necruțătoare, vremurile de fier. Totuși, cărțile... literatura are o putere nesfârșită”. Puterea artei le sporea încredințarea că „temeliile lumii nu pot fi tulburate de vârtejul tiraniei, că ele rămân neatînse și veșnice. Muzica era acolo pentru a mărturisi această stabilitate”.

Experiența prieteniei și a primelor iubiri a reprezentat o treaptă definitorie a maturizării autorului. Fără această inițiere, „nesfârșit de prețioasă”, în arcele sufletului și ale trupului, educația sentimentală nu putea fi desăvârșită. Un pandant profan al explorării altitudinilor spirituale era cultivarea decadenței. Expresie a unui tip de negație, de revoltă împotriva acelor vremuri de alienare. Sentimentul răului de a trăi genera, uneori, grave licențe morale. Cufundarea în deliciale cărților și ale muzicii era contrabalansată

de plonjarea în alcool, în plăcerile sexuale. Astfel, adolescenții se identificau cu personajele mateine din *Craii de Curtea-Veche*. Carte de care erau fascinați.

Fără îndoială, criza identitară a protagonistului s-a reflectat într-o „luptă insuportabilă” între imperativul afirmării propriei individualități și ispita abdicării de la sine însuși, a depersonalizării temporare. Această scindare a fost posibilă pentru că, uneori, principiile etice și culturale erau resimțite ca niște constrângeri. Sentimentul prizonieratului era tot mai dramatic, pe măsură ce el devenea conștient de adevărul că „închisoarea era construită cu materialul ființei mele, temnița ale cărei ziduri erau identice prin natură cu cel pe care-l întemnițau”. Tânărul trăia o dublă amenințare, interioară și exterioară. Se simțea agresat, în egală măsură, de contrastele propriului eu, dar și de spiritul uniformizant al societății, de pericolul anonimizării, al fluidizării sinelui în magma personajului colectiv. Antitezele vârstei adolescentine sunt reliefate într-un portret colectiv al tinerilor frumoși și rebeli: „Eram naivi fără să fim inocenți. Eram vicioși fără să fim ticăloși. Eram citiți fără să fim învățați. Eram chiulangii fără să fim secături. Idealurile noastre erau înalte, dar, precum păsările pe deasupra unei bălți, ne cufundam câteodată în abjecție, ieșind cu aripile de tot murdărite”.

În biografia protagonistului, căutarea identității profesionale a fost marcată, preț de doi ani, de studierea limbilor clasice: „un exercițiu fără pereche întru dezvoltarea capacităților intelectuale”. Totuși, destinul de filolog, de cărturar, „condamnat la bibliotecă și la vechime”, nu îl mulțumea. Facultatea de Filologie era resimțită ca „mânăstirea manuscriselor, acel cenușiu locaș al literelor moarte”. Descifrarea trudnică a textelor antice constituia o limitare, în contradicție cu nerăbdarea ființei de a obține rezultate, performanțe spirituale: „Urcam muntele științei ca un alpinist, nu ca o pasăre. Iar eu voiam să fiu o ființă înaripată, nu una cățărătoare”. În aceste condiții, opțiunea pentru Facultatea de Medicină, survenită ulterior, corespundea unui ideal umanist în care se oglindea certitudinea libertății și a valorizării, în plin regim totalitar: „Deși simțeam medicina ca pe o mare eliberare, ca pe o șansă să trăiesc mai demn în dictatură, mai puțin sclav, nu voiam să limitez meseria mea la atât. Era un exercițiu intelectual de o mare subtilitate, un prilej de exercitare a erudiției cu spiritul practic. Nu mă desprinsesem de estetismul primilor ani. Pur și simplu, aplicam categoriile frumosului unei activități practice”. Intrarea în „tagma vindecătorilor” reprezenta un „privilegiu extraordinar”, deoarece apartenența la „ordinul cavaleresc al Mediciniei” implica urcarea unor trepte ale inițierii, „ca într-o altă francmasonerie”: „Medicii sunt o corporație. Sunt legați printr-un pact. Există inițierea medicală, o sumă de experiențe comune, ale morții, ale înfrângerii, dezgustului.” Eusel *Despre puterea medicală*, în care „se oglindește experiența unei vieți”, reprezintă o pledoarie remarcabilă pentru noblețea profesiei de medic, „cea mai frumoasă meserie din lume”, pusă în slujba Binelui.

Decriptarea hotărârii de a se specializa în psihiatrie prezenta o dublă explicație. Pe de o parte, maturitatea iubirii filiale, transferul de identitate afectivă, imperativul de a-și vindeca părinții de suferință. Pe de altă parte, „anestezia psihică dureroasă”, resimțită în adolescență. Care i-a provocat protagonistului nevoia de *autotratament*: „Trăisem, pe la șaisprezece ani, „drama copilului dotat”: nevroza părintelui sau părinților îl face să sufere. Dar copilul dotat nu se mărginește să sufere; el se simte în stare – și vrea – să fie părintele părinților lui: să-i ajute să supraviețuiască durerii, să-i vindece. [...] Mic fiind, m-am confruntat cu fragilitatea și melancolia lui T., cu primejdia ca ființa lui plină de sensibilitate să se scufunde. Apoi, am avut de-a face cu nevroza mamei mele, care avea palpații groaznice, trăia cu sentimentul că inima îi va ceda. Iar eu mă simțeam chemat să-i vindec. Mai ales pe mama, care îmi producea cele mai mari angoste. [...] Anesteziiile psihice dureroase, timpul care stagnea nu erau oare suficiente pentru a mă hotărî la autotratament? [...] Nu numai suferința celor apropiați, ci și a mea trebuie să fi jucat un rol în alegerea care mi se părea atunci de neînlocuit”.

Dacă psihiatrul s-a aflat sau nu în ipostaza de a-și fi vindecat părinții, contează mai puțin, din perspectiva demersului memorialistic. Remarcabil rămâne elogiul pe care fiul l-a închinat părintelui său. *Amor intellectualis magistri* este, din această perspectivă, o emoționantă declarație de iubire dedicată Tatălui. A cărui vocație fundamentală a fost cea de mentor: „Acel *amor intellectualis* pe care l-a generat la un moment dat și de care s-a îndepărtat prin propria voință. A fost, pentru noi toți, fără să o știm, principiul care l-a dominat și prin care s-a impus: prin *amor intellectualis*, izvor de delicii, de mângâieri sufletești și de slăbiciune, am înaintat în viață, și eu, înainte de a-i descoperi insuficiența”.

Toți cei care l-au cunoscut au resimțit magnetismul personalității lui Tudor Vianu, manifestat pe „teritoriul ideilor și în lumea culturii”. Profesorul a generat reiterarea unei autentice „experiențe socratice”. „Cel care aprindea lumina spiritului” a exercitat asupra discipolilor o adevărată putere de seducție. În care

se regăsea și un prinos de iubire, admirație și grațitudine:

„Dragostea pe care o provoacă T., izvorând dintr-un respect înduioșat și din perceperea unei fragilități amestecate cu o nesfârșită forță intelectuală, se regăsește la toți discipolii, chiar și la cei ce se apropie de el vremelnice, ca Nicolae Balotă”. Partenerii acestui dialog spiritual trăiau într-o comuniune intelectuală și sufletească mirabilă: „T. era uimit – și fericit – de lumina pe care o iradia, de puterea vindecătoare a verbului său, purtător a unui mesaj de viață. Faptul de a transmite mesajul culturii era de natură să-i producă o mai mare plăcere decât cel al unei mărunte originalități. Se înscria într-o ștafetă cu multe schimburi, cu o misiune universală. *Et quasi cursore vitae lampada tradunt*. Își transmitea lampa vieții, ca niște ștafete...”. Noica, Frunzetti, Negoșescu, Balotă, Papu, Doinaș erau fascinați de Întâlnirea cu el. Patosul unui „Eros pedagogic” s-a manifestat în aceste relații privilegiate. Oglindite în scrisorile fiilor „electivi”: „Și acum, *nel mezzo del camin*, când știu că s-ar putea să plec, nu se știe când, nu se știe unde (nici dacă...), mi-e bine să știu că totuși am iubit. Că s-a produs, întrucâtva, fenomenul vaselor comunicante. Că n-am fost cu totul și cu totul izolat în Sahara asta a existențelor cotidiene, care se macină la diferențele continentale excesive de climat... Că de 15 ani încoace am fost tot atât Tudor Vianu cât am fost Ion Frunzetti.”

Discipolii care-și dezamăgesc magistrul se simt expulzați. Trăiesc tristețea și amărăciunea exilului. „Crizele sentimentale, începuturile de dramă”, hiatusurile au fost semnalate în scrisorile lui Noica și Negoșescu: „De ajuns dacă vă voi face mărturisirea zilelor negrăit de amare în care a trebuit să rămân atât de departe de dumneavoastră, fiindcă am înțeles că doriți acest lucru, și cu ce bucurie am alergat spre d-voastră de îndată ce Frunzetti mi-a spus că ați întrebat de mine. Dar întrevederea ce a urmat nu a fost mai puțin tristă, parcă m-ați fi privit cu muștrare, de pe un tărâm îndepărtat. Și, plecând de la dumneavoastră, duceam în suflet o tristețe sfâșietoare... Regretam timpurile în care, deznădăjduit de a-mi putea găsi un rost, erați nevoit să mă primiți, zilele în care – amenințat – puteam fugi oricând în sărbătoarea întâlnirii cu d-voastră.” „Zilele negrăit de amare” ale înstrăinării de Mastru, trăite de Negoșescu, s-au datorat unui conflict ideologic, pe care Ion Vianu nu l-a putut reconstitui printr-un exercițiu rememorative. Dintr-o acută nevoie de a înțelege drama trăită de tatăl său, și-a imaginat acel episod de viață care a generat ruptura. În acest sens, a valorificat informațiile epistolare, amintirile care deveau incompatibilitățile etice și artistice dintre cei doi. Acuzațiile proliferate de Negoșescu la adresa lui Thomas Mann, pe motiv că acesta nu a criticat niciodată comunismul, în mod public sau în scris, îi erau adresate, indirect, și lui Tudor Vianu. Căruia i-a amendat complicitățile cu regimul comunist. Riposta profesorului exprima o morală, un crez de viață. Convingerea că cineva trebuia să aperse continuitatea și valorile culturii, în vremuri de restriște istorică. Că martiriul era o vocație, o opțiune, dar nu singura soluție.

Martor afectiv al urcușului spre lumină, al zborului intelectual pe care Maestrul și discipolii săi l-au trăit împreună, protagonistul a meditat asupra mutilantei înclăștrări dintre aceste înalte conștiințe culturale și istoria ieșită din matcă. Asupra șanselor reale ale omului de a-și salva conștiința, prin creație, în vremuri de teroare: „Mulți au fost prinși în menghinile mașinii de zdrobit oameni. Au rămas întregi, aparent. Au rodit, fiecare pe măsura și după stilul lui. Unii au cedat moral, iar unitatea platoniciană a Binelui, Adevărului și Frumosului s-a spart. Precum un parfum rar care te îmbată, dar se risipește la prima adiere, „fraganța zeilor” despre care vorbește Ovidiu, *amor intellectualis*, în care au crezut T. și tinerii săi amici, s-a dovedit o esență prea subtilă, prea fragilă pentru acea vreme a ruinei cetăților.” Discipolii (Papu, Negoșescu, Balotă) au făcut parte din „comunitatea celor persecutați”. Au traversat infernul închisorilor comuniste. Unii dintre ei, precum Nicolae Balotă, au refuzat definitiv coabitarea cu politicul, alții au făcut, totuși, pactul cu diavolul. Edgar Papu s-a compromis public, atunci când a girat protocronismul. Pe chipul de efie al lui Tudor Vianu, fiul a identificat urmele grave ale concesiilor morale: expresia de silă, de amărăciune, tot mai vizibile în ultimii ani de viață. În ciuda unei profunde iubiri filiale, spiritul său critic n-a fost anesteziat. Nu i-a trecut cu vederea complicitățile cu puterea comunistă, privilegiile obținute cu prețul tăcerii și al declarațiilor formale. Chiar dacă, empatic, i-a presimțit suferința mistuitoare a abdicării.

Prin excursul său memorialistic, Ion Vianu a reconstituit itinerarul unor destine de excepție și a evocat splendoarea unei lumi centrate pe valorile spiritului. Al cărei rafinement cultural i-a modelat personalitatea. Eleganța și bogăția ideatică a discursului narativ, finețea analizelor psihologice, frumusețea clasică a portretelor evocate reprezintă reflexul artistic al aceluși univers în care s-a format eul său creator, îmbogățit de *amor intellectualis magistri*.

Aureliu GOCI / Rebreanu novelist

Rebreanu este unul dintre cei mai iubiți autori de către istoria și critica literară, cu o exegeză avansată și diversă și mereu în atenția publicului, mai ales a celui tânăr care îl admiră și dincolo de interesul didactic.

Opera sa a fost analizată și comentată pe larg chiar din timpul vieții iar prima monografie a fost scrisă de un străin, ceea ce este o noutate în spațiul literaturii române.

Opera a apărut accesibilă și Rebrenu scriitorul, cenușiu, nespectaculos, a fost îmbrățișat aproape cu aceeași căldură ca și Eminescu. Poate de aceea a fost denumit, dincolo de Centenar, chiar „Un Eminescu al romanului” (Edgar Papu).

Volumul *Nuvelistul Rebrenu* de Constantin Cubleșan este o sinteză a tuturor sintezelor monografice, chiar un fel de împăcare (sau unificare) a bibliografiei (câteodată divergentă), o percepție simultană a diversității de opinii generate de opera lui Rebrenu, deși unanimitate nu a existat nici măcar în recunoașterea valorii (vezi reacția negativă a lui Arghezi). Desigur, un asemenea proiect exegetic se fundamentează pe un sănătos spirit didactic care performează unitatea semnificată a operei în diversitatea comentariilor. În același timp, *Nuvelistul Rebrenu* vine să împlinescă o abordare monografică totalizantă a operei prin continuarea volumului *Romancierul Rebrenu*, Editura „Viitorul Românesc”, 2001.

Titlurile cărților dovedesc că exegetul performează descoperirea treptată a operei analizate, evoluând spre rezoluția celebrității autorului. Dacă ar fi fost formulate viceversa – *Rebrenu Nuvelistul*, *Rebrenu Romancierul* –, criticul și-ar fi asumat întâietatea personalității scriitoricești asupra semnificației personalizate a fiecărui text.

Discursul critic, de mare rigoare și sobrietate, nu iese din matca subiectului său, nu-și permite nicio evaziune eseistică, pitorescă sau conceptuală, chiar cultivând un fel de didacticism fără catedră, în cel mai pur obiectivism maioreșcian.

Autorul are o opinie contrară părerii lui G. Călinescu după care nuvelele ar fi simple exerciții de digitație, sau de antrenament pentru abordarea operelor monumentale. Ca și alți critici, crede că nuvelele au valoarea lor și unitatea interioară și un univers coerent de semnificație: „... nimic mai... păgubitor, cred eu, pentru judecarea marelui prozator, decât a trece în sfera simplului exercițiu epic o (aproape) întregă producție nuvelistică, care își are, totuși, independența sa în arta prozatorului, oferindu-i romancierului nu doar șansa de a-și face mâna (subl. în text, n.n.), ci mai ales șansa unui exercițiu de construcție, căci oricine se va uita mai atent la aceste alcătuirii de mici dimensiuni va putea constata rigoarea articulației, impecabilă, a planurilor detaliate, gradarea conflictuală drămuțată farmaceutic, cu alte cuvinte, nuvelele trebuiesc judecate în propria lor individualitate de implicare artistică, raportarea la romanele monumentale nefiind alta decât aceea a recunoașterii întregului în părți.”

Dacă privim dinspre capodopere spre nuvele, descoperim în ele laboratorul de creație.

Opera rebreniană e unitară și stratificată, o construcție dinamică, vioaie, în care temele, subiectele, personajele circulă – în variante puțin diferite – de la schițe și nuvele la marile romane într-o unitate de viziune demiurgică auctorială care controlează totul, până la cele mai mici amănunte. Autorul reia pasaje, fragmente epice, dialoguri ce trec chiar prin texte diferite și elaborează diverse variante până când ajunge la Invarianta supremă, și dă textul la tipar, dar dosarul creației, impunător și misterios, rămâne ascuns sub birou. Opera, cunoscută, monumentală, de o diversitate impunătoare, lasă impresia că nu reprezintă însă decât zece la sută din cât a elaborat în frământatul proces de creație. Și am ajuns la cuvântul-cheie, procesualitatea deschisă a actului elaborării. Scrisul este o operațiune complexă, ce implică adaosuri și ștersături, renunțări la paginile scrise și mototolite, reveniri și intervenții în „burtă” textului, implicând un act de înaltă conștientizare a elaborării. Nu sunt doar eboșe și texte finite, ci și variante independente cu valoare intrinsecă. Copăcelul Rebrenu (din schițe și nuvele) are aceleași inele de vârstă ca arborele monumental (Rebrenu romancierul). Totuși cred că există o diferență pregnantă de scriitură între nuvele și schițe, literatura de salon, și romanele de exponențialitate și specific național.

DI. Constantin Cubleșan descoperă șapte teme ori, mai exact, zone problematice ale nuvelisticii rebreniene. Ele constituie tot atâtea capitole în sumar și fiecare este însoțit și de textele care îl reprezintă. Deci, cele șapte secțiuni tipologice: 1. Imaginea debutantului; 2. Dramele universului rural; 3. Cei de la marginea societății; 4. Iluzii, decepții, blazări; 5. Marile provocări ale războaielor; 6. Oamenii umili ai orașelor; 7. Parabole și fantezii; Diverse. Fiecare temă este semnificată și de nuvelele care o ilustrează.

Să spunem că autorul prin „nuvelă” înțelege și schițe și povestiri sau orice proză care nu e roman, în spiritul termenului englezesc „short story”.

Deci „*Dramele universului rural*” vor fi descoperite în textele: Hruța, Glasul inimii, Ofilire, Răfuiala, Nevasta, Proștii, Talerii – și fiecare text va fi disecat ca la școală.

O sistematizare mai explicită nici că se poate.

Rebrenu – Opera și proiectul

Liviu Rebrenu este scriitorul român a cărui carieră literară și operă s-au realizat în virtutea unui proiect preexistent, urmărit cu perseverență și pasiune întreaga viață, dar realizat incomplet datorită biografiei mai concentrate decât fusese, ideal, planificată.

Opera concretă este (foarte) fidelă proiectului estetic, chiar excesiv de fidelă, uneori cu îngroșarea distincțiilor specifice, de unde și derapajul în naturalism, care poate fi perceput ca o intenție de autodepășire.

Opera lui Rebrenu raportată la modelul teoretic al creativității auctoriale, cu alte cuvinte marile opere, *Ion*, *Răscoala*, nuvelele

ș.a.m.d. suprapuse declarațiilor de intenție, dovedesc o incredibil de înaltă fidelitate. Și toate referințele din meta-creație – Jurnal, confesiuni, dezvăluiri alt tehnicii de elaborare – se suprapun cu măturile de intenționalitate. Autorul nu-și transpune ideile de creativitate chiar în materia operelor, nu face confesiuni subtextuale, nu are premoniții reflexive și nici nu avansează metadiscursuri ori promovări de auto referențialitate. Rebrenu nu este un prozator realist întârziat, cum Eminescu fusese un romantic întârziat, ci chiar reprezentativ și sincron cu proza realistă europeană, și cu tezele și exegezele specificului național, elaborate de E. Lovinescu.

Există o „evoluție interioară”, o creștere a exprimării narative, dar și o „curbă descendentă” a creației, cu cât autorul trece (nu evoluează), de la social la politic. Ultimele romane sunt mai rafinate stilistic, dar atinse de secitate în ceea ce privește sentimentul vieții. Autorul survolează viața concretă pentru a coborî la miturile și arhetipurile existențiale. Cu cât își pierde deprinderile de luptător social, devenind o mare personalitate culturală cu implicații politice, cu atât Rebrenu devine, estetic vorbind, superior. „Țăranul” ascensionează spre calitatea de „boier” (măcar al spiritului). De la realismul permisiv, de mică amplitudine „maieristă”, Rebrenu se reformulează în scris din ce în ce mai sublimat, chiar spre o estetică a avangardei. Tinerii avangardiști evoluează, invers, spre o mai largă comprehensiune realistă, pe când bătrânii realiști se aspectează antagonic, contradictoriu. Arbore puternic, autorul înflorește de două ori în ciclul biologic al vieții, dar oarecum, împotriva imponderabilelor traiectorii ale progresiunii existenței.

Arborele uriaș va produce în ultimii săi ani fructe exotice, nu chiar stăpînituri, cum s-au pronunțat unii, excesiv, dar într-o tendință bine pronunțată de a schimba fața romanului.

Absența elementelor naturale, a tablourilor și peisajelor – lucru recunoscut de Liviu Rebrenu – este demonstrat printr-un citat convingător și de mult căutat și de alți critici literari: „Natura în sine nu e nici frumoasă, nici urâtă, nici măcar interesantă. Numai sufletul omului îi împrumută viață. [...] Frumusețile naturii nu mă interesează decât strict în măsura în care ar putea explica taina omului” („Itinerariu”. În *Metropole. Berlin. Roma. Paris* în Opere 15, Ed. Minerva, Buc. 1991, p. 11–12).

Personal cred că absența naturii are un țel programatic, autorul căutând să se diferențieze de scrisul lui Sadoveanu, pe care îl avea ca model în primele două decenii ale secolului XX.

Absența unui capitol sintetic în care să se precizeze valoarea specifică a textelor scurte, în afară de viziunea anticipativă a marii creații, ulterioare, distincția lor individualizantă în contextul nuvelei românești. Autorul răspunde la această întrebare. Nuvelistul Rebrenu ar fi așezat undeva în imediatitatea unui Emil Gârleanu, I. Al. Brătescu-Voinești sau Gheorghe Brăescu.

Tudorel URIAN / Petre Stoica inedit

Editura Brumar din Timișoara, devenită celebră pentru „fantezia” de a publica aproape exclusiv volume de poezie într-o epocă în care poezia are tot mai puțină căutare, și-a răsfățat recent cititorii fideli cu o mică bijuterie editorială. Un volum original de Petre Stoica, publicat în format A4, realizat prin fotocopiarea dactilogramelor originale, conținând și toate corecturile manuscrise, având pe post de copertă fotocopia dosarului original în care textele fuseseră strânse pentru a fi trimise la tipar. Pe el, scrisul caligrafic al poetului, care notase cu grijă: „Petre Stoica, *Unsprezece adnotări lirice la covoarele Șerbanei*, București, 1975”.

Un parfum de secol XX te învăluie când îți în mână aceste file bătute la mașină, adnotate ici, colo, de mâna poetului. Retrăiești emoțiile și modul de lucru ale unui timp demult apus, simți fiorii intrării în universul secret al creației, ești mai aproape de inima poeziei. Parcurgi fiecare rând cu ochii poetului, îi simți bătăile inimii, îi urmezi gândurile, atunci când adaugă cu stiloul o literă sau un cuvânt, ai sentimentul privilegiat că ai intrat în pielea lui și că îl urmezi pas cu pas în miraculoasa aventură a scrisului. Șantier de lucru, dar și carte împlinită, volumul Petre Stoica, *Unsprezece adnotări lirice la covoarele Șerbanei* oferă iubitorilor de poezie unică emoțiile stărnite de ținerea în mână a unei asemenea cărți depășind cu mult bucuria estetică a revederii liricii unuia dintre poezii importanți ai literaturii române postbelice.

Versurile propriu-zise se încadrează în ceea ce Marcel Tolcea numește în excelența sa prefață „poezia circumstanțială”. Sunt versuri inspirate de un eveniment punctual, o expoziție de tapiserie a artistei plastice Șerbana Drăgoescu, la care poetul fusese invitat. De aceea, astăzi este destul de dificil să le pui în evidență toate sensurile în absența imaginilor referențiale: lucrările care le-au inspirat. Ideal ar fi fost ca volumul să aibă drept ilustrații „covoarele” care au inspirat fiecare poem, pentru ca cititorul să sesizeze cum se înalță gândul poetului de la realitatea materială și simbolistică vizibilă, concretă, spre universul rarefiat al poeziei. În lipsa elementului referențial nu putem decât să citim versurile ca expresii pure, decontextualizate, ale imaginarului poetic. Înțelegerea versurilor este în chip clar incompletă, fapt ce sporește însă adâncul misterului poetic. Totul devine o combinație de forme și culori care deschide porțile imaginarului și ale trăirii, precum în picturile abstractioniste ale lui Braque sau Picasso. „Semne astrale și semne runice/ și cupa și trefla celui care pierde mereu/ și pieptul unei păsări clocindu-și ouăle în oglindă/ și culori ce se apropie geometric/ pentru că roșul nu se teme de gri/ iar negrul nu se teme de alb/ Privești prin negură și ochiul naște un pui de crin”.

Dincolo de poeziile clar circumstanțiale, cum este aceasta,

există și câteva poeme în care eul liric își exhibă trăirile, frământările existențiale, provocate poate de ambianța generală a expoziției, dar care nu au o legătură directă cu un tablou sau altul. Simțim aici răsufierea poetului Petre Stoica pe care îl știm din ampla sa operă, cu deschiderea sa spre tot ce reprezintă condiția umană, sentimentele delicate ascunse în spatele celor mai banale gesturi din cotidian, melancolia specifică scrisului său și temele obsedante ale universului său poetic. Un scurt poem scris în anul 1975 are valențe premonitoare pentru destinul său uman din prima decadă a anilor noului mileniu: „Orb și bătrân/ cineva mă duce de mână/ spre semnele pe care/ le caut de când m-am născut// Și clipă de clipă/ urc scara altui rug”. Orbirea, tristețea, singurătatea, moartea, doliul sunt teme recurente ale liricii lui Petre Stoica și ele ajung să-l copleșească pe poet inclusiv în mijlocul exploziei de culori și forme din cadrul expoziției. Un soi de depresie liniștită, o melancolie senină răzbate din fiecare poem. Excepțiile sunt rare. Uneori sufletul poetului se luminează brusc, este cuprins de un elan vital de o bucurie a trăirii care îl fac să perceapă altfel întreaga realitate înconjurătoare. Pământul întreg devine un loc al bucuriei nemărginite. Tonurile stinse ca ale unei nocturne de Chopin sunt înlocuite în imaginarul poetului cu cele luminoase și vitale ale Odeii bucuriei lui Beethoven. „Glob terestru cu meridiane plăsmuite în vis/ pentru bucuria de a călători spre alte nisipuri/ pentru bucuria de a cunoaște fulgere mai blânde/ pentru bucuria de a simți pe limbă/ dulceața unor fructe coapte în clima lichenilor înstelate/ pentru bucuria de-a asculta la focuri albe/ arhetipul basmelor/ pentru bucuria de a dormi sub cerga urșilor din ere albastre// pentru bucuria de-a descifra indescifrabilul/ de pe stela Marelui Crin”.

Elanul vital se stinge însă mai repede decât o umbră la orele înserării, apăsarea coboară în sufletul privitorului, melancolia îi invadează din nou sufletul. Pe nesimțite poetul recade în starea sa obișnuită și asupra sufletului său apasă ceea ce Baudelaire numea „le terrible fardeau du temps”. Totul se întunecă, universul se închide, ceea ce coboară peste toate, nicio lumină nu mai e capabilă să ofere o speranță vieții în drumul ei inexorabil spre finalul mai mult decât previzibil. Prin formule eliptice, în doar câteva vorbe sacadate, poetul rezumă întreaga dramă a condiției umane. „Dintr-odată umbre/ dintr-odată tăcerea/ dintr-odată negura// dintr-odată doliul ceasornicelor care/ nu mai măsoară timpul timpului nostru”.

Petre Stoica face parte din acea categorie de poeți grei, ai condiției umane a căror lirică nu ține de mode ale timpului sau de un anumit specific generaționist. Este universal valabilă, poate fi citită cu aceeași plăcere și cu același folos de cititorii de ieri și cei

de azi. Citind versurile acestui volum și nevăzând notația scrisă de mâna poetului pe prima pagină a dosarului, nimeni nu le-ar putea atribui producției poetice a anului 1975. Eventual post-factum, știind că ele au fost scrise în acel an, ar putea găsi, la rigoare, unele semne ale timpului.

Excelentă ideea celor de la editura Brumar de a oferi cititorilor săi surpriza editării unui astfel de volum artizanal. El oferă nu doar șansa recuperării unor versuri inedite din creația unuia dintre poezii foarte importanți de la confluența secolelor XX și XXI, dar și șansa de a pătrunde pe o ușă secretă în laboratorul secret al creației sale. Prin această carte, minunatul om și poet Petre Stoica rămâne de-a pururi în preajma noastră.

Petre Stoica, *Unsprezece adnotări lirice la covoarele Șerbanei*, Îngrijirea ediției și Cuvânt înainte: Marcel Tolcea, Editura Brumar, Timișoara, 2013.

Vasile GOGEA / ANAMNESIS. Magda Ursache – despre comunism, nu doar cu exactitate

Nu foarte des se întâmplă ca un autor să reușească să concentreze în titlul unei cărți esența ultimă a ei. Mai ales atunci când nu e vorba despre o carte de poezii (caz în care, un titlu inspirat poate conține metafora „matcă”, generativă a întregului univers poetic) sau despre un volum de proză (a cărui „cheie” de decriptare a codului de lectură poate fi oferită chiar din titlu). Se întâmplă, acum acest lucru în cazul Magdei Ursache, care devoalează încă din titlu nu numai arhitectura temei noului său volum, *Comunismul cu rele și cu rele* (Editura Eikon, 2013), dar și tipul de atitudine care îi asigură energia în acțiunea de deconstrucție și evaluare a acestei arhitecturi. Este limpede că locuținea suspectabilă de pleonasm din titlu nu e întâmplătoare! Repetiția aceasta „cu rele și cu rele” ne sugerează un fenomen malign în cascadă, de nezagăzuit și susceptibil de amplificare a forțelor sale, cu efecte devastatoare. Este, o spun de la început, o formulă personală de a refuza strategia mai comodă a acceptării răului mai mic, alegând calea grea (uneori chiar periculoasă, în orice caz nu foarte „simpatcă”) a respingerii răului în *integrum*.

Cred că e necesară o paranteză ceva mai largă pentru a mă face mai bine înțeles în cele deja spuse, ca și în cele care vor urma. De fapt, pentru a înțelege mai bine natura angajamentului și stilul expresiei în care sunt alese și analizate temele acestei cărți. Care teme, vom vedea, e în fond una singură, dar îmbrăcând mai multe fațete. Sau măști.

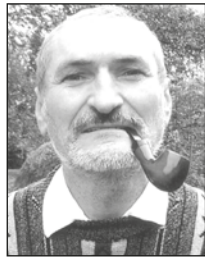
Așadar, voi face o întoarcere în timp, chiar în timpul ale cărui atribute le analizează autoarea. În anul de grație 1985 apărea, la Editura Științifică și Enciclopedică, un volum colectiv, destul de „ciudat”, pentru epoca aceea, intitulat *Cartea interferențelor*. Între semnatori, și nume grele, precum Andrei Brezianu, Nicolae Cajal, Anton Dumitriu, Ion Ianoși, Nicolae Manolescu, Solomon Marcus, Constantin Noica, Alexandru Paleologu, Andrei Pleșu, Aurel Stroe,

Alexandru Tocilescu, Emanuel Vasiliu, Sorin Vieru... Volumul era rezultatul unui „ciclu de conferințe” care au avut loc sub „egida Comitetului UTC al Centrului Național de Fizică” și „al cărui auditoriu a fost format din oameni ai muncii de pe Platforma Măgurele”, în perioada 1983-1984. (Mențione infirmată de îndată ce aceste conferințe au fost tipărite și difuzate în întreaga țară!) Am ales, în *sprijin* (folosesc acest termen în înțelesul pe care îl are în tactica militară, cartea Magdei Ursache avînd de multe ori rigoarea, disciplina și cadența unui *marș forțat*), pentru lectura mea conferința lui Constantin Noica, avînd titlul *Exactitate și adevăr*. În chiar deschiderea conferinței, *Gînditorul de la Păltiniș* declara: „...îmi propun (...) să contribuie pe cît pot a vă dezvăța de ideea că exactitatea goală se poate substitui adevărului.” Și, imediat, nuanțează: „Să ne grăbim a preciza: adevărul nu poate fi fără exactitate (sau rămîne în neîmplinire dacă este așa), pe cînd exactitatea poate fi fără adevăr. Atunci devine sigură pe ea, infatuată și uneori agresivă. Trebuie deci să fim prudenți în fața exactității g o a l e – căci numai despre aceasta poate fi vorba.” Părăsind aici textul lui Noica, voi spune și eu: despre aceasta este vorba în cartea Magdei Ursache, despre o „opozitie unilaterală” între exactitate și adevăr (exactitate statistică și adevăr al crimei). I-am putea spune, cu alte cuvinte, o *inadecvare*, dar în acest caz, nu una epistemologică, ci etică. C. Noica declara la acea dată că inventariase vreo douăzeci de asemenea „opoziiții”, desigur doar în planul *culturii*! Magda Ursache, mai puțin *prudentă*, inventariază un număr dublu, clasificîndu-le, ca într-un tabel al lui Mendeleev, dar nu al *elementelor*, ci al *amestecurilor, aliajelor*, cu masă specifică și grad de impuritate gradat de exactitate și adevăr, dintre memorie și amnezie sau dintre etică și estetică, pentru a numi doar două din cele șapte „căsute” ale sistematizării personale. *Tema* (nici o clipă, însă, *teama*) fiind însă mereu aceea a *inadecvării*. O inadecvare inocentă

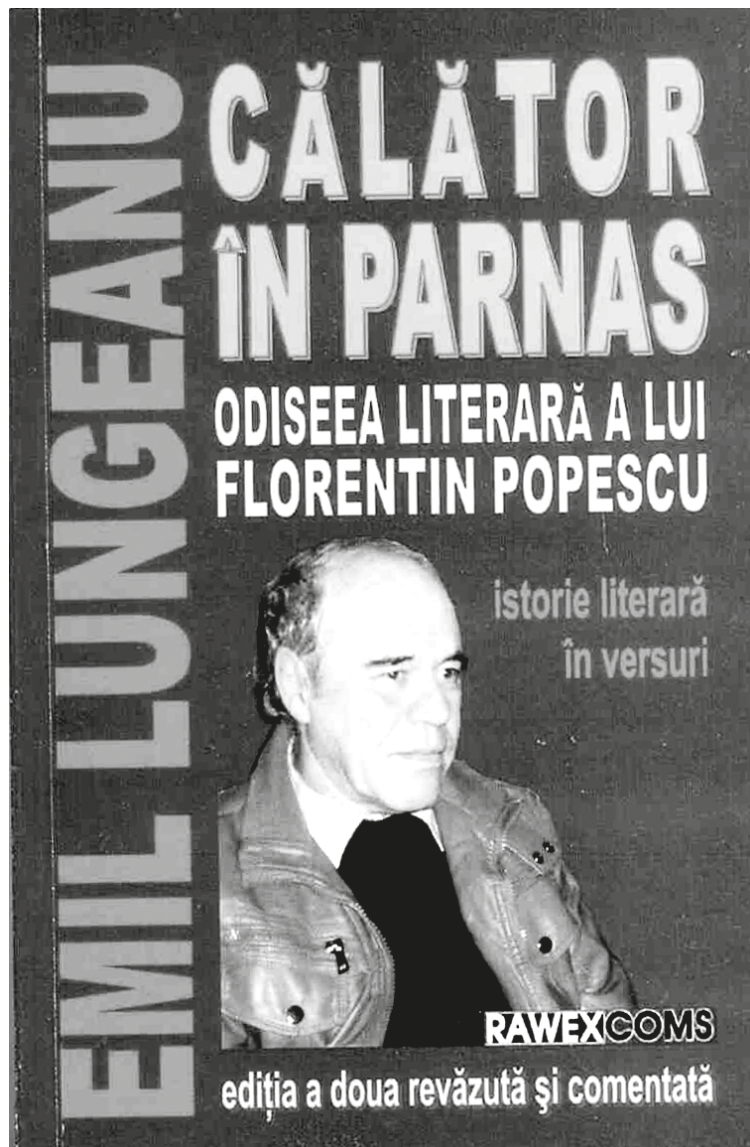
sau criminală, din ignoranță sau cu scopuri precise, „abstractă” sau personificată și purtînd nume cît se poate de concrete, de reale, episodice sau continuă, dar mereu *vinovată*. Desigur, punctul de vedere al autoarei nu e tocmai agreabil pentru cei vizați, nu e confortabil nici pentru cel care se așază în foisorul de observație, dar e cum nu se poate mai necesar. Aș spune, chiar salutar. Cu treizeci de ani în urmă, *cazarul* Noica putea să spună (într-o societate a „gîndirii arestate” și dintr-o „poziție a ființei” obediente): doar „...exactitatea e îndrăcită.” Nu altceva ne spune azi Magda Ursache, dar cu alte cuvinte (dar ce cuvinte, care poartă în conținutul lor *urma* celei mai tragice istorii pe care poporul și țara acestea le-au trăit în îndelungata lor existență): uitarea e îndrăcită, iertarea fără pocăință e îndrăcită, jumătatea de adevăr e îndrăcită, viitorul fără un trecut cauterizat e îndrăcit... Dar, într-o țară „liberă”, avînd nevoie de „curaj” pentru asta? O țară îndrăcită... O țară în care aproape fiecare cetățean al ei are o rudă care „s-a făcut frate cu dracul ca să treacă puntea”, lăudîndu-se acum cu acest fel de *rezistență* dar neînțelegînd că și-a înrudit toată familia cu diavolul! Magda Ursache cheamă la mărturisire întru izbăvire. Pentru asta nu trebuie să ai curaj, ci credință.

Utilitatea unei asemenea cărți este demonstrată tocmai de faptul că încă mai trebuie s-o considerăm rezultatul unui act de *eroism* civic. Cît timp a spune adevărul în această țară e un gest de bravură, e un semn că societatea e bolnavă iar *mutanții* comunismului rezidual devorează rămășițele nefestate de *holocaustul axiologic* care s-a suprapus (și îi supraviețuiește) celui uman deghizați în *sanitari*.

Asemenea cărți și astfel de caractere precum cele al Doamnei Magda Ursache sunt mai mult decît necesare. Pot fi salvatoare. Nu neapărat prin *exactitatea* faptelor inventariate, ci prin *adevărul* mai înalt sau mai profund pe care îl conțin.

Lucian GRUIA / Emil Lungeanu – *Odiseei literare în versuri și tablouri dramatice*

Am în față două volume surprinzătoare de critică literară, semnate de Emil Lungeanu. Primul, *Călător în Parnas, odiseea literară a lui Florentin Popescu – istorie literară în versuri* celălalt, *Omul exotic, odiseea literară a Hannei Bota – studiu critic în cinci tablouri mitologice*. Am mai citit proză ritmată dar critică literară în versuri și în dialoguri dramatice, mai va. După știința mea, aceste cărți constituie fapte de pionierat în literatura română și nu numai. Criticul inovator face apel copios la mitologia greacă întrucât zeitățile olimpiene aveau antecedente serioase de imixtiune frecventă în viața muritorilor, ba chiar se cuplau uneori cu aceștia, dând naștere semizeilor.

Imaginația criticului fiind surprinzătoare și copleșitoare, musai să încep abordarea cărților menționate în aceeași manieră, dar nu mitologică ci științifică, recurgând la un eveniment revoluționar din istoria fizicii.

Curentele literare, chiar și postmodernismul s-au clasicizat, canoanele anchilozându-se în bună parte. Clasicizarea echivalează cu transformarea acestora în mecanisme newtoniene cu roți dințate, desfășurarea evenimentelor epice și lirice devenind previzibile. Ceea ce a făcut Emil Lungeanu în critica literară seamănă cu relativizarea einsteiniană, în care timpul și spațiul se contractă sau se dilată în funcție de viteza inventarierii evenimentelor povestite.

Știm că în literatură, timpul este subiectiv și urmează altă curgere. În general, eroii sau naratorul fac incursiuni în trecut, iar în cărțile SF chiar în viitor. La Emil Lungeanu zeii mitologiei grecești sunt aduși în contemporaneitate, comportându-se omeneste, utilizând tehnologiile moderne: telefoane fixe și mobile, calculatoare etc. Limbajul e și el uman, hazos, plin de savoare, umor, uneori argotic dar foarte potrivit contextelor șugubețe. Evenimentele petrecute în cele două odisee sunt atât de concentrate încât par că se desfășoară cu viteza apropiate de a luminii și timpul narativ se dilată.

Călător în Parnas, odiseea literară a lui Florentin Popescu cuprinde paisprezece cânturi, primul, începe desigur cu invocarea muzei, prilej pentru a trece în revistă genurile literare în care s-a exprimat până în prezent Florentin Popescu: versuri, proză, eseistică, monografii, critică literară, cercetare mitologică etc. În celelalte cânturi sunt trimiteri la versuri ale autorului și la referințele criticilor care s-au exprimat despre opera epeozatului. Se fac remarci asupra peregrinărilor autorului prin zona natală (buzoiană), adevărat Parnas în care se petrec întâlniri scriitoricești. Ultimul cânt reprezintă un *Cuvânt către cititori*.

Remarcabil este faptul că observațiile critice emise de Emil Lungeanu sunt pertinente și prezentate cu umor cuceritor, de pildă în această îmbinare de comentariu umoristic lungeanian cu versuri ale poetului desprinse dintr-un volum liric: „tu nu mai ai nici după ce apă să bei / iar bardului îi arde de *Flăcări și porumbei*, / pe tine te roade la epigastru - / dânsul te-ndeamnă „să privești cerul albastru, / să stai vertical în așteptare / încât „o buburuză încet să

se urce / pe brațul, pe umărul tău, rampă de lansare, / și geaba la știri se dau alarme de tsunami cu spume - / el nimic, un *pîtpalac își dă veste că-i liniște în lume*.”

În odiseea dedicată lui Florentin Popescu este invocată parnasianismul (curent literar al secolului al XIX-lea) întrucât caracteristicile sale se regăsesc în lirica poetului: impersonalismul, receptarea strict senzorială a lucrurilor, cultivarea formelor fixe, elogiul mitologiilor etc.

Monografiile elaborate de Florentin Popescu scriitorilor: Voiculescu, Porsena, Odobescu, Macedonski și Labiș li se dedică de către Emil Lungeanu câte un cântec, prilej de descriere peisagistică pe urmelor pașilor acestora. Așijderea, li se atribuie câte un cânt: poetului, prozatorului, memorialistului, istoricului și omului Florentin Popescu. Abordarea umoristică nu ține de canoul postmodernist destructiv, ci de o înțelegere superioară a slăbiciunilor omeneste, când nu depășesc limitele bunului simț. Criticul ia atitudine împotriva denigratorilor contemporani ai lui Eminescu și ai limbii române. Farmecul cărții constă în această pendulare perpetuă între mitologie, comentarii literare și contemporaneitate (nu scapă chestiunile sociale autohtone acute). Erudiția nu pare greoaie și redundantă întrucât este prezentată într-un limbaj colocvial, cu unele remarci nespărătoare de argou.

Cartea dedicată scriitorului Florentin Popescu se încheie mucalită, Emil Lungeanu comentând volumul *Eu v-am citit pe toți* semnat de poetul menționat: „ci luați aminte: *Eu v-am citit pe toți* / mai printre rânduri sau mai pe sărite / vă știu deci și păcatele cele nespovedite / așa că nu-mi scuturați cumva frunza cu judecăți iezuite / că n-oi fi eu acuma chiar Popescu-Dumnezeu / dar de mă voi scula, pre mulți am să popesc și eu!”

În *Omul exotic, odiseea literară a Hannei Bota – studiu critic în cinci tablouri mitologice*, se întâlnesc: o poetă care a trăit aventuri senzaționale, în mijlocul unor triburi ieșite din canibalism ori în India și un critic inteligent, extrem de receptiv, care se transpune cu fervoare în comentarea acestor experiențe.

În tablourile I, II, III și V, prin comportamentul lor omenesc, zeei Greciei Antice desacralizează mitologia, iar în tabloul IV, prin comentariile acestora și ale criticului este desacralizată religia creștină. Abordarea nu este într-un total postmodernist demolatoare ci urmează o linie umoristică înțelegătoare. Toate evenimentele cercetate conțin o virulentă critică a imoralității contemporanilor care ne guvernează.

Tabloul I: *Floarea soarelui* se deschide prin osanalele aduse de corul antic regelui Apollo (cântărețul fabulos din liră), care-i repede dezgustat: „Bine, brava, acum gata cu cabaretul, hai, cortina, că avem treabă!” Zeul o cheamă pe Euterpe (muza poeziei lirice) pentru a discuta dosarul eroinei odiseei dramatice, pentru a i se acorda „fonduri parnasiene. Apollo: „Dosarul Hanna Bota. Are autorizație de zbor cu pegasul eliberată în 1994, când cu debutul candidații pentru ploaia târzie, și reînnoită de atunci încoace în mod constant...” La care muza răspunde: „Așadar, o capacitate de absorbție a fondurilor parnasiene dovedită cu acte în regulă, în măsură să justifice acordarea lor și în continuare.” Întâlnim aici mascată o critică socială de pomină la adresa actualilor guvernânți care nu sponsorizează cultura și o lasă pe seama zeilor care nu pot oferi decât inspirație prin intermediul muzelor. Din citatele uzitate în dialogul dintre zeu și muză reiese faptul emoționant că frumusețea poetei îl determină pe un fost canibal (denumit generic Yerotunga, de către poetă) să-i culega flori și să o curteze cu delicatețe.

Sfârșitul tabloului aduce în prim plan pe Asclepius, fiul lui Apollo, aflat cu profesorul Chiron în tabără, cu studenții de la medicină, pe muntele Pillon și care învie oameni din morți stârnind mânia zeilor. Problema constituie preludiul tabloului IV, dedicat în exclusivitate acestui subiect.

În tabloul II *Statuile Athenei*, zeița, după ce se răfăuiește cu sculptorii templelor, o cheamă pe Calliope (muza poeziei epice), revoltată că *Epistolele exotice din Vanuatu* ale Hannei Bota, fiind corespondențe lirico-epice, i-au sugerat lui Musaget ideea să reorganizeze secțiile Parnasului, desființând secția de poezie epică, de care să răspundă o singură muză (a poeziei lirice). Sunt criticate astfel restructurările absurde și fără sfârșit, practice în perioada de criză perpetuă românească, postdecembristă. Poemele hinduse ale Hannei Bota îi oferă prilejul lui Emil Lungeanu să critice europocentrismul intolerant.

În Tabloul III. *Scene de vânatoare*, frații Apollo și Artemis se ceartă ca la ușa cortului, sora își ceartă fratele pentru că Asclepius învie morții și pune în pericol ordinea divină și că o protejează pe poeta Hanna Bota, extaziat de frumusețea versurilor acesteia, ba chiar că ar fi amanta sa, Apollo o admonestează pe Artemis că s-a compromis, îndrăgostindu-se de muritorul Endymion. În finalul tabloului, Athena l-a domolit pe reformatorul Parnasului.

Tabloul IV *Alfa centauri* ia peste picior problema atât de dragă oamenilor, aceea a mântuirii, consecința învierii lui Iisus Hristos, fenomen pe care „legiuni de apologeti” s-au străduit s-o certifice. Cercetarea logică a evangheliilor nu aduce o certificare absolută a

miracolului, anulat prin simplul fapt că piatra de la intrarea mormântului fusese deplasată. Emil Lungeanu resuscitează ipoteza că Iisus Hristos nici nu ar fi murit, revenindu-și în urma învelirii cu mantii de pânză îmbibate cu dezinfectante (smirnă și aloe). O altă ipoteză ar putea fi furarea cadavrului de către credincioși, întrucât mormântul nu era păzit. În sfârșit, ca să devină credibilă, învierea ar fi trebuit realizată în văzul tuturor. Concluzia criticului, transmisă prin gura lui Chiron, sună astfel: „Jalnică lume, aceasta a muritorilor, în care mistificarea e instituție, iar impostura e la mare cinste! (...) Drama lui Iisus încă nu s-a sfârșit, că nu sacrificiul de sine e suprema dramă ci zădărnicia lui!”

În tabloul V *Revista presei olimpiene* sunt convocați chiar tartorii Zeus și Hera care se ciondănesc și ei pe marginea poemelor Hannei Bota, atenția acordată de Marele Zeu poetei, stârnind gelozia soaței. Astfel, începutul și sfârșitul odiseei se încheie în atmosfera generală de ceartă pe fondul ocăririi corului antic.

Revenind la compararea celor două odisee, remarcăm următoarele. Eroii acestora sunt doi scriitori animați de înalte idealuri umaniste, ceea ce permite ca abordarea lor postmodernistă să atingă cote umoristice nebănuite. Florentin Popescu scrie senin, mioritic, urmărind armonia dintre om și natură, omul fiind văzut ca parte a întregului cosmic; Hanna Bota descoperă specificul bun al primitivilor, semn că omul poate evolua după ideea platoniciană a binelui.

După logica lui Emil Lungeanu, mitologia și religia reprezintă marile iluzii ale omenirii, destinate civilizației și alinării omului, utile astăzi, când sufletele noastre sunt tot mai greu încercate.

Aureliu Goci analizând *Omul exotic*..., caracterizează pertinent meșteșugul elaborării celor două odisee: „Și textele din acest volum țin de o ars combinatoria, dacă nu un amestec superior de publicistică, eseistică, memorialistică, istorie literară, cronică dramatică și teatrologie. Autorul deține însă talentul unificator al selecției ideatice și al reconstrucției textuale. La urma urmei, polivalența scripturală, pendularea între toate genurile și speciile pot fi și ele reductibile la o postmodernistă și irepresibilă pasiune pentru text, într-o lume dominată de imagine. În etalarea acestor chipuri alternative, scriitorul aduce aceeași formă *mentis*, aceeași disponibilitate expansivă care asociază erudiția cu umorul, inteligența și ironia, inventivitatea și spiritul ludic, verticalitatea și versatilitatea, solicitat fiind și de anumite exagerări și bizarerii, care fac bine, diversificând bibliografia unui autor de performanță. Tonul distins, frazarea elegantă, judecățile echilibrate, divagația eseistică, mereu cuceritoare, întrețin un sentiment pozitiv, de receptare stenică a literaturii actuale.”

Note:

Emil Lungeanu – *Călător în Parnas, odiseea literară a lui Florentin Popescu – istorie literară în versuri* (Ed. RAVEXCOMS, București, 2012)

Emil Lungeanu - *Omul exotic, odiseea literară a Hannei Bota – studiu critic în cinci tablouri mitologice* (Ed. Bettta, București, 2013)

EMIL LUNGEANU

autori și cărți alfa la editura betta

OMUL EXOTIC

ODISEEA LITERARĂ A HANNEI BOTA

studiu critic în cinci tablouri mitologice

EDITURA BETTA

Marius HORSIA / „Amintiri” despre viitor?

Să presupunem că ar fi posibil o regresie în timp. Să alegem Canada ca loc de desfășurare a evenimentelor și să ne imaginăm o întâlnire cu ocazia Expoziției Internaționale de la Montreal din 1967 între „eroul” lui Stephen Gill și Vlad. Un român și un pakistanez. Unul venit la studii, căci Raghu Nath putea călători liber în străinătate, celălalt venit cu delegația română la Montreal, nu pentru a reprezenta țara ci pentru a scăpa de un regim opresiv... Pentru amândoi Canada reprezenta „pământul făgăduinței”, unde intoleranța și xenofobia lipsesc, unde barierele dintre etnii, rase și religii au fost depășite. Dar ce-i unește și ce-i desparte pe cei doi?

Raghu provine din Pakistan, dar până în 1977 acest teritoriu aparținea Indiei. O țară, un subcontinent, o civilizație unică. Câțiva mii de ani de istorie „adevărată” măreață, pe alocuri. Harappa și Munda sunt două civilizații, aproape la fel de vechi ca Sumerul. Literatura vedică este mai veche ca scrierile Vechiului Testament iudaic, Mohenjo Daro este mai vechi ca Babilonul, Ramayana este mai veche decât Iliada și Odiseea. India l-a dat pe Buddha, cel ce a întemeiat nu o religie, ci un mod de viață, India l-a dat pe Patanjali, înainte ca Europa să-l înțeleagă pe Aristotel. În mod normal, el nu are de ce să-și facă complexe. Raghu însă știe că țara sa, în ochii canadienilor e percepută prin prisma prezentului și e revoltat când media canadiană prezintă lucrurile „urâte” din India. Este conștient că India anilor '67 nu mai e demult patria vindecătorilor spirituali și recunoaște că un „guru” este mai apreciat în Occident decât la el acasă. Rămâne consternat de cât de puțin știu canadienii despre țara lui. Totul se rezumă la câteva informații, și ele eronate, despre yoga sau despre Mahatma Ghandi. Raghu a dus cu el în Canada o parte din India, dar nimeni nu pare interesat să o cunoască. Este tolerant, căci India-până la conflictul generat în numele Islamului - de cei ce vor forma statul Pakistan, a fost patria toleranței religioase. Este modest căci buddhismul cultiva modestia. Își cunoaște locul în societate căci sistemul castelor dăinuia de mii de ani în India. Respecta valorile celui alt, inclusiv pe cele occidentale, căci englezii au știut să guverneze India implicându-i pe localnici în actul administrativ. Are și un avantaj: cunoaște limba engleza mai bine ca un european venit din Germania sau din Franța.

De ce a ales Raghu Canada? Poate pentru că în viziunea sa diversitatea de popoare a creat un simț al toleranței care a permis întărirea democrației, făcând-o mai funcțională ca în India. Credea că diversitatea și educația contribuie la funcționarea democrației. Raghu a înțeles pe parcurs că totul are un preț, iar prețul plătit de el este însingurarea. La început nu pricepea cauzele. „Canada este un loc pustiu de singurătate”. Nici el, nici prietenul său Akramnu nu înțelegeau de ce „toată lumea se plânge de singurătate, dar, pe de altă parte, nimeni nu încearcă să păstreze prietenia”.

Soluțiile găsite de el pentru remedierea situației sunt accentuarea fenomenului de globalizare și formarea unui „guvern mondial”. Încrederea sa în organisme internaționale pare uneori naivă. Fără să-și dea seama, el are uneori viziunea „iluminaților și a altor grupări de tip masonic, sau cel puțin de tipul masoneriei speculative”.

Vlad provine dintr-o țară mică, aflată la „Porțile Orientului” unde statalitatea în sensul antic al cuvântului, începe în 80 înainte de Hristos, durează puțin, cu intermitențe până la venirea Romei și

se destramă odată cu plecarea legiunilor romane. Cu un Ev Mediu ce are prea puține legături cu un feudalism occidental, cu un stat român modern, apărut târziu. O îmbinare între Bizanț și latinătate, cu influențe ale Fanarului în principate și ale Occidentului catolic și protestant în Transilvania. Vlad provine dintr-un mediu ortodox, valoros la nivel spiritual dar deficitar la nivel de civilizație. Vlad poate avea simțul originalității, dar mai puțin pe cel al toleranței. Pentru el e greu să renunțe la vechile fobii, indiferent că e vorba de rusofobie sau maghiarofobie și e de înțeles. Strămoșii săi uitau mai greu fărâdelegile făptuite de armata țaristă sau faptul că în Ardeal românii erau socotiți toleranți și schismatici. În plus, nici el nu poate fi indiferent la „beneficiile” aduse de armata roșie din 1945 încoace, cu asentimentul Occidentului. Dar Vlad iubește Occidentul. În timp ce pentru Raghu Occidentul înseamnă toleranță și multiculturalitate, pentru Vlad înseamnă libertate și prosperitate. Teoretic, nici Vlad nu ar trebui să-și facă complexe. Asta dacă ne gândim la scrierile de la Tărtăria, la fel de vechi ca și cuneiformele babiloniene, la opinia lui Herodot despre strămoșii săi traci, la faptul că l-am dat culturii universale pe Brâncuși, pe Enescu, pe Eliade, pe Cioran. Știu oare canadienii că stiloul a fost inventat de un român? Că Henri Coandă a inventat avionul cu reacție? Tot ce știi ei în 1967 despre România se leagă de mitul lui Dracula și de faptul că noul lider de la București, Nicolae Ceaușescu e singurul „comunist bun” care încearcă să întoarcă spatele sovieticilor. Ori el ceruse azil politic în Canada...

Între cele două personaje sunt și asemănări dar și deosebiri. În primul rând ei sunt la fel tratați de autohtoni. Amândoi simt nevoia să socializeze. Amândoi provin din țări sărace. Amândoi au amintiri urâte; Raghu este obsedat de atrocitățile războiului civil din 1947, Vlad de închisorile comuniste, de atrocitățile securității din anii '50. Amândoi sunt tratați în Canada anilor '67 ca cetățeni de rangul doi, cu toate că teoretic se bucură de toate drepturile.

Trecutul însă îi face să privească viitorul diferit. Pentru Vlad, un guvern mondial ar însemna un guvern în care să intre și sovieticii. Ori el așa ceva nu dorește. Vlad nu crede în mitul egalitarismului căci l-a simțit pe propria piele. Anticomunist convins, nu crede nici în „pacea mondială”. Căci asta ar însemna pace cu satana, adică cu Moscova. Nici într-o religie unică nu crede. El știe de la bunicii săi că doar ortodoxilor li se rezervă un loc în Rai... Vlad nu-și poate iubi dușmanul, căci a suferit prea mult din cauza lui...

Cu toate acestea singurătatea îi unește și micile sau mai marile dezamăgiri din țara ce i-a adoptat. Pot fi prieteni dar nu pot privi în aceeași direcție. În anii '67 globalizarea era mai mult o glacializare. Politologii, economiștii și sociologii discutau prea puțin despre ea. Lucrările de referință ca cele scrise de Aart Scholte, d'Anieri, sau Turner au apărut după anii '90. În deceniul șase analiștii occidentali erau concentrați la lupta cu sistemul economic comunist, iar cei din spatele Cortinei de Fier așteptau „moartea capitalismului”.

În prezent globalizarea este o realitate. Sistemul global nu reprezintă doar mediul înconjurător în care anumite societăți se dezvoltă și evoluează ci conexiunile sociale, politice, economice care depășesc granițele unei țări și condiționează soarta celor ce

trăiesc în interiorul fiecăreia dintre ele. Analiștii nu au o definiție unică a globalizării. Mauro F. Guillen considera că globalizarea este procesul ce a alimentat schimburile masive de bunuri, servicii, bani, oameni, informații și cultură. Sociologul Anthony Giddens susține că ea este o distanțiere între spațiu și timp, în timp ce politologul James Mittelman arată că globalizarea este o compresie a timpului și a spațiului, o micșorare a lumii.

Toate aceste definiții și teorii despre globalizare pot fi pe placul lui Raghu Nath în prezent, Vlad este mai sceptic. El oscilează între teoria lui Coselli care susține că globalizarea se referă doar la o mică parte din istorie, care a început cu căderea Zidului Berlinului și s-a terminat cu atacul terorist din 11 septembrie de la New York și teoria lui Rosenberg - ce susține că globalizarea va include pe viitor doar anumite țări și regiuni ale lumii.

Ei au și viziuni diferite asupra efectelor globalizării. Este clar că Raghu acceptă ideea lui Jan Aart Scholte care în lucrarea „Globalisation: A critical introduction” afirmă că cele mai importante beneficii ale globalizării sunt abilitatea de a consuma produse mai bune și mai ieftine. Pentru Vlad e mai la îndemână să accepte teoria lui Aart Scholte care susține că „societatea industrială a fost înlocuită cu o societate riscantă și condusă de insecurități”.

Amândoi sunt însă conștienți că țara pe care au ales-o va beneficia de pe urma globalizării: forța de muncă ieftină, specialiști de prim rang, piețe de desfacere noi. Cât despre țările lor de origine, situația este puțin diferită. Economia Indiei, datorită investițiilor în infrastructura I.T. cunoaște o creștere spectaculoasă. România este la răscruce; ori va deveni o țară atractivă pentru investitorii strategici și va prospera, ori va deveni o țară de tip „second-hand”, o semicolonie în care statul român va continua procesul de disoluție. Dacă Vlad și cei ca el se vor întoarce iar cineva va folosi experiența lor, România are viitor. Dacă nu, vom reveni la ceea ce am fost acum câteva sute de ani, iobagi pe propriul nostru pământ, cu o boierime ce „valsa pe muzica lui Strauss, îmbrăcată în haine orientale”...

Vlad și Raghu reprezintă două tipologii umane. Ei nu reprezintă întreaga lor națiune, dar reprezintă majoritatea. Așa cum un individ este rezultatul educației, a mediului social în care trăiește dar și al factorului genetic și popoarele sunt la fel. Moștenirea genetică poate fi „corectată” prin educație, dar nu poate fi anihilată complet. Factorul genetic reprezintă trecutul, istoria cu bune și rele, motiv pentru care considerăm că principala problemă a omenirii este educația. Toleranța, pacifismul, uneori și „democrația” se învață. Investim în cunoaștere dar neglijăm educația. Vremea în care statele aveau resurse naturale - erau socotite bogate - a trecut. În prezent, cei ce investesc în resursele intelectuale au de câștigat. România „exportă” inteligența. Exodul tinerilor talenți și va continua. Istoricul român Nicolae Iorga afirma că „cine uită trecutul riscă să îl repete”. Statul român modern s-a format târziu deoarece nu am avut elite intelectuale. Creatorii României moderne sunt acei fii de boieri ce s-au format la Paris, Viena sau Berlin. Așa cum India modernă este creată de tinerii indieni ce au studiat la Londra, s-au întors și au creat Partidul Congresului Național Indian. India modernă l-a dat pe Ghandi. Românii l-au dat pe Bălcescu. Acestea sunt „proporțiile”... Ambii au visat frumos iar visul lor s-a realizat. Ar fi păcat ca el să se destrame...

Dintre cărțile pe care le-am scris, *Coexistența* se remarcă de îndată prin modul în care abordează problema modernă a păcii, din perspectiva educației, politicii, culturii, religiei și imigrării. Mesajul principal al romanului este „trăiește și lasă și pe alții să trăiască”. Este un roman care a fost adesea menționat pe durata turneului meu literar întreprins în 2013, la universitățile din India. I-am cunoscut pe bursierii care își elaborează tezele de doctorat pe baza lucrărilor mele, pe coordonatorii și profesorii lor de literatură engleză. Volumul *Coexistența* este considerat ca fiind indicat pentru o analiză minuțioasă.

Stephen Gill

Ecouri ale volumului lui STEPHEN GILL

Coordonator Olimpia IACOB

COEXISTENȚA

Ecouri ale volumului lui STEPHEN GILL

ISBN 978-973-612-526-3

9 789736 125263

TÎMPUL

TÎMPUL

Flori BĂLĂNESCU / Basarabia – eterna sacrificată¹, o binevenită actualizare

Cât, cum, mai ales, ce se poate scrie despre Basarabia în câteva rânduri? Despre acest pământ aflat mereu, după căderea Imperiului Rus, apoi a celui Sovietic, între marginile febrile și conflictuale ale sferelor de influență, un teritoriu de trecere și de profunde legături în care etnicii români au fost după 1812 supuși ai Țarului, apoi, după 1918 cetățeni români. Până în fatidicul an 1940, când au devenit, cu jaпча, prin asimilare colectivă „cetățeni sovietici”, sacrificați între interesele statului „cesionar” și lașitățile statului „cesionat”.

Peste două zile, la 28 iunie [2007], se împlinesc 67 de ani de când românii au cedat Basarabia și Bucovina de Nord. Ne-am obișnuit să repetăm date istorice de parcă am face exerciții matematice. Uitând că *teritorii cedate* înseamnă oameni, adică dislocări, deportări, deznaționalizare, teroare, crimă, tortură fizică și psihică, mutilare sufletească, încălcarea unor principii dublate de norme internaționale. Ceea ce ne-ar îndreptăți să tratăm această gravă problemă nu condescendent-cinic, ci cu responsabilitate morală, politică, istorică, culturală, economică. Dacă nu cumva toate la un loc înseamnă unul și același lucru: ei nu sunt nici basarabeni, nici moldoveni, nici o minoritate rusificată, ci români basarabeni, așa cum sunt și românii olteni sau ardeleni. Statul român are obligația să-și amintească, după caz, de românii basarabeni, de românii bucovineni, de românii timoceneni etc. cu mai multă seriozitate, cu proiecte și decizii politice eficiente, nu doar cu emfază și declarații de îmbunătățire a imaginii oficiale.

Decretul Prezidiului Consiliului Superior al URSS din 8 martie 1941 legifera situația de fapt și nu pe cea de drept. Pe baza acestui decret și a Convenției de Armistițiu a fost organizată vânzătoarea basarabenilor și a bucovinenilor refugiați în România din calea tăvălugului ideologic stalinist. Cum doreau sutele de mii de refugiați să fie „repuși în drepturile de cetățeni sovietici” după 1945 este lesne de imaginat, numai dacă ne gândim la disperarea lor de a trece Prutul în România în urma invaziei din iunie 1940. O spune scriitorul Paul Goma, martor-copil la acea vreme: „Acolo [în refugiul transilvănean] și așa m-a născut tata pe mine; și amândoi am născut-o pe mama. După ce am scăpat noi de repatrierea noastră în patria rusească, am născut pe alții, la hotelul de lângă gară; pe mulți basarabeni și bucovineni am născut noi, tata și cu mine ... Am aflat că depinde de tine, trebuie să vrei tu să te naști – a doua oară, în alt loc, altă dată; am aflat că, dacă te prinde frica de fals în acte, nu te mai naști, rămâi repatriabil, rușii te pun pe trenul lor fără frâne și te repatriază la mama dracului în Extremul Orient – ca pe unchiu-meu, Popescu... Când o să fiu mare, n-or să mai fie ruși pe-aici, așa că o să pot chiar să pun pe hârtie – ca să nu se mai spună că noi, românii, n-avem istorie.” (Arta refugii, Ed. Dacia, Cluj, 1991, pp. 154-155)

[„Trebuie să vrei tu să te naști – a doua oară...”, dacă vrei să nu fii deznaționalizat, dezromânizat. Este, cred, una dintre problemele cronice cu care se confruntă românii basarabeni, deși nu-i mereu evident, în ciuda și poate tocmai datorită dorinței unora de a se europeniza rapid, crezând, poate, că astfel scapă de „moștenirea” sovietizării. Dar pentru a te considera european, în sens istoric, cultural și moral, este nevoie, nu voi înceta vreodată să cred acest lucru, de o identitate bine structurată istoric și cultural. Oricât disconfort ne-ar crea, trebuie să privim îndelung și adânc în trecut. Altfel, struțocămila va scoate mereu capul din nisip, dar nu pentru a afla cine este cu adevărat. Ci, pentru a-și etala fizionomia diformă: popor/limbă moldovene(a)sc(ă) – român(ă)! După ce criterii? Istorice și culturale? Conforme cu ideologia bolșevică? Situația prozaică, obișnuită, cotidiană din Basarabia, mai ales în orașe, în special la Chișinău – unde am putut să o percep fără intermediari – este cu totul alta decât aceea pe care ne-o imaginăm citind textele unora dintre noi sau marșând emoțional la declarațiile bombastice ale unor personaje politice. Începând cu vânzătoarele și casierile din multe magazine, care refuză să vorbească românește, până la sistemul serviciului de taxi, totul pare desprins din cu totul alt tablou decât cel european: am rămas mută când un taximetrist mi-a spus, pe un ton ce trebuia să inspire milă față de umila-mi persoană, neumblată prin lume (prin cea sovietică): „la noi nu există aparate, la noi sunt tarife pe zone...”. Așa încât, eforturile constante, cu precădere din zona literaturii, ale unor oameni precum Nina Corcinschi, Dumitru Crudu, Aliona Grati, Emilian Galaicu-Păun, Moni Stănilă, Andrei Țurcanu sau Alexandru Vakulovski – pentru a-i numi pe câțiva, sunt cu atât mai remarcabile. Slujind limba și literatura română, își salvează nu doar dreptul la propria identitate într-un fost spațiu sovietic bântuit de racile ideologice, dar transmit și un mesaj în spiritul Goma: trebuie să vrei tu să te naști a doua oară. Iar românii basarabeni trebuie să renască. Este ceea ce fac, în planul luptei civice, și frații Oleg și Ghenadie Brega, dar și alții pe care îi cunosc, mai mult sau mai puțin.]

Nici basarabeni și nici bucovinenii nu au beneficiat în iunie 1940 de *dreptul de opțiune*, așa cum cereau normele elementare de drept internațional, deoarece indivizii vizați de anexiune nu pot fi privați de dreptul de a opta. Astfel încât, astăzi, ca și atunci, rămânem martorii pasivi ai „istoriei”, ai „dreptului forței”.

Cetățenia română a basarabenilor este în postcomunism o temă de frustrări și nedreptăți, o dispută surdă. Dacă până la căderea oficială a regimurilor comuniste din Europa cei care oprimau popoare erau simplu de identificat, astăzi termenii falsului dialog sunt mult mai cinici. Se practică o diplomație abruptă, care țineste strategii ce lasă de o parte individul – strivit între discursurile despre drepturile universale ale omului și interesele globalizatoare ale celor

puternici. Recent [2007], în cadrul unei emisiuni televizate, Iulia Gorea-Costin – consulul Republicii Moldova la București a avut un discurs ce distonează cu politica președintelui Voronin, dar, mai ales, cu cea a guvernanților de la București: *redarea cetățeniei române basarabenilor este un act de justiție, deoarece la 1812 și 1940 poporul basarabean nu a fost întrebat ce dorește; destul au așteptat basarabeni cuminți pentru ca România să obțină o poziție stabilă pe scena europeană; cererile de obținere a cetățeniei române sunt mai multe decât arată cifrele oficiale. Fiind întrebată când crede că va redeveni România o Românie Mare, a răspuns simplu: „atunci când politicienii nu doar vor ști adevărul, dar îl și vor asuma...”.*

[Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană semnat în noiembrie 2013, la Vilnius, de reprezentanții Republicii Moldova, având susținerea diplomatică și morală a Bucureștiului, este un pas important în desprinderea de presiunile, amenințările, strategiile și cămașa de forță impuse de Moscova spațiului fost sovietic, din care Basarabia părea că nu mai are scăpare. Instituirea, să sperăm cât de curând, a unei piețe de liber schimb și a unui regim al vizelor mai puțin drastic ar putea avea efecte benefice, nu doar pentru etnicii români, ci pentru toți cetățenii moldoveni.

Prezența președintelui Moldovei, Nicolae Tomofti, la parada de 1 Decembrie, sub Arcul de Triumf de la București, mi-a relevat un aspect dincolo de analizele diplomatico-strategice: dacă pe fața președintelui României, Traian Băsescu, se vedea satisfacția, pe fața lui Timofti se putea citi o uimire, o depășire a așteptărilor, ce ar putea fi tradusă ocazional, prin expresia emoțională: *sunt mândru că sunt român... chiar dacă nu am voie să dau frâu sentimentelor. Mă întreb când, cum și de ce s-a produs răsturnarea noastră, a românilor, între extreme: de la furie antinaționalist-comunistă la o actuală furie cu ștaif antiromânească – un soi de răutate autodestructivă, și de ce nu putem avea opțiuni și exteriorizări ale lor cât mai firești? Încă nu am auzit pe nimeni care să-i critice pe americani sau pe francezi că sunt atât de mândri de zilele lor naționale, de identitatea lor națională. Însă, nu-mi pot deloc imagina cum un cetățean moldovean, indiferent de etnia lui, poate exclama: *sunt mândru că sunt moldovean!**

[După ce am trimis textul la revista, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a hotărât – cu o expresie a lui Emilian Galaicu-Păun – că „denumirea corectă a limbii de stat este româna”. O deloc subtilă ironie a realității politico-diplomatice asupra realității pur și simplu!]

¹Text apărut în revista „Cuvântul”, în august 2007, într-o rubrică – pe care, onorându-mă, Răzvan Țupa m-a rugat să o inaugurez și să o țin –, intitulată „Cuvântul Basarabiei”. De două ori am împărțit-o cu Mihail Vakulovski. Când revista a fost preluată de Sorin Antohi a dispărut și rubrica dedicată Basarabiei și basarabenilor.

Victor ȘTIR

Andrei Mureșanu, sărbătorit în fosta sa casă natală

La un secol și jumătate de la mutarea la cele veșnice, poetul și revoluționarul Andrei Mureșanu a fost omagiat în casa natală, filială a Bibliotecii Județene „George Coșbuc”, al cărei director, scriitorul Ioan Pinte, a fost amfitrion, iar invitați prof. univ. dr. Ion Buzași (Blaj), pr. dr. Vasile Oltean (Brașov), prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta – directorul Spitalului Județean de Urgență Bistrița, vicepreședintele Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, Alexandru Pugna, scriitori, jurnaliști, bistrițeni interesați de personalitatea ilustrului sărbătorit. În deschiderea întâlnirii, directorul Pinte și-a mărturisit interesul perpetuu pentru opera lui Andrei Mureșanu, iar dintre cercetătorii cei mai străuitori și aplicați i-a numit pe Ion Buzași, autorul unei monografii care spune cam totul despre Andrei Mureșanu și pe pr. prof. univ. dr. Vasile Oltean care a publicat recent „Imnul Național Deșteaptă-te române. Scurt istoric”.

În alocuțiunea sa, Alexandru Pugna, vicepreședintele Consiliului Județean, a spus între altele: „Andrei Mureșanu este un poet complex, iar noi, bistrițenii, avem o datorie morală de a menține aprinsă această flacără a spiritului românesc pe care el a aprins-o cu mult timp în urmă. Și dacă ar fi așa, ca Andrei Mureșanu să fi scris doar versurile poemului care azi se constituie în Imnul Național al României, și tot ar fi unul dintre marii oameni de cultură. Dar Andrei Mureșanu este mult mai mult decât atât”. În continuare, Ion Buzași a vorbit despre cartea „Andrei Mureșanu. Poezii și publicistică”, apărută la „Eikon” și „Andrei Mureșanu. Monografie”, apărută la „Charmides”, relevând celor prezenți lucruri mai puțin știute din activitatea celui omagiat. Buzași a prezentat o interesantă analiză a lui Coșbuc asupra poeziei „Un răsărit” și a citit din versurile poetului Mureșanu. Vasile Oltean a prezentat „Imnul Național Deșteaptă-te române. Scurt istoric” în care demonstrează că melodia Imnului este cea a unui vechi imn religios-„Din sânul maicii mele”, tocmită de George Ucenescu. Se risipește, astfel „clișeul Anton Pann” din istoria Imnului Național „Deșteaptă-te Române”. Olteanu a mai prezentat și volumele sale „Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Transilvania”, vol. I-II, apărute la Editura „Andriana”, cărți de mare travaliu și cărturărie, apoi s-a referit la cultura românească din Brașovul Mureșenilor unde Andrei Mureșanu nu ajungea pe teren pustiu. La rândul său, prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta a surprins publicul prin ineditul informațiilor despre pătrunderea românilor în Bistrița și despre statuia lui Andrei Mureșanu, așezată inițial în „Piața Unirii”, apoi pe soclul pe care ar fi trebuit să „urce” Horthy Miklós în perioada Diktatului. În partea de final, autorii au acordat autografe, încheind omagierea marelui poet și revoluționar, de maniera care i-a onorat deopotrivă pe organizatori, invitați și participanți.

Liviu Mihai și Daniel Perdigao, un reușit dialog româno-lusitan

În sala de expoziții Liviu Rebreanu a Bibliotecii Județene „George Coșbuc” s-a desfășurat recent dialogul cultural româno-lusitan dintre universitarul clujean Liviu Mihai și Daniel Perdigao, reprezentant al Centrului Cultural Portughez Camoes din București. Ioan Pinte, directorul Bibliotecii Județene George Coșbuc l-a prezentat pe Liviu Mihai: poet, critic și istoric de jazz, conferențiar universitar la Academia de Muzică Gh. Dima din Cluj-Napoca și fost director al Centrului Cultural Român de la Lisabona. Este poliglot, unul dintre cei mai mari cunoscători de limbi străine din generația sa.

Perdigao, bun prieten cu Liviu Mihai, a făcut o impresie excepțională, din primele fraze rostite într-o română impecabilă, asupra auditoriului format mai ales din scriitori. Prezentarea sa a început de la marea interpretă de fado, Amalia Rodriguez, „...o divă, pe parcursul a 50 de ani, cu o interesantă evoluție ideologică”, a spus Perdigao, arătând că prin primele fado-uri, artista se situa în perimetrul ideologic al longevivului dictator Salazar care propaga orgoliul sărăciei însoțite de rugăciuni, în rândul poporului apăsător de privațiuni. Fado era la început un cântec trist, de mediu periferic, de crâșmă sau marinăresc, având originea în cuvântul latin „fatum” care înseamnă soartă. S-a abordat relația lui Carol al II-lea, care avea o bunică în familia regală lusitană, cu Portugalia, și poate gânduri de domnie la Lisabona, și rezidența sa la Estoril. Liviu Mihai a povestit celor prezenți aspecte referitoare la stagiul lui Lucian Blaga, de plenipotențiar al României în Portugalia; s-a discutat despre volumul „La curțile dorului”, cu o intervenție a lui Perdigao de foarte bun cunoscător al operei „sfînului”, amintind pasaje din romanul „Luntrea lui Caron”, referitoare la Portugalia.

A fost vizionat un scurt film cu Amalia Rodriguez la „Cercul de Aur” de la Brașov, din 1968, de asemenea, a fost proiectat filmul unei călătorii aeriene deasupra Portugaliei, cei prezenți descoperind o țară cu o arhitectură urbană veche, zidită în piatră, admirabilă. Atât Mihai cât și Perdigao au insistat asupra asemă-

nărilor dintre cele două culturi, asupra identității de conținut dintre cuvintele „dor” și „saudade”. Au mai fost amintiți Mircea Eliade, Camoes, Pessoa, Dinu Flămând, s-au făcut referiri la poezia contemporană din cele două țări constatându-se dragostea pentru poezie și numărul mare de poeți în cele două țări; Perdigao a vorbit despre descoperirea unui pitoresc bărbat portughez în „Craie de Curte Veche” și viața lui în România până târziu după al doilea război mondial.

Întâlnirea s-a încheiat cu aplauzele bistrițenilor pentru o frumoasă poezie inspirată lui Virgil Mihaiu de Portugalia.

Liviu Rebreanu, actual și iubit

Sărbătoarea anuală a lui Liviu Rebreanu din Bistrița-Năsăud s-a desfășurat în 27 și 28 noiembrie, printr-o dezbatere despre academicienii născuți și în principal despre „Liviu Rebreanu la Academia Română”, ținută în prima zi la Muzeul Grăniceresc din Năsăud, unde au fost înmânate și premiile concursului național de proză: Andrei Moldovan pentru volumul „Un Rebreanu hăituit”, Iulian Dămăcuș pentru „O lună albastră...” și Silviu Buzan pentru „Pentagon”.

La Palatul Administrativ din Bistrița s-a derulat a doua zi, de la ora 11.00, simpozionul „Liviu Rebreanu și vămile posterității”, organizat de Biblioteca Județeană „George Coșbuc” și Consiliul Județean, în colaborare cu Muzeul Grăniceresc Năsăudean, Casa de Cultură a Sindicatelor și Revista „Mișcarea Literară”. Cel care a deschis manifestarea a fost managerul Bibliotecii Județene „George Coșbuc”, Ioan Pinte, alături de care au fost acad. Mihai Cimpoi, prof. univ. dr. Mihai Zamfir, prof. univ. dr. Ion Simuț, lect. univ. dr. Mihaela Ursa, Ovidiu Moceanu, Ilderim Rebreanu, prof. univ. dr. Constantin Cubleșan, prof. univ. dr. Gh. Glodeanu. Prezent la inaugurarea simpozionului, Alexandru Pugna, vicepreședintele Consiliului Județean, a rostit o alocuțiune spre lauda marelui scriitor Liviu Rebreanu și organizatorilor care se îngrijesc de memoria ilustrei personalități, născute pe meleagurile Bistriței și Năsăudului. Șirul comunicărilor a fost deschis de academicianul Mihai Cimpoi din Republica Moldova care a vorbit despre atașamentul lui Rebreanu pentru Basarabia, inclusiv despre o presupusă continuare a romanului „Ion” cu o atmosferă basarabeană. Acad. Cimpoi a amintit că scriitorul japonez Kōbō Abe ar fi mărturisit că maestrul său este Rebreanu, referirea fiind la romanul „Răscoala” tradus în „Țara Soarelui Răsare”. În continuare, prof. univ. dr. Mihai Zamfir a afirmat că „Rebreanu este condamnat la rechiziția pedagogică, nemaiavând o priză vie la tânăra generație de cititori. Rebreanu are o transparență exagerată, totul fiind vizibil la el, ca o ușă de cristal, fiind un autor ce atinge gradul zero al exprimării”. Au urmat prof. univ. dr. Ion Simuț, prof. univ. dr. Gheorghe Glodeanu, prof. univ. dr. Ovidiu Moceanu, lect. univ. dr. Mihaela Ursa, Andrei Moldovan, Olimpiu Nușfelean și alții cu abordări teoretice de substanță despre roman în general, despre cel rebrenian și proza românească. Din cele mai multe comunicări, a reieșit că Liviu Rebreanu este un scriitor actual și iubit de elevi și studenți pentru forța epică, pentru analizele psihologice, pentru reflectarea sufletului românesc.

În continuare, au fost prezentate volumele: Mihai Cimpoi, „Mihai Eminescu, Dicționar enciclopedic”. Editura „Guniyas”, o carte care abundă de informație despre marele poet; Mihai Zamfir a lansat „Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române”, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura „Cartea Românească”; Ilderim Rebreanu, „Spectre în labirintul uitării. Romanul familiei Rebreanu” Editura „Zip”; Mihaela Ursa „Eroticon. Tratat despre viziunea amoroasă. Editura „Cartea Românească”; Andrei Moldovan „Un Rebreanu hăituit” Editura „Tipo Moldova”; Ovidiu Moceanu „Spovedania” Editura „Casa Cărții de Știință”; Fazekas Istvan „Orokseg – Jel – HagYTEK” Editura „Napoca Star”; Cristian Ardelean „Agenția. Editura „Cartea Românească”; Pavel Dan „Opere. Ediție critică integrală”, îngrijită de Aurel Podaru, apărută la Editura „Eikon”. Simpozionul s-a încheiat cu înmânarea premiilor Colocviilor, astfel: Premiul „Liviu Rebreanu” a revenit acad. Mihai Cimpoi-pentru întreaga activitate, prof. univ. dr. Mihai Zamfir a primit Premiul „Liviu Rebreanu-Opera Omnia”, Mihaela Ursa- Premiul pentru eseu și critică literară, Ovidiu Moceanu- Premiul pentru proză, iar tânărul prozator Cristian Ardelean, pentru debut cu romanul „Agenția”, apărut la Editura „Cartea Românească”.

A fost o ediție reușită, apreciată de participanți pentru bogăția și diversitatea opiniilor.

Părintele Stăniloae, omagiat la Bistrița de preotul ortodox francez Marc Antoine

În Galeriile „Arcade-24” a avut loc marți, 19 noiembrie, de la ora 18.00, o întâlnire a bistrițenilor cu preotul ortodox francez Marc Antoine și Costion Niculescu, manifestarea fiind organizată de criticul de artă Oliv Mircea, coordonatorul

Uniunii Artiștilor Plastici din România filiala Bistrița, și al serii de sărbătoare, cu opinii clare, potrivite.

Evenimentul a fost prilejuit de împlinirea a 110 ani de la nașterea lui Dumitru Stăniloae, și 20 de ani de la trecerea la cele veșnice a unuia dintre cele mai fascinante personalități ale secolului trecut românesc. Studii de teologie foarte bune în țară, în Grecia și Germania, traducător al Filocaliei, preot, profesor universitar, jurnalist, deținut în pușcăriile comuniste, academician, părintele Dumitru, cum i se spune uneori azi, cu drag și respect, a realizat în anii comunismului „Mica Dogmatică vorbită”, în colaborare cu Marc Antoine, un francez care a prins drag de ortodoxie și de poporul român. Marc Antoine, preot ortodox pentru români și francezi din Paris, și-a amintit pentru cei prezenți de blândețea și profunzimea părintelui Stăniloae, împrejurările în care s-au cunoscut, faptul că a început un doctorat cu teologul român pe care l-a întrerupt pentru că îndrumătorul s-a mutat la cele veșnice. În considerațiile făcute, vorbind franțuzește pentru fluiditate, chiar dacă are o limbă română exersată, Marc Antoine a procedat la diferențierea teologiei ortodoxe, centrată pe persoana Sfintei Treimi, față de știința despre Dumnezeu din teologia occidentală care este mai mult o ontologie stăruitoare asupra esenței divine, decât asupra relației între persoana umană și cea divină. Dogma, s-a spus, nu poate fi, cu tot conținutul paradoxal, doar o expresie rațională, fără comunicare cu Dumnezeu. Marc Antoine a făcut un excurs asupra traducerii Teologiei Dogmatice Ortodoxe în străinătate; primul care a tradus a fost actualul patriarh Daniel, foarte tânăr pe când semna fragmentul intitulat „Geniul ortodoxiei”, neîndoiește de mare impact. A urmat Germania, care a tradus integral Teologia lui Stăniloae în trei volume, apoi Franța și Anglia în care se lucrează ca urmare a descoperirii și interesului pentru opera însemnatului teolog care de-acum aparține tezaurului umanității.

Foarte echilibrat, discursul lui Costion Niculescu, inginer în tinerețe, a adus celor prezenți o succesiune de excerpte, pasaje din Teologia Dogmatică Ortodoxă care au vorbit despre Sfânta Treime, despre frumusețea care exprimă adevărul în concepția părintelui Dumitru, despre opera de artă și alte nestemate pe care le-a dat creștinismului, lumii, cultura noastră prin opera lui Stăniloae. În mai multe rânduri, Costion Niculescu a precizat că mândria noastră de conaționali ai marelui teolog, faptul că provine din neamul nostru, trebuie să fie o stare smerită, nu una orgolioasă, păcătoasă.

În Teologia părintelui Dumitru, lucrurile sunt spuse simplu, decantate după lungi meditații asupra temelor, astfel cum marile adevăruri ale științelor sunt formulate accesibil, însă în niciun caz, simplist.

La întâlnire au fost, după expresia criticului Oliv Mircea, cinci bistrițeni care s-au cunoscut cu teologul, alături de cei amintiți, pictorul Marcel Lupșe și preotul și scriitorul Ioan Pinte, autorul volumului de interviuri cu Dumitru Stăniloae intitulat „Bucuria întrebării. Părintele Stăniloae în dialog cu Ioan Pinte”, Editura „Aletheia”, Bistrița, 2002, Primul interviu publicat în presa din România înainte de 1989 cu marele teolog.

Ion POPESCU-BRĂDICENI / Peștera și Fântâna Tinereții în spațio-timpul sacru sau despre cogito-ul transmodern (2)

Demersul nostru e ambițios: răzbunarea literaturii române, a nedreptului ei anonim. Acolo, în *pustia* ei ezoterică, scriitorii sunt zei retrași, oculti, de-o superioritate - vorba lui Luca Pițu¹³ - maximală, reinnoită, comunicatorie. Această literatură română este a lumii întregi, este de-o vârstă cu lumea întreagă și este în dreptul ei ca să-și exprime marele orgoliu, prin numele nostru, prin exercițiul nostru de lectură insistent, urmărind mereu altceva. Scriitorii români sunt tăcuți, sunt foarte tăcuți, pentru că ei știu să aștepte, dar și să răbufnească de-o manieră de-a dreptul numinoasă. Ca „producători” eterni ai unor capodopere, creatorii aceștia sunt de cea mai înaltă clasă. Capodoperele lor sunt fântâni cu apă vie, cu apa Tinereții fără Bătrânețe și a Vieții fără de Moarte, cu apă divină, cu apa nemuririi, care, topind toată zgura din om, îl ajută să separe în el însuși eul de sine sa, microcosmosul de macrocosm, omul universal de omul personal, ș.a.m.d.

Din această *Fons Terribilis, Fons Vitae*, fântâna Adevărului și a Miracolului, cel care bea se regenerează. El iese din profan și se bucură, în Vârsta de Aur, de funcția cosmică, de un mister de reguli inviolabil. „Fântâna Tinereții”, din care se adapă moșul și baba din povestirea lui Mihail Sadoveanu¹⁴, se află în preajma Arborelui Lumii, înconjurat și acesta de cerbi. Pasămite, Mihail Sadoveanu avea știință că cerbul a fost deseori asemuit arborelui vieții și că este și simbolul fecundității, al ritmurilor creșterii, dar și al renașterilor. Și, deloc întâmplător - afirmăm noi -, același rapsod - povestitor - este însoțit în voiajul său inițiativ de Pavel-baci, de ciobanul mioritic, ambii posedând toiege albe și-o corfă (coș). Toiagul reprezintă simbolul puterii și clarviziunii, fie venite de la Dumnezeu, fie magice, furate de la forțele cerești sau primite de la demoni. Coșul e vasul conținător, e Graalul. Valea Frumoasă desemnează, evident, un prag de trecere către alt tărâm. Ea face parte dintr-un spațiu privilegiat, imaginar, virtual. Valea Frumoasă este - dacă luăm în calcul și interpretările lui Alexandru Paleologu¹⁵ - un nume magic, o limită magică, dincolo de care, în miezul pădurii, puterile ei ascunse și permanente se adună și se manifestă într-o epifanie cu caracter de transcendere. Auspiciile anunță un regim al celei mai derutante sacralități: „Era o zi cum au fost puține... Senin cerul, neclintit în tăcere și liniște codrul de brad”. M. Sadoveanu aduce mai lângă sine ritmurile astrale, într-un spațiu în care cerbul, bradul, au corespondențe tainice cu tot ce a fost în timp, cu tot ce se petrece în spații sublinare. Scriitorul își face din pământ un *centrum mundi*, recurgând tipic la prezentul etern, la un limbaj gnomic, sintetizator, cu semnificații universale valabile: „Iubim viața (cât o iubim) mai ales pentru că-i fragilă și nesigură. Floarea înfloarește dimineața; până în sară se vestește și o spulberă vântul - cum spune, cu vorbe frumoase, psalmistul, plângând cu mâhnire soarta bietului om”. Realitate, miraj și fantezie se combină, fuzionând în fel și chip, făcând ca „minunea”, „minunatul”, „fericul” să se opună banalului, prozaicului, urâtului. Povestea introduce ficțiunea, metapovestea instituie metaficțiunea. În „Fântâna Tinereții”, în lumea profană, se anunță peste tot prezența lui Dumnezeu. Ne aflăm, e limpede, într-un eden reinstaurat pe

pământ, readus din cer pe Valea Frumoasă, care devine un tărâm panteistic, un paradis terestru.

Cei care au acces aici trăiesc la modul elementar, într-o mișcare neverosimilă, aproape de basm și de vis, sugerând arhaicitatea cea mai deplină. În povestirea ca atare, naratorul și Dumnezeu par să se identifice. Unul e creatorul lumii imaginare, celălalt al celei reale. Dar rolurile par să se inverseze. În *Lostrita*, bunul Dumnezeu și Sfântul Petru descind, ca peregrini, într-un sat dinspre partea muntelui. În „Fântâna Tinereții”, cei doi zei sunt „Eu și Pavel-baci”, deci scriitorul și ghidul său, care poate fi duhul Sfântului Pavel travestit în cioban, sau, exact invers, mai vechea lege păgână convertită în dogmă creștină. Dumnezeu își manifestă puterea și-n planul exterior al povestirii („Dumnezeu dăduse pace și aur călduț de soare acestor singurătăți”), în peisaj; dar și-n interioritatea cugetătoare a autorului-peregrin („Mă miram chiar și mă gândeam: Poate și-a adus aminte Dumnezeu de cerbii săi și de jivine ca noi” precum și-n monologurile bătrânei Glafira („-Poate a vrut Dumnezeu să i se sfârșească azi zilele, mormăia bătrâna.”), fiind așadar stăpânul autoritar al celor două lumi: profană și sacră. Căci natura e ea însăși un templu, codrul primordial - un veritabil sanctuar natural. Casa perechii Onu-Glafira e „așa de sus și de departe”, că „nu-i mai nimerea Moartea”. Premiza depășirii umanului e creată. Muntele înseamnă verticalitate, iar lumea cealaltă este imaginată ca un dublet a celei terestre; în această *oază* montană paradisiacă, scăpată de sub tirania timpului curgător, cei doi soți întineresc, precum Faust în bucătăria vrăjitoarelor¹⁶, dar nu mefistofelic, ci prin grație divină, sorbind miraculoasa apă din Fântâna Tinereții. Deși fabula e modificată, legenda-poveste sadoveniană (explică originea toponimelor Fetița, Fata, Baba Moartă) menține mai toate simbolurile care scriu acea carte de dedesubt ori de deasupra de povestire (schiță, nuvelă, roman, după caz): bradul, ferigile, merișorul, hribii, soarele, focul, ursul, căsuța de bârne, corfa, piscul, păsările, piatra, poiana, peștera, căpriorii, fântâna, lumina de aur, Sfântul Ilie, Sfânta Marie, băta (toiagul) ș.c.l. Bând din apa minunii, Onu simte o blândețe prin toate mădularele: semn că a cunoscut izbăvirea de ideal, de starea de dor, ca dor de perfecțiune și de beatitudine existențială. El chiar cunoaște, prin propria-i experiență, această beatitudine. Și e normal să i se întâmple acest lucru, pentru că el e în „țara fabuloasă a Dorului”, unde în curând „au să fie acolo iarăși singurătățile și raiurile de odinioară”. Povestitorul-autor și povestitorul-personaj - ni se dezvăluie, pe față - sunt niște inițiați, posesori ai unor informații ezoterice. Povestea din povestirea sadoveniană e cu atât mai adevărată cu cât „a mai spus cineva, sub alt cer și într-o altă depărtare, o întâmplare la fel”. Acest *cineva* se poate să fi fost Kitai, Iapanit sau indian, deci miturile sunt comune deopotrivă daco-geților, celților, indienilor, egiptenilor, germanilor, rușilor ș.a.m.d. Acțiunea din „Fântâna Tinereții” se petrece *in illo tempore*, în timpul primordial, spațializat, succesiunea fiind transformată în simultaneitate (în acest moment, bătrânul Onu și baba Glafira se regenerează biologic, renasc, reinvie, din nemuritori se fac iarăși muritori, el flăcău și ea, pruncă în fașă, căci se lăcomise la izvor). Evidentă și în această povestire, rămâne puțința de a integra într-un continuum senzori ale vieții. „Cartea trebuie să curgă - crede Roland Barthes¹⁷ -, pentru că, în fond, în ciuda secolelor de intelectualism, critica ține ca literatura să fie mereu o activitate spontană, grațioasă, hărăzită de un zeu, de o muză, sau dacă zeul sau muza sunt cumva reticenți, trebuie cel puțin să *ascundă travaliul ei*: a scrie înseamnă a turna cuvinte în interiorul acestei mari categorii a continuumului care este povestirea; orice Literatură, chiar dacă este impresivă sau intelectuală... trebuie să fie o povestire, o fluentă de cuvinte în serviciul unui eveniment sau al unei idei care-și urmează drumul ei spre deznodământul sau concluzia sa: a nu-și recita obiectul înseamnă, pentru carte, a se sinucide”. Conștient de libertățile pe care și le arogă, povestitorul (M. Sadoveanu - n.n.I.P.B.) se sustrage timpului măsurat, comportându-se ca un martor imaginar, transcende sistematic momentul și spațiul, e uchronic și utopic..., cultivă mitul și iluzia, ... , trăiește și visează într-un timp rotund. De fapt, avem doi sadoveni: unul meditativ („Știu că un asemenea ceas e trecător...”), solitar („Locul singuratic, apa lină”), taciturn („Ca năcăjitul din poveste, mă hotărâsem a mă duce cât mai afund și cât mai departe, ca să găsec pe părintele nostru din veac...”), îmbibat de mister („Ne strecuram pe sub streșini de cetină, intram din poiană largă în luminișuri ferite”), plin, în ființa sa, de semne ale altor dimensiuni; celălalt: comunicativ, jovial, povestitor de „divan oriental”, adică de grup. Pentru povestitor, în multe cazuri, tragedia sufletească subterană și himericul se integrează aceluiași context; nu tragicul interior, aici sesizabil („Cât a crescut fetița, Onu s-a cufundat în întristarea lui (ca Miron din pricina frumoasei fără corp), a îmbătrânit iar și a uitat drumul la fân-

tâna tinereții”), ci derivatele acestuia, ieșite la suprafață și devenite întâmplări vizibile, capătă înțeles fundamental.

În reacțiile eroilor sadovenieni se ghicesc trăirile scriitorului, care din povestire face o fabulă la modul superior, înobilată prin reflecție. Există un stil al povestitorilor români, care substituie aventurii picarești plăcerea pentru legendă și baladă, amestecul de realism și magie, participarea lirică și reflecția. În ultimele decenii, asistăm la o nouă înflorire a povestirii de nuanță epico-lirică, în spirit modern. În prelungirea lui Gala Galaction, Vasile Voiculescu din povestirile postume excelează în împletirea arhaicului și insolitului cu tragicul și absurdul. D. R. Popescu, Fănuș Neagu, Ștefan Bănuțescu se circumscriu și ei aceluiași filon al spiritului folcloric și al fanteziei mitice. Oralitatea exprimării la scriitorii români este o notă comună, ca efect al fondului intim al limbii, de unde „impresia trăirii intense a faptelor și a zugrăvirii vii a personajelor, care par a ne vorbi direct, alături de autor, conferind astfel tuturor genurilor literare o trăsătură ce aparține, prin excelență, dramaturgiei”¹⁸. În *Fântâna Tinereții*, mitul are un dublu înțeles: de obârșie și de legendă, și pare mai degrabă un mit transsemnificativ¹⁹ decât semnificativ²⁰. Funciar, un mit înseamnă transfigurare. Introducerea lui în artă implică o a doua transfigurare. Pădurea, asociată muntelui, configurează o mitologie în care lumina coexistă cu misterul într-un clar-obscur de intensă voluptate lirică. În *Fântâna Tinereții* nu suntem pe aproape de basm, ci chiar în basm. În plin secol XX, Mihail Sadoveanu creează mituri. Ca să-l pricepi cum se cuvine, trebuie să-l urmezi în mentalitatea sa folclorică de rapsod mioritic netulburat, cu un acut fior al eternității. Onu și Glafira se mișcă într-un spațiu închis, de o dulce arhaitate, la limita dintre real și imaginar. Ei cultivă o specie de exil interior, cu resort grav. Sunt ființe ale muntelui, care, lor, acesta le sugerează elevația în spirit, purificarea, un vis elegiac, lângă focul vetrei moștenite. Eresuri, legende, mituri sunt la M. S. infuzate în narațiune. Bătrânul Onu deslușește graiul paserilor. Știm din acest moment că omul pătrunsese într-un timp al miracolului, al zămislirilor dintâi, că officia mitul eternei întoarceri. Dacă mitul nu e o voce a rațiunii, el e, totuși, o cuceritoare *vox humana*, în care se aud reverberațiile sacralului. În povestirea de care ne ocupăm în acest studiu, când o latură a sacralului se manifestă (hierofanie) în același timp ceva se ocultează, devine criptic. Aceasta este adevărata dialectică a sacralului: prin simplul fapt de a se arăta, sacral se ascunde („Căci aceea apă a minunii, după cât s-aude, iese numai când și când sub peșteră. Și puterea ei e numai de la Sfântul Ilie până-n Sântămărie”).

Povestirea *Fântâna Tinereții* pornește de la un prim-plan epic, aparent obișnuit, pentru ca pe nesimțite ochiul să se cufunde în nelămurit și tainic, iar inteligența să bănuiască simboluri și spații oculte, pulsații de demult, de la geneza lumii. Dar de ce înțelege dintr-o dată Onu limba paserilor? Pentru că, întors în începuturi, vorbește aceeași limbă originară, limba unității primordiale, limba paradisiacă. „Limba paradisului era ca o oglindă perfectă: lumina unei înțelegeri totale străbătea prin ea” - ne explică Andrei Pleșu²¹. În ceea ce ne privește, ne încapătănăm în continuare de-a căuta cuvintele de sub cuvinte, zeul ascuns în fiecare din ele, de-a resuscita forța uitată a Cuvintelor, o forță de natură nu doar să exprime lumea, ci să o creeze. Limba originară e kratofanie, limba profană e o vorbire pe jumătate falsă. Nu de la nume trebuie să pornim, ci se cuvine să începem a învăța și a cerceta cu mult mai degrabă de la lucrurile însele. Mihail Sadoveanu știe că ceea ce caută el să reveleze nu e numai o limbă străveche, unitară cândva, ci sursele nepieritoare ale limbii, active neîncetat îndărătul oricărei vorbiri articulate și recuperabile oricând de cei dispuși a-și mobiliza, pentru aceasta, toate capacitățile și calificările pe care le dețin. Familia uitată de Moarte - Onu și Glafira -, să nu uităm, e plasată de autor în munte. Or, cu cât ești mai sus plasat, cu atât cheile vorbirii îți sunt mai la îndemână, cu atât ești mai aproape de *limba originară*. Și ce simbol e mai adecvat acestui fericit amplasament decât acela al păsării care planează unificator între cer și pământ? „Limba și zborul gândului creator asupra oglinzii sale create: duh plutind peste ape sau coborând sub chipul columbei, sau al forfecuțelor, asupra celui dispus să-l primească. Cuvintele stau asupra lumii ca un popor de păsări care își mișcă ritmic, fără odihnă, aripile. Și nu puține sunt legendele și miturile de pretutindeni care echivalează cunoașterea limbii originare cu deprinderea misterioasei *limbi a păsărilor*”. Pentru Onu e semnul strălucitor al harului, căci această limbă e și *limba îngerilor*: Onu o înțelege și deci e situat în centrul absolut al Verbului. El e *omul tradițional* și pentru el natura dezvăluie și camuflează supranaturalul și în aceasta rezidă misterul fundamental și ireductibil al lumii. Cei doi bătrâni și cei trei ciobani mioritici („Și mai erau prin cotloanele muntelui trei colibe de ciobani”) - ceea ce ne indică explicit faptul că povestea celor trei eroiarzi ai *Mioriței* s-a sfârșit fără ca unul din ei, cel mai ortoman, să fie omorât la apus de soare - trăiesc într-o geografie și o istorie simbolice, expresii fidele ale logicii hierofanice.

Continuare în pag. 19

Viorela RĂDUȚĂ / Note despre „interval” la Eminescu și Brâncuși (II)

Templul Eliberării este gândit de Brâncuși pentru un spațiu arhitectural deloc chthonian, cât *imaginal/suprafiresc*. Ființat de entități purificate, păsări dispuse pe cruce sau pe pereții interiori ai ovoidului cosmic, locul devine unul al întâlnirilor sus-jos, al rotirii cu o cruce la mijloc, stabilă, asemenea „mijlocului” de codru, ape, etc, la Eminescu. În templu se petrec joncțiunile a toate (dimensiunile), se manifestă, ca fiecare ovoid brâncușian, la ceas anume, miezul timpului. Echilibrul e cel din „Se bate miezul nopții” sau orice „clipă suspendată” din lirica eminesciană. Această *imagine-proiecție* reprezintă însăși *figura intervalului* brâncușian. Circular, cu pereții cerești în rotundul cărora plutesc păsările albe, triunghiulare, ca știutele „roiuri de stele” pe fond albastru, templul e *tot de una* cu „rugăciunea”, revelația (Unului în multiplu). Îngenuncherea/ghemuirea se întâlnește la multe sculpturi cărora Brâncuși le sugerează sau întărește clipa de reflexie, moment al concentrării axelor imaginarului într-una singură, cu timpul, spațiul și entitățile suprafirești, cele „suspendate”. Omul dinăuntru *Templului*... se află în i-luminare, stare a subtilului, întrucât elementele, de la păsări la *Spiritul lui Buddha*, captează lumina din „creștet”/ orificiu, mișcându-se în spațiul ovoidal pe verticală și orizontală deodată. La fel se întâmplă cu fiecare sculptură, scoasă din piatră sau marmură, manifestată, revelată, oglindită în sine și împrejur. De menționat că ne aflăm în interval, unde, ca și în spațiul eminescian, apa face *trans/ mutația „stâlpului”/columnnei de lumină*, cu păsări în rotire-cufundare-urcare, nu întâmplător mijlocul fiind crucificat. Se instalează astfel punctul de întretăiere chiar în clipa de reflexie, de

atracție om-ștea, lumina/spiritul aflându-se într-o (s)cufundare pentru înșeninare, dar și în urcare și plutire. Figura intervalului conține a treia dimensiune, circuitul pe orizontală, zborul păsărilor pe cerul interior, cum atâtea stele/entități eminesciene, primite și re-înțoarse (jos/ sus), plutesc, se unduiesc în cruce, imagine centrală a momentului static și fluid, simultan. Oul brâncușian, încondeiat cu o cruce pe el, nu e altceva decât tot o imagine a intervalului. De aceea, fiecare sculptură ovoidală, manifestând afară lumina dinăuntru, e surprinsă într-un moment cosmogonic.

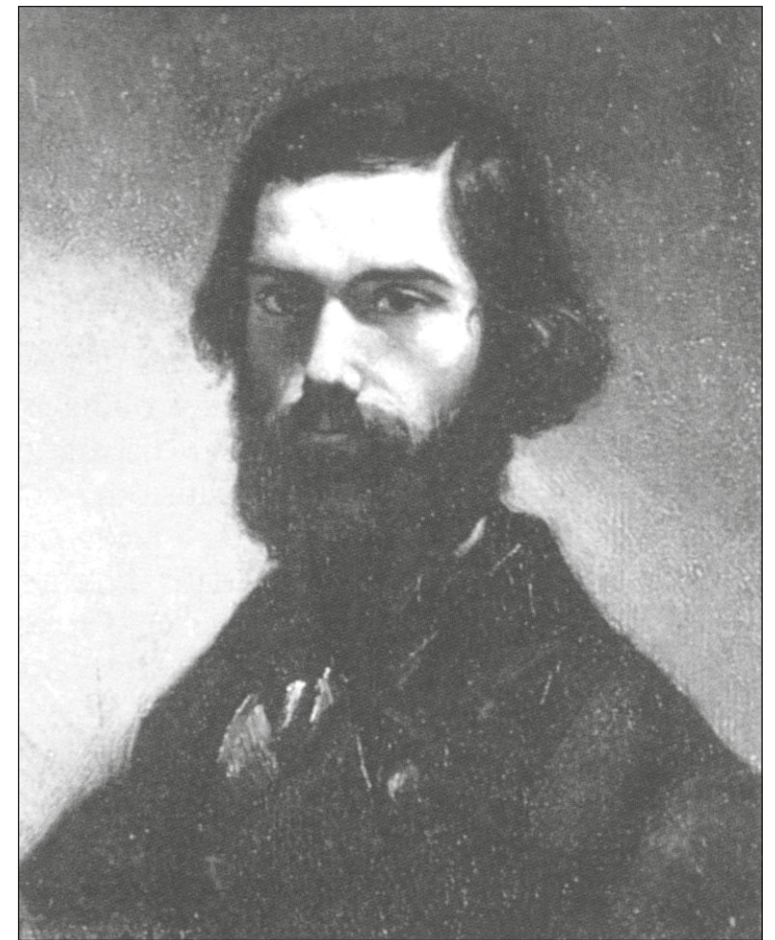
Ovoidul conține, de la Eminescu, aceeași imagine a osiei/axei luminoase și întretăiate în punctul plutitor, al întâlnirilor, un „somm lin”, o unduire perpetuă, un punct inițial. *Muza*, cu somnul vămuitor, amintește „patul” legănat, mormântul viu din *Mai am un singur dor*, de pildă. Orice reflexie în avatic la Eminescu ajunge un moment cosmogonic, imaginea fiind tot una a plutirii în cruce. Citez, deocamdată, doar un fragment din poema *Diana*: „În cea oglindă mișcătoare/Vrei să privești un straniu joc./ O apă vecinic călătoare/Sub ochiul tău rămas pe loc?”. De altfel, scenariul *plutirii în cruce* e complet și la Brâncuși, unde, în plină ascensiune și coborâre, cercuri și semicercuri generează mișcarea ondulatorie până și pe arhitrava *Porții Sărutului*, piesă dintr-un ansamblu de sculpturi în care masa e oglindă mișcătoare, coloana o verticală identică poemei *La steaua iar Poarta*... un multiplu reunit, atât al ochiului cosmogonic cât și al perechilor/”săruturi”, prinse într-o horă a vieții și morții, simultan. Momentul de trecere e unul de echilibru, ca și timpul de cumpănă din atâtea poeme de Eminescu. Privirile concentrate, a se vedea „ochiul întors afară...”, ochiul cosmogonic al *Lucefărului*, etc., se află, și la atâtea sculpturi brâncușiene în aceeași clipă cosmogonică, „suspendată”. Este o altă imagine a stării meditative, coborâtoare în sine la cei doi artiști. *Somnul* nu indică altceva decât o stare a „treziei” din lirica poetului, o plutire cu *întrele* spațial și temporal în revelație perpetuă.

De altfel, oricare entitate „clară” / înșeninată, scoasă din „umbră”, cu întunericul conținut, însă, din opera eminesciană, se întâlnește și la sculpturile lui Brâncuși. Mai întâi se impune existența unui spațiu/monolit *reflexiv* care favorizează accederea în suprafiresc. Oglindirea e perpetuă, fie ea cerească, incendiară, acvatică. Este o condiție a apariției din și în interval până și a femeii moarte, imaginate (în lirică). În ce privește sculpturile, polizajul și/sau ovalizarea reușesc să sugereze mișcarea interioară, circuitul nesfârșit.

În ce privește *ochiul cosmogonic*, remarcăm cum partea/elementul preia toate atributele totului, cu momentul cosmogonic inclus („ochii mari bătând închiși” indică și viața și moartea, și lumina și întunericul, cum *Începutul lumii* ori altă sculptură polizată își declină opusele, interiorul fiind pe punctul de a se exterioriza, continuu). E deodată vizibil că Natura în opera eminesciană, ca ochiul sinteză de pe lateralele *Porții Sărutului*, la Brâncuși, ca atâtea reflexii din aria luminișurilor, dar și capetele, busturile, formele sculpturale pure cum ar fi *Păsările*..., asimilabile arheului eminescian, au acces la interval. Aproape toate *chipurile* eminesciene sau brâncușiene sunt oglinzi ale feței divine, concentrate în interior, luminate afară, ca *trezite în somn*, deci în revelație. Când un element de jos intră în atracția stelară și se petrece accederea, întâlnirea este cu Spiritul (universal). Fie că descinde, fie că urcă, entitatea-undă, pătrunde în interval, luminoasă și plutoare, armonioasă. Fie că e figurată pe orizontală sau verticală, prin ovalizare cu axa ondulatorie conținută, aceasta oglindește înaltul, „adâncul” și orizontul, pe care, de fapt, le conține și le creează în/ din punctul fix. Ca element, *ochiul cosmogonic* indică, și la Eminescu

(„renăscători de moarte”), și la Brâncuși, o stare de totalitate. Ochii mari și deschiși ai iubitei în idila eminesciană, ca și cei plini ai *Domnișoarei Pogany* sau cei stilizați de pe lateralele *Porții*..., exprimă mișcarea, unduirea. Se poate spune că atât elementele eminesciene, cât și sculpturile lui Brâncuși sunt cu atât mai luminoase, redau cu atât mai mult concentrarea și undulația, cu cât (se) manifestă Spiritul, nu altul decât interiorul luminos. Iar perechea, unită până la simplu, și în multiplu, de pe *Poarta Sărutului* este suprafirească, asemenea îndrăgostiților eminescieni, cei care „cată”, se unesc cu raza, lumina și adâncul, în circuitul morții și al vieții, continuu. Momentul în care se exteriorizează lumina (e semnificativă ideea sculpturilor pentru orbi...) este egal cu „orbirea”, vederea interioară. Este momentul angelic al acordului dintre conținut și exterior, devenit luminos, expresie a celui alt, multiplu. Cum se întâmplă și cu elementul timp, format simultan din azi, ieri și mâine (*Rugăciunea unui dac*). Femeia-ștea-muză, din/ în somnul renăscător, liniștit, aduce „trezia”, mișcarea, sugerată și de *Muza adormită, Somnul, etc.*

Numai când ovoidul, care reprezintă cosmicul, chiar și cel intrat în formula de compunere a elementelor din imaginarul eminescian sau brâncușian, atinge gradul de luminozitate, expresie, numai atunci devine prototip, un arhetip, unu conținând totul. Poziția autoreflexivă accentuează simultaneizările, urmare concentrării sinelui. Aceasta este starea „muzelor” brâncușiene sau „ondinelor” eminesciene, re-născute plutitor, luminos, urmare și reflexiei ca mod de interiorizare/ înșeninare. Prin urmare atât elementele eminesciene cât și sculpturile brâncușiene sunt situate în și au atributele *intervalului*.

Peștera și Fântâna Tinereții în spațio-timpul sacru...

Urmare din pag. 18

În *Fântâna Tinereții*, acest loc poate fi legat de o configurație „cratofonică”: muntele, stâncă, peștera, și este marcat printr-un eveniment neobișnuit. Alegerea locului sacru se face, deci, mereu în funcție de o hieroistorie, care asociază locului un eveniment supraomnesc. „Centrul spațiului se identifică astfel cu locul revelațiilor primordiale și devine locul unde se practică inițierile, unde, în timpul sărbătorilor, se mimează gesturile arhetipale care trebuie să regenereze lumea. Căci locul sacru este în același timp focarul de convergență al forțelor cosmice, axa verticală a lumii” - specifică Jean-Jacques Wunenburger²². În acest spațiu sacru, și timpul e sacru și se confundă cu timpul mitic al zeilor, Marele Timp (G. Dumézil), cel în care s-au petrecut evenimentele primordiale. Intervalul timpului sacru este, desigur, repetiția analogică a Marelui Timp, iar omul, în perioada sărbătorii (între Sfântul Ilie și Sântămărie), devine contemporan cu timpul originilor, a cărui forță o captează pentru a asigura înnoirea (cei doi bătrâni întineresc) societății și a cosmosului. O povestire, o priveliște împlineste în noi funcția unei sonde: instinctul străvechi și nebănuit tresare și țâșnește cu putere neașteptată. La Vasile Voiculescu, fantasticul e un fel de vizionarism întors spre trecut, vizionarism retrospectiv, sprijinit pe o excepțională capacitate de fabulare, calitate asociată rafinamentului, artei de a condensa și lucra cu esențe: *Iubire*

*magică, Loștriuța, Schimnicul, Pescarul Amin*¹³. La Mircea Eliade, răspunde condiției definitorii de a uni lămuritul cu enigma, făcând ca discursul să se mențină în acea indecizie continuă care e însăși logica genului. Dar despre proza lui Eminescu, Caragiale, Sadoveanu, Voiculescu, Eliade, D. R. Popescu, Fănuș Neagu, Ștefan Bănuțescu ș.a., ne rezervăm dreptul de a elabora un alt studiu ori tratat universitar.

BIBLIOGRAFIE. NOTE

1. G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu, I*, Editura „Minerva”, București, 1976, p. 79.
2. Mihail Sadoveanu, *Creanga de Aur, Măria Sa Puiul Pădurii, Nunta Domnișei Ruxanda*, Editura pentru Literatură, București, 1969. Vezi și cursul nostru, *Literatura română pentru copii*. Universitatea „Constantin Brâncuși”, Târgu-Jiu, 2001, Editura „Alexandru Ștefulescu”, capitolul VIII, *Universul copilăriei oglindit în proză*.
3. Vasile Lovinescu, *Incantația sângelui*, Institutul European, Iași, 1993.
4. Vezi G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a II-a, revăzută și adăugită; ediție și prefață de Al. Piru, Editura „Minerva”, București, 1985, p. 243.
5. Vezi Barbu Ștefănescu Delavrancea, trilogia dramatică de inspirație istorică: *Apus de soare, Vișorul (1909), Lucefărul (1910)*.
6. Cules și comunicat de prof. Vasile Popa, în satul Baia, vechea capitală a Moldovei, prin mijlocirea fostului său elev, Nicolae Labiș.

7. Având în vedere simbolismul eminent inițiativ, mai vechi, al albinei, prisaca unde se distilează o licoare de nemurire are caracterul unui sanctuar.

8. Ursul, în tradiția hyperboreană, este un simbol al Kșatriyilor, al castei războinice, pe când Albina este eminent sacerdotă din cauza caracterului *euharistic* al funcției ei - transmutația nectarului în miere.

9. G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu, I*, Editura „Minerva”, București, 1976, p. 263.

10. Lucian Blaga, *Trilogia culturii*, cuvânt înainte de Dumitru Ghișe, Editura pentru Literatură Universală, București, 1969, p. 39.

11. Mircea Eliade, *Drumul spre Centru*, Editura „Univers”, București, 1991, p. 161.

12. Gilbert Durand, *Figuri mitice și chipuri ale operei*, traducere din limba franceză de Irina Bădescu, Editura „Nemira”, 1998.

13. Luca Pițu, *La Cafeneaua hermeneutică*, Editura „Nemira”, 1998.

14. Mihail Sadoveanu, *Povestiri, II*, Editura „Eurosport”, București, p. 17.

15. Alexandru Paleologu, *Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu*, Editura „Cartea Românească”, 1978, p. 188.

16. Johann Wolfgang Goethe, *Faust. Tragedie*, traducere de Lucian Blaga, prefață de Tudor Vianu, Editura pentru Literatură, 1968.

17. Roland Barthes, *Essais critiques*, Seuil, Paris, 1964, p. 177.

18. Al. Dima, *Conceptul de literatură universală și comparată. Studii teoretice și aplicative*, Editura Academiei R. S. R., București, p. 206.

19. Mitul transsemnificativ încearcă să reveleze ceva fără echivalent logic, într-un clarobscur ce ascunde o ultimă taină.

20. Mitul semnificativ revelează, cel puțin prin intenția lui, semnificații, uneori cu un echivalent logic.

21. Andrei Pleșu, *Limba păsărilor*, Editura „Humanitas”, 1994, p.26.

22. Jean-Jacques Wunenburger, *Sacralul*, traducere, note și studiu introductiv de Mihaela Căluț, postfață de Aurel Codoban, Editura „Dacia”, Cluj-Napoca, 2000, p. 63.

23. Vasile Voiculescu, *Integrala prozei literare*, ediție îngrijită, prefață și cronologie de Roxana Sorescu, Editura „Anastasia”, București, 1998.

Nicolae CIOBANU / Scrisoare deschisă către Dl Dim. Gram.*
(*cetățean european, al Lumii chiar și român cu rădăcini în Ilidia bănățană)

Iubite Domnule Mitruț,

Eu convingere de-acum, pentru mine că „manevrele” din politica noastră „modernă” converg - cum apele mici pierdute-n tot mai mari -, spre a demasca faptul că partidele politice „istorice” sau episodice, mai populare sau de tot elitiste nu s-au ocupat decât de mascarade: de cum, când s-au înființat și cât au putut ele ființa. Nu omit a mai spune că Toate partidele „noastre” sunt, au fost de import – iar dovada cea mai bună-i că pînă și-n parlamentu’ista hu.esc, se află grupuri „tutorii” toți, pe-ale cărora trunchiuri s-a altoit laia de puieti racolați de prin bantusta(n)tule-țe; și că, pînă și Ionică cel prost (nu fac aluzie la nimeni, e acel personaj de pe ulița fără perdele a marelui Hîtru) ar fi fost tare mîndru să le fie unora „purtător” la propriu. Atunci să fi văzut succes pe capul său, la toate ... kampf-furerele ahtiate de politică.

O notă aparte: în revărsarea piroclastică a celor aproape 400, dintre 1990-2000, ați observat că partidele naționale, muncitorești și țărănești nu s-au mai putut re-instaura; în haloimășul postdecembrist’89ist, nu au fost de acord nașii nunții însingurate, totuna cu marii jandarmi de pe grumajii, cocoșele continentelor, mărilor și țărilor. Că, (poate, măcar de ochii căuzașilor!) un partid național ar fi fost un cui în talpa dez-naționalizării comandată de (și-o comanditează cîcă - fără răspunderea juridică din DEX, din legi! -) vascul unio-europenist și rahatul globalist. Un partid puternic al muncitorilor, cu exponenți cinstiți în camerele legiuitoare (poate!) nu ar fi lăsat să se dea de pămînt cu industriile, bogățiile, rezervele strategice, multe etatizate, secularizate încă de la Cuza-Vodă; și de nici un regim pînă la astea de după’90, distruse, ci mereu mai sporite, consolidate. Iar un partid al țărănilor (oricare!) nu ar fi lăsat să se săvîrșească distrugerea imbeciloasă a ceapurilor și azvîrlirea biet țărănilor în feudal-capitalismul cel mai crunt, cu tinichea de „fermier” politicește cor-rect-coadă legată. Ori, cui nu-i place feudalism, s-aleagă dară sclavagismul capitali-uenist, că-i totuna.

Toate cele de mai sus (plus cele ce vor urma!) au fost pricinuite de postările voastre din seara de 3 al istui decembrie, (încă un) an cu ghinion din destinul nici măcar secular al astei țări, cît de cît peticite; că, întregită, n-a fost ea niciodată!... M-ați stîrmit, nu atît prin florilegiul scăpat din minți-le, pe gurile lor de unele VIPere, cît mai ales prin cele scrise de către Ardeleanul Traian Vuia (inventor, deci minte analitică, lucidă) unui prieten avocat și – fatalmente! – zoon de aristotelicesc aloa (adică un soi de aluat frămîntat de frînci, cu mult înainte de pidosnicul Li,Eg,Fra, ...ou ch’'tue). Le mai jos repertoriez, nu pentru a dovedi că autorii sunt duși demult (în fapt, erau dați încă din viață, de tot, în praștie!) și deci crimele lor de lez-majestăți - ?! – prescrie; ci și pentru aceea că oricine-i încă viu, e uns cu toate alifilile și de iarba fiarelor știe.

Deci, iaca-i, unul, altul, mai toți acia:

1. Să zicem ca ești un idiot. Și să zicem ca ești membru al parlamentului. Dar asta înseamnă deja că mă repet. Ne zisese Mark Twain, părintele multor vorbe cu tîlc, un Cilibi Moise cu mult mai norocos: fiindcă nu s-a născut pe aici, dar nici n-a fost mic, ci un foarte mare neguțător ambulant: de vorbe. La cine-a ajuns să ne conducă, în perspectivă retroactivă istoric-modernă uitîndu-mă, descopăr ce mare decuvertă făcu Unchiul Mark. Și n-a șezut gînditoricește, ca hamanganul acela... Vivat, deci!

2. Molfăitorul de trabuce și de două rebeluri mondiale (nu, nu sax-afonicul preșusa, ci) IS-M5-Admir. Sir Winston & Papastratos Ciucihill, prima de-a fi tăiat felii din țări și să le arunce cu, după cum mușchii lui flasci vrură, formă ca un hipopou ce deja s-ajunsesse: *Eu cred că o țară care încearcă să prospere prin stabilirea de taxe mari este ca un om care, stînd într-o găleată, încearcă să se ridice tragînd de toartă*. Biet, deja ca Chirac-sireacul, deși floarea politicii fin ohyeshite, confunda perenul (Țara) cu vremelnicul (guvernele) și dădea vina pe stîna și nu pe leader’s-ships. El este și va remanenta (încă!) unul din exemplele nașpa, de cum o gașcă își poate proiecta kapoul (cepeleag, sîsiit, cîrtitor și malversator) pînă pe cele mai nalte culmi și honours. Am avut noi unul, însă mititel, calic și-n plus gîngav, dar l-au belit alții, mai răi și mai apucați ca el... Am avut și alții, pe la alte nivele, dar – liichele mai micuțe fiind ele – au fost debarcate, chiar anihilate de mai tarii decât sulele iliescene. Nu se vede?!?

3. Un fel de Kojack nixonofil (l-am desemnat pe șobolanul cu grade, dar fără de front G.-Gordon Liddy-ce), a aflat pesemne dintr-o mapă șterpelită de pe deskul vreunui opozant, că *Un liberal e cine se simte îndatorat față de aproapele său, dar care datorie este de acord să o plătească numai din banii tăi*... Ai altora, fie; dar niciodată ai săi! De aș inventoria toate datorile și penalitățile ce grevează bugetul biete noastre țări din ultimul aproape sfert de

secol, mi-ar fi de mirare cum naiba le cresc anual salariile, îndemnizațiile și imunitățile celor patru putori din statul de pomană și cum de mai sunt bani, din milă disprețuitoare aruncați, pentru stupeficanții și biete-și serviciile sociale, cică. Pentru că n-a fost escroc și nici calic internațional să nu vină pe-aici cu pungile scofilitice și de aici să plece fulli, după ce au scăpat firimituri din afacerile păguboase cu varii ministere, miniștrilor, directorilor și secret-arilor de stat cu rîngi de miniștri, șpăguți în baza legalizată de palabramentari, a „comisionului”-interes.

4. Libertarianul cîrtitorizant al unui actual preșurungutang jimbăreț (Gimi Bovhard, luaiți-o cum vreți!), după ce s-a sculat de la un copios lunch ău-bem-icesc, eructă: *Democrația trebuie să însemne mult mai mult, decât doi lupi și o oaie care votează cine, ce să mînnince*... Ori, cam așa ceva, că nu poligloția mă scoase din bîrlog. Nu lăsați „cină”, după tra-ductorie, pentru că – după fiziognomice aparențe – perciunomisterul cu pricioana n-aplică liber preceptele nutriționale tal&mude.

5. Nu știu cine dintre corespondenții-ne internați a îngroșant și rac-opărit aia: **Ajutorul extern trebuie înțeles ca un transfer de bani de la oamenii săraci din țările bogate, către oamenii bogați din țările sărace**. E vorba de analizele tot ale unui libertarian actual, Doux-glas Cash-ey, deloc sărac cu duhul. De la cei ca el, au deprins și ai noștri (ba, nu: ai Naibii, Nu ai noștri!) analiști să șadă mumos în popou dinaintea sticlei video, scoțînd placide tîmpenii, din nasul minții lor cîlțoase, cu arătătorul scobind și tot cu el acuzîndu-i pe alții, mereu.

6. Hai, că nu mai am mult și ... continui. Cu ce-am început. Adică (tot) despre guverne și guvernânți, guvernări cu toate încrengăturile lor. Iată: *Guvernul este o maaare găselniță, prin care toată adunătura ceea se chinuiește să trăiască pe cheltuiala altora*. Și-o spunea unul nenăscut la loviluția burgheză frîncească, ci la doi ani după; deci, crescînd el cam odată cu aia și jucîndu-se amîndoi cu pipilicile-n țărna. E vorba de M. Claude Frédéric Bastiat, un deja liberal basculant (vota ca balanga, deci cu cine credea el că are dreptate); și care Fredi fredonă atît de neșchiop economia politică aflată la pionieratul modernității burghezo-cazone, că se pomeni selfsurgun na Roma, pe-atunci sibir za zona eurozoster. În „La Loi”, din chiar anul trepasării-i: *„Il y a trop de grands hommes dans le monde; il y a trop de législateurs, organisateurs, instituteurs de sociétés, conducteurs de peuples, pères des nations, etc. Trop de gens se placent au-dessus de l’humanité pour la régenter; trop de gens font métier de s’occuper d’elle*.” Ricanat-au el, la 1850!... Allo, politikia aude?... Surdaaa? Nu mai traduc, întrucît ne-au făcut băsesciții fracofoni, pe rudă, dar & pe-ne-sămîntă, chiar dacă pînă și pe a românească limbă o rupem de-o stîlcim, mai avan ca străinii: pornind cu vlădiciei, pînă la (sclaviu-ue-n) ochinci.

Și mi-a devenit așa de subit drag aist Șotînc (Claudiu, bre!) ce drept gîndea, că-l încă citez: *„Le public est ainsi fait qu’il se défie autant de ce qui est simple qu’il se lasse de ce qui ne l’est pas*.” [Euvres complètes de Frédéric Bastiat, Paris, Guillaumin et Cie, 1862-1864; cu specificație că se poate (lire en ligne), deci adio, teama de copyright, că de plagiat, știu că n-aveți, dlor cu pohte de doctoraturi bla&bla.] Și, pentru ca să nu dăm apă la moara băsnacilor, mai și tradum, ala-jE: *Publicul* [populace, beure-hîil!, cu am auzit-o pre Laetitia lor, Necasta, despre școala-n care nu știu cît de cancesse se fuse]; deci, *publicul e-n astfel croitu, că: se ferește-n așa hal de tot ce-i tare simplu, încît vomită* [scuzați, pardon – puteam da cu eufemisme, dar la ce bun, aista-i adevăru’curat! la – res-pinge] *tot ce nu-i*.” ...Iată, de ce jmekerii din partidele și sindacațele reunite știu șpilul ducerii votatorilor de belciug, ori cu shootu-n pardoane la cele alegeri și referendări. Nemai-priimitul în vro Assamble’a vremii lui, exilatul de nevoie la Rîm, după ce lăsa cu limbă de viu pe moarte că are un fiu... din spiritu-i ieșit (Gustavo da Molinari – Guță ot Morari), mai lăsa aia pe tombala-i piatră: cum că-i „la voix du peuple”... De unde-i și-a me roatăiană mierare: că, dacă poporul l-o a alesu voce a-i hi, cini, bre i-o făcut vînt cu botforu-n popon, di-o agiuns teleportat na Roma. Ha?

7. Și-anume dusei la urmă pe-aist tiner, de-i P.J. O’Rourke, căruia-i lipsește doar un 6, ca să reprezinte-n etate simbolu’mamonei, și care mă tutui de-mi sări muștarul, astfel: *De tu crezi că sistemul de sănătate-i scump acum, stai să vezi cît va costa cînd o sa fie gratuit!*... Dilimachele ista, care-o trăit în tot felul de sisteme-„n unde” orice pacient era mai retribuit decât un medic onest, vorbește după ureche. Eu, de copil, am trăit într-un sistem unde (deh, exceptîndu-i pe anume cîțiva dentiști, rămași în cabinetele lor, pînă li s-a stins sîmînța) Sănătatea era plătită de la Stat, deci pentru întregul popor Gratuită; și-n care Medicia erau mai respectați decât popii și politiciii! Nu mai spun și cine erau cei

mai urîți, că-s tot cei de-acu și m-ar zvînta cu arestui și giudecăți dup-a lor minte. La Sănătatea, Învățămîntul și Cultura de mase, gratuite, Revin: eu mă declar al Lor rod și nu mi-e deloc rușine de Ce am ajuns prin mine, datorită grijii devotate a unor odată Oameni, din acel sistem de canalii parșivit. Mai Rușine să le fie lor, Celor ce ne-au bușit în halul de-acum, dar începînd cu, cam 1975!... Că, de pe-atunci s-a dat liber nepedepsit la Abuzul în funcție și Minciuna și Hoția instituționalizate. Că, pînă la imbecilele Teze din iunie (scrise pe curat și stilizate de cozi arhiștiute de topor), dacă tu, om simplu, cetățean la locul tău te zburleai la vreun activist, șef sau prestator de servicii că nu-i cinstit, că-și face de rîs meseria și-i înșală pe oameni, nu mai era nevoie să-l reclami. Și chiar de se uita urît la tine, chiar dacă te pîndea și te „vorbea”... , măcar față de/cu tine știa că nu are dreptul să calce strîmb. Păi, nu intraseră magistraturile-n colaps și absolvenții de „drept” goneau cu limbile scoase după un biet postuț de jurisconsultaj, după ce au dispărut procesele politice?... Cum, de ce: din lipsă de „pricinași”, de aia!

Și, iată-mă, de ce visez cu ochii deschiși la o Societate a Oamenilor Drepti, pentru toți Oamenii cinstiți!

Fiindcă n-am fost și nici n-o să ajung vreodată giruetă politicardă, ahtiată de boala gunoaielor din vîltori. **Cum n-a ajuns (și îl admir pentru toate) Domnul Traian Vuia**, clar-vizionarul Om, politehnician-avocat și politician fără galoane, dar osebit de valoros... Dar, despre Domnia-Sa, în epistola următoare.

Pînă atunci, iubite Domnule Mitruț, Vă mulțumesc pentru cadourile istui debut-dechemvrist! ...

Și-mi cer iertăciune că din pricina lui Moș Nicolae nu-i mai glosez pre ceilalți gînditoriști nehamangieni. Da’i las aici, că nu se știe care cetitor fi-va chiar mai urzi(că)tor decât mine... Și nici se știe de unde va sări iepurele hazului de nacazul lumii acesteia, biata, care pe toți ne suportă, dar mai ales pe cei răi rău cu dînsa...

Iată-i, deci:

8. (Voltaire, inamicul regilor și amicul împărătesei, necandidul părinte al lui Candide) *În general, arta de a governa constă în capacitatea de a lua cît mai mulți bani de la o parte dintre cetățeni, pentru a o da altora*.

9. (Mark Twain, nu chiar un aventurier, dar din familie de primi colonizatori, grăniceri către Westernul ce nu-l inventase încă pe Ionică Waive, ci doar pe „Femur” Cooper; același Twain care adora pisicile si ura copiii și a vrut sa-i facă o statuie regelui Irod - pe la1866, distra lumea prin conferințe à la Dan Puric, astfel:) *Nici o viață, libertate sau proprietate nu este în siguranță, cîta vreme aparatul legislativ este în sesiune*.

10. (Necunoscut, mai bine:) *Să vorbești este ieftin, în afară de cînd, cît, se vorbește în parlament*. Eu, ca un pățit ce mă aflu, știu cît de ieftin este să scrii: totul e să ai (bani pentru) hîrtie, toc și cerneală sau pix; mai nou, de laptop.

11. (Winston Churchill, mai rău:) *Răul inerent al capitalismului este împărțirea inechitabilă a bogățiilor. Bunul inerent al socialismului este împărțirea echitabilă a sărăciei*. Aici, amatorul de trabuce nelubrificate decât de ale lui organe labiale, dovedește că n-a trăit în socialism, dar își permite glumițe pe seama sistemului. Că, la noi, pînă și mai ales sărăcia s-a distribuit inechitabil și piramidal, de sus în jos. Așa, că la talpa țării ajungea sărăcia lucie, nu și-aceea cu ștaif, pentru cepex&comilitonii, cu mașini negre la scară și cu gorile pentru care nu se inventaseră încă nici sepepeuri și nici cagule.

12. (Un incert Edward Langley) *De ce are nevoie țara asta: mai mulți politicieni fără loc de muncă*. Just, însă cum?, că ei pretind cum că țara s-ar duce de rîpă fără ei. Iară eu nu șomeri i-aș vrea, că legile sigur i-ar avantaja, ci cu loc sigur la munca trudnică, prost plătită, în care-i menținută 80% din populația activă a țării. Să ajungă măcar infirmieri sau brancardieri la Urgențe ori prin aziluri de bătrîni!

13. (Thomas Jefferson, cel mai influent dintre părinții fondatori al celui mai amalgamat stat modern) *Un guvern suficient de mare, încît să-ți dea tot ce ai nevoie, este suficient de puternic să-ți ia tot ce posezi*.

... și-un Bonus de la mine, pentru anul (20)14:

a. Și zău, Grație trimiterii Dlui Mitruț, nimic nu am mai avut de corectat: „În 1996, cînd am fost la București pentru a face cercetări în mitologia tracică la Academia Română, spre uimirea mea, mi s-a pus întrebarea de ce mă interesează tracii și dacii, cînd acesta era subiectul de predilecție al lui Ceaușescu, fapt pentru care subiectul trebuie acum total ignorat. La rîndul meu, mă întreb ce contează 50 de ani de comunism în comparație cu cele 9 milenii de istorie românească?” (Prof. dr. Maria Luminița Rollé, Universitatea din Edinburgh, Academic Consultant in European Mythology) Nu cumva, pe-acolo, pe la (Bib.) Ac., la 1996, erau tot vechii angajați cu studii moscovite, dar iute reșapați cu aere pro-occidentale...

Continuare în pag. 21

Mariana FILIMON / Subînțelesuri (IV)

De trei zile și trei nopți plouă fără oprire. Și e un vânt năprasnic, parcă nu ar fi de ajuns ploaia tot mai rece, tot mai persistentă. La telefon un prieten, istoric, îmi spune: e o *mișelie* de vreme. Cuvântul mi se pare uimitor. E un transfer de intenționalitate atribuit unei forțe naturale oarbe, care stârnește multiple asociații. Mă uit la Platon, copacul drag din fața blocului meu, un platan mare, care a trecut prin multe prin viața lui de necuvântător. Crengile (brațele) stau gata să se rupă. Pare copleșit și totuși mai luptă cu nemiloasele forțe dezlănțuite. Am spus nemiloasele? De parcă ne-am putea aștepta la reacții omenești și de la tot ce nu aparține umanului.

E un dat al restrânsei nostre percepții, experiențe, o dorință de a defini cu instrumentele trăirii de care dispunem chiar și evenimente, situații, calamități. În urmă cu câțiva ani, o vârstnică doamnă, care îmi povestea întâmplări din copilăria sa, îmi spunea că fosta ei casă se afla în proximitatea unei păduri *intense*. Din nou un transfer de intenție, de caracteristici la îndemână, de data aceasta cu conotații stilistice care atunci m-au încântat.

Doamna de la meteo folosește adesea exprimarea „un vânt nervos”. Să revin însă la *mișelie*. Termenul vine, firește, de la *mișel*, conform "Dicționarului explicativ al limbii române": om de nimic, ticălos, nemernic, netrebnic. Originea lui latină l-a trecut prin multe, foarte multe întâmplări ale vieții omenești, cu înțelesuri și subînțelesuri. Bunăoară, a te purta mișelește înseamnă și a te comporta nedemn, ca un laș, ca un fricos, capabil să lovească pe la spate. Străvechile, adâncile sale rezonanțe îi sporesc expresivitatea, posibilitățile de a defini, comparațiile.

Pentru bietul meu Platon, vremea din aceste zile de toamnă într-adevăr ticăloasă, nemernică, lovește cu înverșunare.

Și pentru noi, oamenii care o suportăm e, de asemenea, cumplită.

Poți să înjuri, sau, dimpotrivă, să te rogi în măsura în care ești credincios, să înceteze... Dar poți să te descarci într-un fel printr-o definiție care s-o discrediteze, cumva înjositoare, să te răzbuni pe ea numind-o de-a dreptul, *mișelie*.

Limba noastră, spre cinstea ei, are multiple căi de a ne înlesni exprimarea reacțiilor. Păcat că nu suntem întotdeauna apți să recurgem la ele, ne mulțumim tot mai des cu un minim vocabular, și mă refer mai ales la tinerele generații, dar mai cu seamă la mulții vorbitori de pe micile ecrane și de la emisiunile radiofonice, care mestecă mereu și mereu aceleași cuvinte uzate prin excesiva lor utilizare. Cât despre cât și ce gândesc acești vocali e mai bine să nu ne întrebăm.

Am primit de curând în dar un volum epistolar intitulat LEGĂTURI PRIMEJDIOASE, autor Choderlos de Laclos, în traducerea Cristinei Jinga, apărut la editura "Adevărul holding".

Mărturisesc că am primit cartea cu oarecare rețineri bănuind un set de scrisori pline de dulcегării romantice, compuse de doamne și domni din înalta societate a secolului al XVIII-lea. După ce am citit prefața autorului, în care este garantată autenticitatea textelor, cu mici și necesare intervenții, am început să răsfoiesc volumul. Și, ca întotdeauna când gândești clișeistic, când te lași stăpânit de prejudecăți, apare surpriza. Ei bine, la ora actuală, citesc cu interes crescând și cu mare atenție scrisorile celor zece persoane, dintre care numai doi sunt domni, și nu atât captivată de măiestria stilistică a corespondenței, ci de cu totul și cu totul altceva. Maniera în care sunt concepute textele – ei bine - această manieră surprinde în primul rând prin rigoare. Ar trebui să subliniez

cuvântul rigoare, întrucât schemele precis concepute, elaborarea fără de greș a intrigilor, finalitățile matematic evaluate e ceea ce frapează. Sunt intrigi numeroase, uneori facile, de dragul amuzamentului, altele de-a dreptul diabolice, dar câtă strategie, câtă ordine în punerea lor în scenă, până la aparent cele mai neînsemnate detalii. Dar tocmai detaliile care dau savoarea scriiturii sunt inserate și ele cu deplină socoteală. Scrisori mai lungi, scrisori mai scurte, cu numeroase observații, interferențe, dezvăluie inteligențe ascuțite, sentimente puternice, chiar dacă sunt puse în general în slujba unor interese nu tocmai morale. Ba dimpotrivă. O întorsătură de frază, urmând datele schemei, poate avea drept consecință discreditarea irevocabilă a unui individ, distrugerea unei inocențe, dezorganizarea unei familii decente ș.a. Sunt afaceri de budoar, prinse în capcanele manipulatorii precis construite. Ipocrizii rafinate, disimulată bunăvoință, toate cu locul lor bine stabilit în sistem. Vălul întunecat al răzbunării din motive amoroase este cel mai adesea întâlnit mobil. Și nu li se lasă victimelor nicio șansă, până spre finalul cărții (pe care eu acum doar îl bănuiesc), unde,

firește, binele va învinge. Așa ne asigură și autorul, care, în prefață, ne avertizează: "După părerea mea, înseamnă să faci un favor moravurilor, dacă dezvălui mijloacele pe care le folosesc cei cu moravuri stricate pentru a-i corupe pe cei cu moravuri sănătoase și cred că scrisorile acestea vor putea concura eficient la atingerea acestui scop".

Evident, un scop nobil. Deocamdată, însă, eu parcurg aceste documente deloc unitare ca stil, cu surprinderea, repet, de a descifra rigoarea. Precizia. Complicatele strategii folosite. Și îmi imaginez doamne înveșmântate în catifele, blănuri și diafane mătăsuri, care, printr-o propoziție îndelung și bine gândită sau printr-un gest (se recurge, după cum reiese din scrisori, și la limbajul nonverbal, cum ar fi o fluturare anume din batistă sau o ridicare a sprâncenei, sau un mic rictus pe distinssele fețe) pot declanșa fie situații răutăcios-amuzante, fie distrugerea unor cariere. O impecabilă elaborare, urmare fără de greș a unor pași prestabiliți. Iscusință pentru care și cel mai performant computer al zilelor noastre, cu sofisticatele lui sisteme, ar putea fi invidios.

Scrisoare deschisă către Dl Dim. Gram.*

Urmare din pag. 20

Adică, ăia ce-ți suflau în ceafă, de câte ori aveai tupeu să te apropii de vreun fișier, în căutarea (la noroc chior, a) unei referințe, prin anii „de dinainte”?

b. Dacă 2012 n-a confirmat „predicțiile” calendarului maiăș(-esc, desigur!), iar 2013 a fost lăsat spre a-și mai trage predict-ologii sufletul, veni 2014 la rând... Lume, soro Lume, lasă-i pe gubernianți naibelui, că-n noiembrie viitor vine (tot „vine”, de parcă primul sau al doilea s-ar fi încheiat vreodată) al – sic! – Treilea război mondial. Descoperi aiașta în „tablele” lui Nostradamus (tot el, bietul de el!) un ingin(i)er slav al cărui nume chiar nu contează, cum nici naționalitatea. Dacă au aciași slavi politicieni și mediatizatori așa de proști, încât au „celebrat” nu mai știu câți ani-ai-ai, de la marea lor famină, încât se ajunsese la canibalism tacit; și-n plus, i-au alungatără cu flit-putin pe bărzăunii proue, de teamă să n-aibă gaze la iarnă... Le-a mai lipsit inginerășul nostr-adamic, ce să stea-n fruntea sufragetelor blonde, nude chiar și-n cranii!... Uite-așa-și pierde lumea tembelită de

media avilită vremea, și nici nu știe când o prinde somnul cel de moarte, dacă 25 de ani din viață, nu dormi decât la reclamele răsvăzute, avînd grijă să nu li se stingă „lumina ce le vine prin sticlă”.

Și, dragi mie cetitori, Vă invit ca – după ce vă veți reveni (de la „reveneală, împrospătare”, nu de la veni-venire) din cele de mai sus, fie și din sărbătorile de iarnă – să cetiți, de aici [[O scrisoare a lui Traian Vuia către George Dobrin din 1922 ori Traian Vuia s-a opus „Unirii fără condițiuni”](#), 2 dec. 2011, Marius Ghilezan, *Evenimentul zilei*]. Așa vi-l veți reaminti pe-acest Mare Domn și-n plus Lucid: politicianul nealinat **Traian Vuia**. Se pare că nici pînă-n ziua de azi Ardealul nu și-a clarificat al său statut de provincie istorică. Și mi-e că nici provincializarea administrativă visată drept tichie țării chelute de pungași nu i-l va rezolva.

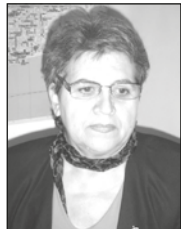
... așa că *Bădia Culai*,

Al Vostru Prieten moldav prin naștere și român prin istoric destin, Vă dorește, imediat de la Anul, ceea ce Toți jindui și tînjim: o viață, câtă o mai avem, cât mai bună în Țara asta!

Fiindcă eu cred că o Țară, un Stat nu pentru și nu de către „politicieni” s-a format, ci de o voință populară, mai tare decât orice partid ori armată. Că, din păcate, azi trăim patemi și nedreptăți, apoi asta se datorește politicii sub toate manifestările ei nesănătoase, iar nu românilor și nici norodului de onești cetățeni ai țării noastre.

P.S.: Este prilejul fericit de a ura „Confesiuni”lor Mulți ani spornici (cu mine sau fără, printre colaboratori), alături de cuprinderea național-teritorială câtă o dobîndi în acest an!

Iar, tuturor celor născuți în decembrie (cu o preferință aparte pentru Doamna Magda Ursache): Hai, sus, hai, sus, hai, sus! Na Tîrgu-Ketrii, între 4&9 deka+2, la spartu’Ghinionului, sper.

Maria BĂLĂCEANU / De la gâlceava zeilor la hiperrealismul actual

Când îmi propun un dialog cu dumneavoastră, Domnule Paler, subiectele dau năvală. Atâtea ar fi interesante, incitante pentru ambele spirite. În tinerețe v-am urmărit gâlceava cu Olimpul. Am o mulțime de pagini din provocările acestor subiecte. Dar nu-mi plac zeii și nu vreau acum să vă reproduc, încă o dată aici, toate reacțiile mele. Am să fac totuși câteva remarci, din care foarte puține referitoare la zei. Nu-mi plac zeii pentru că sunt prea defecti. Au toate relele oamenilor care i-au creat, însă, pe deasupra, au și puterea absolută. Ceea ce este înspăimântător. Noi cunoaștem Dumnezeu nostru ca fiind iubire. Zeii Olimpului se raportează la vrajbă, uneori chiar război între ei. Cum sunt răzbuțitori deschid și poartă aprige războaie cu oamenii. Nu ai la cine să te raportezi, în căutarea sinelui. Democrația Greciei antice a fost atât de profundă încât a multiplicat puterea Divină în atâtea „instituții” câte nevoi are omul. Este adevărat că această filozofie despre viață i-a asigurat țării progrese fără precedent. Este adevărat că aceste acumulări au durat aproape un mileniu. A creat o cultură și o civilizație care s-a impus nu numai în acele timpuri, ci a fost, repetat, la baza apariției și evoluției atâtor culturi ulterioare.

În primul rând, arta romană are izvorul devenirii sale, ca artă imperială, în cea greacă clasică. Până a cucerit Grecia, Imperiului Roman cucerise destule teritorii pentru a fi deja destul de bogat. Aici nu a găsit bogății materiale, țara fiind atunci sărăcită, poate cea mai săracă de pe continent. Dar avea o istorie și, mai cu seamă, o cultură de neegalat. O cultură umanistă care reușe să susțină, în secolele de glorie, întreaga structură – politică, socială și spirituală, ajungând să domine (și economic) întregul bazin al Mării Mediterane. Imperiul era puternic și bogat, îi lipsea însă o suprastructură care să-i susțină întreg eșafodajul. Moștenirea etruscă nu-i transmisese decât gustul pentru fast. Orgoliul celui bogat. Cultura umanistă greacă, produs al democrației, i-a asigurat resursele culturale necesare. Cum? Filozofia greacă așezase în centrul atenției OMUL. Cel care poate transforma totul în jurul, ca beneficiu al său și al societății din care face parte. Omul mereu triumfător, decupat și urcat pe pedestal. Sculpturile grecești i-au impresionat atât de mult pe romani încât i-au subjugat. Au copiat toate capodoperele grecești și le-au transportat la Roma. Artiștii romani, răspunzând necesităților timpului, au transferat centrul de interes asupra unui singur om – împăratul. Singurul care merita elogiul. Așa a apărut arta sculpturală imperială. Arta Greciei, închinată frumuseții și armoniei corpului uman, oțelit prin sport, dar înălțat și prin cultură, a creat premisele monumentalității statuilor imperiale. Numai că rigoarea a diminuat din vibrația cunoscută la sculpturile grecești, împăratul pozând rigid, în toată măreția sa, nu ca om ci ca cel ce poartă atâtea titluri și ranguri câte victorii câștigase sau câte calități îi atribuiau lingușitorii din senat. Și tot pentru preamărirea împăratului au adăugat arcul de triumf. Un portal pentru gloria efemeră, care s-a vrut un semn pentru eternitate.

Templele, teatrele, marile edificii grecești, elemente vitale satisfacerii nevoilor lor culturale și spirituale, au născut la romani gustul pentru o arhitectură măreață, care să impresioneze, care să justifice orgoliul imperial. Astfel s-au construit și forumurile imperiale, palatele grandioase pentru împărat și aristocrație. Pentru restul cetățenilor romani s-au asigurat (alături de pâine) să aibă arene supradimensionate în care să le ofere circ (lupte ale gladiatorilor), funcționând dictonul - *Pentru a-i domina, oferă mulțimii pâine și circ*. Acesta a funcționat și în epoca bizantină. Deși creștinarea a adus o nouă religie, o nouă artă și o nouă clasă socială, cea a sacerdoților creștini. Ce relație este între arta greacă și ce a ev mediului european? Nu prea se mai păstrează din tradiția grecească. Se creează noi filozofii, noi elemente care să întărească simbolurile credinței generalizate. La dispariția structurilor romane, sub talpa migratoare, singura structură rămasă și folosită de conducătorii cei noi, ca instrument de stat constrângător, a fost cea ecleziastică. Aceasta a impus cultura romană, creată, condiționată și dezvoltată în ambianța predominant monastică. Arhitectură este greoaie, mai scundă, dar sobră și impunătoare, stil artistic dominat de simboluri cu mare încărcătură, din ce în ce mai complicată ca înțelesuri, creatoare de angoase, spaime terifiante. Evlavia era strivită de canoane. Pioșenia începea să fie sugrumată de teamă. Frica de traiul pe pământ, de inchiziție, frica de viața de dincolo, frica de toate. Iar arta le transpune în expresii ale metamorfozei, consemnându-l pentru posteritate într-o imagistică aparte. Așa putem astăzi că tragem unele concluzii, să generalizăm spunând că arta romană este un produs hibrid - în tumultul evenimentelor istorice, uneori cauză alteori efect, temperamentală „artă barbară” a fost copleșită, la un moment dat, de senzualitatea artei orientale și rigoarea celei bizantine. Aceasta din urmă a rămas să domine, în forme clare, doar zona sud-estică europeană, până la mijlocul secolului al XV-lea.

A avut și ea valențele sale, moștenirea greco-romană încă se simte, dar în forme decadente, lipsite de claritatea artei clasice. Dacă vreți un exemplu – Capitulul clasic al unei coloane, rarefiat, luminos, este înlocuit cu unul greoi, narativ, în care elementele vegetale sunt vrejuri complicate care leagă personaje bondoace, uneori grotești. De altfel, cel mai frecvent element figurativ devine diavolul, cu grimase contorsionate, care înspăimântă.

Și în această atmosferă a apărut goticul, o cultură sălbatică, ca îndrăzneală, rafinată ca aspect vizual. Tocmai de aceea greu de înțeles. Din canoanele exagerate ale romanului s-a născut extrema îndrăzneală a înălțimii arhitecturii gotice. Aerarea de care avea nevoie arta pentru a nu se sufoca, a căutat-o spre înălțime, nescăpând însă de încărcătura elementelor simbolice. Altele noi. Și totuși, ceea ce s-a păstrat până la noi sunt doar construcțiile genurilor arhitecturii gotice.

Marea majoritate se năruiau înainte de a se termina. Cum funcționa superstiția că o casă care se dărâmă este blestemată, ruina era părăsită și se încerca ridicarea alteia în alt loc. Așa încât, la un moment dat, orașele, mai cu seamă italiene, arătau deplorabil.

Acum și în această conjunctură s-a născut Renașterea în Italia. Imaginea decadentă incită artiștii italieni să ia atitudine. Era nevoie de trezire a întregii „națiuni” italiene. Țara era decimată de războaiele dintre orașele-cetăți, economia distrusă de aceleași evenimente, oamenii căzuseră într-o searbădă atitudine, dominată doar de superstiții și de depravare. În întreaga Italie, mai ales la Roma, ruinele romane erau mai falnice decât mormanele de moloz ale construcțiilor gotice năruite înainte de a fi terminate. Trebuia să se trezească mândria de a fi urmași ai romanilor. Atunci s-a apelat la umanismul artei grecești, alegându-se tematicile mitologice sau profane în care omul era mereu biruitor. Arhitectura revine la rigoarea clasică, sculptura elogiază anatomia umană, pictura cântă frumusețea omului, mai cu seamă pe cea a femeii.

Elanul sufletesc învinge mai toate racilele ev mediului, triumful artei ducând la cel al tehnicii, al economiei, al întregii societăți. De aceea această perioadă a fost numită, mai târziu, în secolul al XVII-lea, Renaștere, o stare de spirit care cuprinsese întreaga Europă. Dar nici ea nu a ținut o veșnicie. Cu timpul, exponenții acestei culturi, marea nobilime europeană, a pierdut puterea economică. Pentru a-și impune privilegiile de clasă tot adaugă câte ceva la arsenalul de elemente de blazon, cel al simbolurilor, încât se ajunge din nou la o mare și obositoare încărcătură. Barocul va deveni blazonul depășit de vremuri al nobilimii din ce în ce mai scăpătată din punct de vedere economic. Burghezia avea bogății, dar era lipsită de privilegii. Pentru a se impune avea nevoie de o suprastructură care să-i justifice pretențiile de clasă prioritară. Atunci s-a apelat din nou la avatarurile artei grecești. Însă nu la cea clasică ci la cea a perioadei elenistice, cea de după cuceririle din orient ale lui Alexandru Macedon. Arta în care omul, chiar dacă ajunge uneori să învingă, trăiește drama luptei. Această concepție despre viață se potrivește acum cu cea a marii burghezii, mai întâi în Franța, care devine promotora artei neoclaseice. La începutul secolului XIX, europenii sunt din nou în situația de a trezi patriotismul popoarelor, pentru a răspunde la nevoile socio-politice și culturale ale momentului. Pentru aceasta se apelează la cavalierismul ev mediului, atunci când, mai toate popoarele avuseseră eroi ai luptelor de apărare sau de cucerire. Așa apare romantismul. O stare de spirit care naște o artă strălucitoare, cu toate că uneori are accente dramatice.

După revoluțiile din 1848, chiar dacă nu au fost victorioase, burghezia ia puterea în mai toate statele europene, mari sau mici și de aceea se schimbă multe în societățile europene. Grandilocvența ia

locul rafinementului, iar în artă rigoarea neoclasicismului este înlocuită de canoanele academismului. Reacția artiștilor este pe măsura încorsetărilor. Nu se mai gândește nimeni la trecut. Cei mai dinamici sunt pictorii. În primul rând părăsesc atelierul și rămân surprinși că nu mai pot stăpâni culorile. Își dau seama că legile fizicii, ale opticii lui Issac Newton își impun rigourile. Lumina albă, cuprinzătoare a tuturor culorilor, nu le permite să eludeze relațiile dintre acestea și percepția noastră. Școala de la Barbizon, impresionistii sunt cei care le descoperă. Ei sunt și primii care se rup de vechile etichete și dau frâu liber experimentelor cromatice, tehnice, dar și tematice. Lumea artelor este într-o continuă schimbare – fovi, suprarealiști, expresioniști, simbolisti, sămănătoriști, toate tendințele își fac loc în strâmta deja gândire a acestui sfârșit de secol XIX. Și așa se naște dinamica secolului marilor revelații, secolul al XX-lea

În această atmosferă pluridirecțională, cultura bătrânului continent se primenește. Începe La Belle Epoque. Artiștii, oamenii de cultură devin tot mai conștienți de nevoia unei strategii culturale, pentru ca polemica aceasta să nu se transforme în haos. Așa se face că începutul celui de-al XX-lea secol înseamnă începutul adevăratei modernizări culturale. Primul război mondial încetinește puțin ritmul. Dar în perioada imediat următoare eferescența culturală depășește orice așteptări. Este o adevărată renaștere. Este o reacție firească a omului trezit la realitate. La debutul primului război, după entuziasmul de început, destul de repede și-au dat seama cu toții că războiul, mai cu seamă unul care cuprinde întreaga planetă, poate distruge tot ce s-a construit în milenii. Adevărata față a războiului este sinonimă cu distrugerea omenirii (experiențele chimice dovediseră cât de repede se pot extermina popoare întregi printr-un singur gest). De aceea perioada de după încheierea păcii a fost caracterizată printr-un umanism clar. Ceva similar cu cel care a reprezentat forța motrice în Grecia antică și perioada Renașterii. Omul este centrul de interes. El poate crea, pe sine și o civilizație măreață. Așa se explică de ce și la noi am avut cea mai înfloritoare civilizație națională – în economie, cultură. Cele mai mari nume în literatură, muzică, pictură acum au activat. Însă, cel de-al doilea război a stopat pentru un timp această creativitate de tip umanist, postmodernismul permițând, din nou, o diversificare vizionară. Poate doar actuala tendință hiperrealistă să aibă rădăcini în arta greacă. Din arta clasică preia rigoarea, iar din cea elenistică, tematica.

După cum vedeți, Domnule Paler, nu-mi plac zeii Olimpului, dar admir arta pe care au tutelat-o, căci nu au creat numai legende, ci și o întreagă istorie a Europei. O istorie încărcată de multe și falnice izbânzii, dar și de mari erori. Așa cum recunoașteți și Dumneavoastră, *istoria și viața nu respectă legendele, iar sabia lui Damocles nu atârână totdeauna deasupra cui trebuie.*

Olimpia IACOB

Saša Vazić
(Serbia)

iarnă întuneric . . .
trenul șuieră și trece
prea repede
(*Simply Haiku*, Winter 2013)

*

liniștea crește. . .
lumea monocromă se pierde
în întuneric
(*Simply Haiku*, Winter 2013)

*

lună de an nou —
pe treptele din față năruite
un nou strat de nea

*

ninsoare . . .!
parcă fug spre un anume loc
oasele astea bolnave

*

beznă înăuntru. . .
zăpada, o mantie
a beznei

*

primii fulgi de nea
pe geamul ferestrei —
beznă și chipul meu
(*Still in the Stream*, 2006, HM)

*

în prag de an nou—
chipul meu nou privește lung
chipul cel vechi
(*Klostar Ivanic Haiku Contest*, 2011, First Place)

*

frig chinuitor
o mânecă de cămașă ruptă
hrănește păsările
(*Basho Haiku Festival*, 2012, Runner-up)

Keith Simmonds

Viforniță
după viforniță. . .
lac înghețat

*

Un tren rapid
devorând zăpada. . .
navetiști tăcuți

*

Lungi urme
de țurțuri ajunși țândări. . .
lună neclară

*

Pasăre rebegită
împotmolită pe drum. . .
mormane de nea

*

O panglică albă
în jurul șemineului:
aromă de cafea

*

Săgeți solare
pe fulgi de zăpadă:
coșuri fumegânde

*

„Cred că haiku este, la ora actuală, lucrul de care avem nevoie imperioasă în viețile noastre. (...) (A)re profunzime, trecând dincolo de aparența lucrurilor, pe măsură ce îl deprindem, punându-ne în legătură cu tot ce se află sub această aparență: ne prezintă lucrurile așa cum sunt cu adevărat, felul în care simțim cu adevărat.

În esență, haiku ne leagă de noi, de pământ, de timpul și locul nostru pe pământ. Acesta abordează realul, locul de față, momentul de față, adevărul. Avem nevoie de acest acum mai mult ca oricând, într-o perioadă de adevăruri de scurtă durată, și etică de circumstanță, dar și de fizica cuantică și timpul virtual. Haiku ne susține în diferite moduri de necontestat, ne ajută să vedem ce se află în fața noastră, ne ajută să gestionăm mai bine situațiile cu care ne confruntăm sau ne vom confrunța. Haiku este un dar de la cineva pentru altcineva, de la generațiile noastre pentru generațiile viitoare, și, până la urmă pentru noi.”

Jim Kacian

(din Jim Kacian. *How to Haiku*. Red Moon Press. Winchester VA, USA, 2006)

Nurii de-altădată
în mantie nouă de nură. . .
prima zăpadă

Joan Digby
(SUA)

Fulgi de cristal
căutând geamul cald
Lacrimile iernii

*

Lacrimile iernii
Șterse cu mănășca
Piruetă pe gheață

*

Piruetă pe gheață
Muzica fină a patinei
Doar păsările o aud

*

Doar păsările aud
Șuieratul iernatic
Printre crengi înghețate

*

Printre crengi înghețate
Astrul toarnă galben și roz
Altă zi cu alt chip

*

Altă zi cu alt chip
Brutarul întinde untul
Pe foile subțiri

*

Pe foile subțiri
Zmeura curge ca vinul
Dulceața iernii

*

Raze peste Snowball
Coama lucește ca gheața
Inima lui însă e caldă

Đ.V.Rozić
(Croatia)
Anul Nou
Pământul strănută
foc de artificii

Asahi Shimbun, January 6, 2012

*

un tren expres
trăgând după el tornada
de zăpadă

*

prima zăpadă
ispita aducerii-aminte
a numelui ei

*

premieră
parfumul bogăției
printre fulgi de nea

Đ.V.Rozić: *Chasing the Clouds*, haiku collection, 2005

*

cerul cel alb,
fereastră lunecând ușor
printre fulgi de nea

Đ.V.Rozić: *Chasing the Clouds*, haiku collection, 2005

JIM KACIAN
(SUA)

cum începe iarna? pielea lepădată a șarpelui
lungimea lacului cât bătaia puștii

(2nd Prize Harold G. Henderson Haiku Contest 2005 (Haiku Society of America))

*

un drum de iarnă
mă duce acasă—
stelele de fier

*

zăpada din lopată —
simțul neprihănit
al muncii

*

Ajunul Crăciunului dă pe gât paharul plin cu lapte

*

Ajunul Anului Nou
marginile albe
ale pieselor de mozaic

*

singurătate de iarnă—
zăpada se adună
pe acoperiș

*

pauză de Paști —
revenind la locul
unde se întorc somonii

(1st Prize Hawaii Education Association Contest 2006)

Gabriela BANU / Tablou cu femei

Ediminează devreme și în dormitorul meu - Smaranda Milcovici, pictoriță, mă bucur să vă cunosc...- nu mai este liniște: motanul Whisky miorlăie încetșor și se pregătește să-mi zgărie piciorul... „Zăpăciturile, e șase, asta-i oră la care să ceri afară?” Dar mă scol repede ca să evit gheruța care tocmai se întindea spre mine. Dau drumul bestiolei în curte și încerc să mă trezesc – oricum, nu are rost să mai înnod somnul, n-o să-mi iasă... Azi o să vină Oița la curățenie, ar fi bine să fiu îmbrăcată și să strâng puțin prin atelier – fătuca asta ori nu se atinge de nimic – și nici de praf – ori lustruiește totul și nu mai găseșc nimic după aceea. La baie, mă privesc în oglindă încercând să mă distanțez eu de mine și de imaginea oglinzii: doamne, cum de nu mi-am pensat și eu sprâncenele măcar odată? Am preferat totdeauna stilul „naturel”, și abia acum, la bătrânețe – să mă fandoseșc un pic și să-i zic maturitate? – îmi dau seama că puteam măcar să încerc mai multe „look-uri”. De fapt, nu m-a pasionat aspectul fizic propriu – mergând pe ideea că atât eu în carne și oase, cât și autoportretele mele trebuie să fie expresive, nu retușate, model de... frumusețe? Nu, de figură înghețată.

Sonerie. - Săru-mâna, am venit prea devreme? Mă scuzați, dar cu tramvaiele astea nu știi niciodată... Nu-i nimic, hai vino, cafeaua e caldă – vrei și un sandwich? –Nu. mulțumesc, eu nu mănânc dimineața. – Dar când? Eh, depinde, de cele mai multe ori seara, după muncă... Chinuită fată. E verișoară de-al doilea cu mine și când a dat de greu s-a oferit să vină să mă ajute la ce-o fi, numai să capete și ea un bănuț acolo. S-a măritat la 16 ani cu un neisprăvit ca și ea și au plecat de la Moara de s-au făcut orașeni – amor ghebos de fată fără minte, cum singură recunoaște - apoi a venit copilul și au luat viața-n piept. Acum îi pare rău că a rămas doar cu opt clase, dar face eforturi supraomenești să-și crească fetița așa cum n-a fost ea crescută. Din nefericire, bărbatu-său, tot un „necalificat” ca și ea, lucrează sezonier, adică iarna stă pe cuptor și nu-i este de prea mare ajutor. Dar ea se mulțumește cu faptul că e omul ei... Oia muncește la un patron de frizerii – și la „saloane” cum le zice ea, și acasă la bosu, care zice că e cinstită și cum n-are încredere în alteineva, o pune pe ea să supravegheze, să facă curat, să plimbe câinele... Dar pe bani puțini, o mizerie, de dimineața până seara. La mine vine sâmbăta, dacă scapă, dacă nu, duminica.

–Am o veste mare: ne-am luat casă!

- Nu mai spune! Să fie-ntr-un ceas bun!

Stătea cu fetița și cu bărbatu-său cu chirie la o babă-n Ferentari, casa de la Moara nu e nici măcar a maică-sii, tușa Floarea, ci a unor rubedenii vânturate prin lume.- M-a ajutat șefu și am luat un credit și ne-am mutat într-o garsonieră – iradia de fericire.

Făcea curat cântând parcă, a luat totul la mână, nu stătea nicio clipă, numai obligată s-a oprit ca să mâncăm – pe urmă și-a reluat dereticatul prin bucătărie, pe seară o să-și ducă fetița în parc - o jumătate de oră...

Am lăsat-o pe Oia să se ocupe mai departe de corvoada curățeniei, hai să vedem ce facem cu schițele pentru capela de la Moara – popa Costescu e tare pretențios, deși nu știe decât regulile canonice. E un popă cu har, numai după ce a venit el acolo și a pus icoana Maicii Domnului la loc de cinste, numai după aceea a început icoana să lăcrimeze. De mulțumire, cu toții spun asta. A început să vină lume luminată, e plin naosul zi și noapte.Biserica a devenit instituția principală în sat, se tot extinde și popa tot face comenzi de construcții, de capelă, de pictura capelei...Peretele din față e cu Învierea, asta-i clar, pe dreapta o să pun scena... Mai bine-l întreb pe părintele ce vrea. Eu mă limitez la concepția artistică. Cine „vede” forme și culori nu va ști niciodată nici algebră, nici patristică, nici fizică – științele exacte stau în partea cealaltă a creierului, mai mică, așa se zice și așa-mi explic eu de ce unii artiști plastici sunt cam „duși”, alții au probleme și cu lectura... Viziunile colorate țin de alt limbaj – numai nebunii ăia din Renaștere le știu pe toate. „Alo, da! Bună, Anne, nu mă deranjezi deloc, spune! Sigur, după amiaza asta sunt liberă, vino pe-aici și adu și vreo două beri! S-a întâmplat ceva? Bine, te aștept...”

A apus soarele...Bate cineva, intră!... Ruxi, de data asta și-a lăsat acasă odraslele – tu erai, dragă? Trebuie să vină și Anne... Ruxi – prietena mea cu mult mai tânără, ne-am cunoscut la o lucrare de mozaic pentru „Vulturul de mare cu peștele-n gheare” în variantă constănțeană, că cea bucureșteană dispăruse deja... E o zăpăcitură și trei sferturi, dar e numai spirit și energie - îi aduce de două ori pe săptămână pe Codruș și Dănuț – gemenii - la cursul meu de pictură pentru copii. Ea nu se face ascultată și apoi, mai scapă de-o grijă pentru două ceasuri... E brunetă, mlădioasă, n-ai zice că e mamă de copii de nouă ani, dar acum are o privire cam ciudată, parcă ar căuta ceva. Și se pare că a găsit. Se repede la măsura mică cu trei picioare, tipic țărănească – aia pe care mâncau bunicii mei la Moara, și sub care se ascundeau mâțele în așteptarea mămăligii. Dacă-și uitau cozile afară de sub masă, bunica le altoia cu o jordine, să-și știe lungul nasului și al cozii...

-Bună, Anne, hai intră, fă-te comodă...Ce-ai adus atâta bere, o să stai cu noi până o terminăm!

-Marando, masa asta are cui? , întrebă Ruxi.

-Nu știu, de ce întrebi?

O ia, o întoarce pe toate părțile și decretează: n-are. E bună de spiritism. Oia mai este la tine? Hai să facem o ședință, am nevoie să mă limpezesc... Fugi, fată, păi așa crezi că te limpezești? N-am reușit s-o conving, auzise mai demult că Oia mea învățase să facă ședințe de spiritism, iar Ruxi avea o curiozitate bolnăvicioasă.

Am chemat-o pe Oia în atelier și am îndemnat-o să ne arate ce știe. Era de mai mare răsul, așa mi se părea – masa fără cui, pe ea o hârtie rotundă pe care scria roată alfabetul, și pe următorul cerc, numere de la unu la zece, și desigur, paharul cu fundul în sus. Pe ursit îl va chema cu litera A,B,C, și va apărea peste cinci zile, săptămâni, luni...

-Sigur doamnelor, hai să ne distrăm puțin, că noi la salon mai facem câte una de-astea și râdem de nu mai putem... Pe cine chemăm? Pe Iulia Hașdeu, nu? Ia uite ce știe fata! Anne aprobă, și eu sunt de acord. „Uitați cum facem: fiecare se gândește și pune o întrebare despre cineva sau despre ce vrea să știe. Nu spune nimănui despre ce este vorba. Cine începe? Doamna Anne? Poftiți, puneți vârful degetelor pe fundul paharului, gândiți-vă la ce v-ați propus și așteptați un pic.... Chem spiritul Iuliei Hașdeu să răspundă acum..., șoptea încet, cu ochii închiși. „S-a mișcat paharul? Nu? Ia să pun și eu mâna, poate nu sunteți mediu bun... Gândiți-vă. Chem... uite, uite, s-a mișcat spre cifra 3! Ați văzut? Se-mplinește! Peste trei zile, trei săptămâni, trei luni...”

-Ha,ha,ha! Chiar zici că se-mplinește, fată?

E rândul Ruxandrei. „Eu o chem pe mama. Pun eu mâna pe pahar, tu zi-i ce trebuie să zici” – hotărâtă femeie. Oare ce o fi măcinând-o? Pune mâna pe pahar, Oia începe șopocăiala, Ruxi stă foarte concentrată și... deodată se face albă ca hârtia. Se ridică precipitat de pe scaunul, se clatină, dar ajunge la fereastră...

-Să nu mai faceți asta niciodată, șoptește ea. A plecat paharul de sub degetele mele, să mor dacă vă mint!

-Ce ai întrebat?

-Codruș e suspect de o boală urâtă, am întrebat-o pe mama dacă o să fie bine băiatul... și izbucnește în lacrimi. Chiar mi-a plecat paharul de sub mână, întărește ea, dar să nu mă întrebați unde s-a dus... nu mai știu nimic...

-Ruxi, de ce ai tulburat-o pe biata maică-ta acolo sus, unde este, cu asemenea întrebări? Codruș o să se facă bine aici, pe lumea asta, o să-l faci tu bine dacă o să trebuiască! Vorbise Anne, cu toată căldura de care era capabilă. Ai fost cu el la medic? Povestește-ne!

-Am făcut niște investigații mai speciale, așteptăm rezultatele, dar sunt foarte speriată. S-a trezit cu o mică gâlmă la subsuoră.

-Nu poate fi nimic grav, astea sunt chestii hormonale – cu creșterea explozivă mai apar și de-astea, oricum trebuie să stai liniștită și să aștepti. Pe urmă, dacă e de luat o hotărâre, o iei, dar după ce-ți bagi capul sub apă rece...

Eu rămăsesem stană de piatră. Femeia asta e bombă fără ceas – a făcut și acum tot la fel ca atunci când s-a măritat. Fusese împreună cu unu, Mihnea, vreo cinci ani de zile, ea era sigură că or să se căsătorească, dar cu cât trecea vremea, cu atât părea mai puțin probabilă chestia – se pare că „soacra” n-o suporta, iar „băiețelul mami” nu putea trece peste asta. A venit într-o zi la serviciu, neagră de supărare și a anunțat cu glas tare. Gata, sunt liberă! Nu mai am pe nimeni! Și primul care mă cere în căsătorie, cu acela mă iau! Au luat-o la întrebări, ea a vărsat lacrimi amare – tot îl mai iubea pe dobitoc – și dintr-un colț, de unde stătea timid și retras, a apărut Răzvan. „Nu mai plânge, că de când te aștept eu!” S-a lăsat o tăcere grea, toți s-au îndepărtat încet, încurcați, și i-au lăsat pe ei în mijloc. Dar Răzvan vorbește prea mult – i-a luat

numai mâna, și după un moment nesfârșit de tăcere, i-a spus: mergem la o cafea după program... S-au luat, dar Ruxi a rămas tot vulcanică, iar bărbatu-său, molcom și tăcut, adâncit în calcule și în mici tabieturi bărbătești, nu-i aducea prea multă fericire...

Acum, Anne luat-o pe Ruxandra pe după umeri și i-a șoptit – ai greșit, nu așa se rezolvă asemenea îndoieli, mai bine te sfătuiai cu noi și poate am fi găsit altceva, mai pe credință, mai o rugăciune... Acuma gata, am făcut-o cu toatele, ne-or ierta spiritele, om îndrepta și noi greșeala... Hai, bea un pahar cu apă și liniștește-te. Ia uite ce apus de soare incendiar!

Într-adevăr, o lumină nefirească, portocaliu-atomică, învăluia casele și copacul cel verde din fața noastră, iar cenușul asfaltului parcă juca în nuanțe fierbinți. Cerul - atâta cât se vedea – ardea cu adevărat și-și trimitea fluxuri sângerii peste viața care parcă pălise în amiaza de foc.

-Adevărat, ia te uită cum vibrează natura la trăirile noastre, murmură Ruxandra cu glas domol – pare mai liniștită acum – și continuă încet: mâine dimineață mă duc la biserică...

Gata, s-a liniștit – a reușit Anne s-o îmbărbăteze...

Așa este Anne-Marie, caldă, prietenoasă, suntem cam de aceeași vârstă, dar ea e înaltă, șatenă cu ochii verzi și cu mare grijă pentru machiaj – totdeauna cu ochii încondeiați, cu sprâncenele pensate, cu un pic de culoare în obraji...; toată viața a fost un suflet mare pentru prieteni, dar și o luptătoare, o femeie care și-a propus o țință și a atins-o; a avut un curaj nebun, când cu casa, și mai apoi... Abia terminase secția de design de la arte plastice, împlinise vreo douăzeci și cinci de ani și brusc a anunțat că a luat un credit ca să aibă și ea o casă a ei. E dur ce spun, dar adevărul este că declicul s-a produs când i-a dat unu' papucii, un hodorig fustangiu, și i-a fost rușine să se întoarcă la casa părintească...

Plătea ratele la casă și-i rămânea fix pentru un pachet de țigări la două zile și eventual pentru câte un covrig. La servicii mergea pe jos, a făcut o foame cumplită – mânca cu adevărat numai când se ducea la mama ei, de două ori pe săptămână, că nu se punea problema să rămână la ai ei, dacă taică-su era biciul lui Dumnezeu în materie de „moralitate”. Avea vreo 35 de ani când s-a îndrăgostit nebunește de Petru, prieten de-al nostru de boemă, scriitor debutant întârziat, dar un bărbat plin de farmec, de nebulie și... însurat. Dragostea a fost reciprocă, Petru îi admira „picioarele până-n măsele” și o alinta spunându-i că era „trăpașă”; cât despre suflet, despre caracter – , vin să mă odihnesc în grădina Maicii Domnului, tu ești balsamul meu”, așa-i zicea...Petru e foarte talentat la scris, dar a debutat aproape de 40 de ani, zic eu pentru că nu se putea aduna, toată viața a fost vraiește... L-a luat vâru-său filologul, sub aripa lui, „l-a legat de scaun”, cum singur recunoaște, și i-a ieșit primul roman. E pasionat de vremurile apuse, îi place să evoce istorii mai mult sau mai puțin fanteziste și alte chestii de-astea. Anne a rămas însărcinată pentru că și-a dorit cu disperare un copil numai al ei, dar Petru s-a speriat, se gândea la tot felul de complicații, cum le numea el. Susținea că. nevastă-sa e „bolnăvicioasă” și n-o poate lăsa, nici nu poate recunoaște copilul, și poate ar fi mai bine să... Anne nici n-a vrut să audă, i-a promis că nimeni nu va afla cine era tatăl, că ea singură o să-și crească copilul. Așa s-a și întâmplat, deși a fost tare dezamăgită că mult timp după ce a născut, el n-a mai dat niciun semn de viață... Dar astea sunt povești dintr-o tinerețe aventuroasă, acum s-au împăcat, el s-a liniștit că „bolnăvicioara” n-o să afle niciodată, acum fata a mărișoară, ei i-a „trecut” amorul... Au rămas prieteni extrem de discreți, fiindcă Alexandra doar bănuiește că el e taică-su...

-Ce frumos portret! Pe cine reprezintă?

-E o tipă, nevastă de „fost” – s-au poleit și ei cu oarece cultură mai acătării și au ajuns la faza: portrete de familie.

-Sper că el n-o să-ți ceară o pictură ecvestră...

-Zi doamne-fereste, mai știi? Nu de alta, dar n-are cai fotogenici... Hai noroc, și... varșă și tu sacul, Anne...

-Eh, ce, nu bănuiești? D-ale mamei, d-ale fie-mii... Se ceartă ca nebunele – Alexandra e iute și obraznică, mama țipă de ne-aud vecinii...Cu scleroza ei, nu mai știu ce să fac... Azi-noapte ăia de sus ne-au trimis poliția pe cap, că facem scandal. Abia l-am convins pe polițist că e vorba de scleroză; când a văzut-o pe mama prin crăpătura ușii cum își smulgea părul din cap în timp ce eu o mângâiam și încercam s-o potolesc, s-a lăsat păgubaș și de amendă și de tot...dar cred că o s-ajung eu la balamuc foarte curând.

-Păi încearcă s-o internezi pe maică-ta...

-Nu se poate, cine-ți internează o femeie de 95 de ani? Și pe urmă, tratamentele pentru boala asta sunt de alea de țiu-o liniștesc definitiv – o trimite pe lumea ailaltă, și nu pot să fac așa ceva; asta mi-a fost scrisa, îmi duc crucea și mă rog la Dumnezeu să nu mă împodobescă și pe mine cu așa o suferință...

Încerc să le abat atenția.

-Auziți ce reclamă fac ăștia la televizor! La becurile pentru dulapuri de haine! Ce tâmpiți! Păi unde se mai ascunde amantul, fată?

-Invenția a fost făcută de un soț gelos – și zâmbește, înșeninată brusc.

Elena BRĂDIȘTEANU / Desculți prin țara faraonilor (6)

Coborâm spre Sfînx și întîlnim un copil cam de doisprezece ani, cu o cămilă tînără și foarte îngrijită. Florin, care vrea să-i dăruiască fetei o amintire neobișnuită, o urcă pe cămilă. Ca s-o fotografieze conducînd-o singură, băiatul îi dă frâu, dar animalul a simțit mîna străină. Protestează hărîind dezagreabil, arătîndu-și dinții și avînd aerul că o să o rupă la fugă. Tînărul stăpîn se furișează sub gâtul ei mîngîind-o i șoptindu-i: Gata, California! Gata, fete! Și animalul se liniștește imediat. Nu și fetea noastră căreia nu-i trece spaima decît cînd se vede jos și sunt convinsă că aceasta e cea mai pregnantă amintire din Egipt, pentru copila obosită și suprasolicitată de atîtea imagini și informații.

Privind în urmă, îmi dau seama că ea n-a fost întrebată dacă-și dorește asta și, după cum o știu, nu s-ar fi urcat, dac-ar fi avut de ales, dar cu Florin nu se punea problema așa. Trebuia să fii viteaz în orice împrejurare și mă tem că și aceasta era o veche fantezie a lui, din cărțile de aventuri sau din filme. Sunt convinsă că nici nu i-a trecut prin cap gîndul că fata lui nu-i împărtășește preferințele. Mă bucur că părinții mei nu m-au suit în tiribombă cînd eram mică, dar, mult mai tîrziu, a trebuit să merg cu Roata lumii în Prater, la Viena. Eram cu fetea și nu-mi puteam permite să spun că mi-e frică.

Sfînxul, cu marama faraonilor pe umeri, ne privește surzînd absent. Cuceritori tîrziu ai acestor meleaguri, arabii și-au imaginat că intruchipează un demon și l-au numit „Spaima deșertului” din care cauză s-au străduit să-l desfigureze rupîndu-i nasul; l-a acoperit nisipul, dar a rezistat peste milenii; enigmă nedezlegată; nici azi nu se știe cînd și cine l-a construit și a cui e figura umană cu trup de leu, care străjuiește piramidele.

Cînd pornim spre Sakarah să vedem vechile piramide în trepte, luăm o mașină împreună cu doi studenți francezi, pe care, Florin, pasionat de Napoleon, îi întrebă dacă pentru ei mai înseamnă ceva. Sigur că da, răspund aceia cu entuziasm.

Intrăm aproape pe brînci într-o piramidă cu pereți de bazalt negru acoperiți de hieroglife și privim piramida lui Djoser care

domină necropola. Sunt obosită, nu mă mai pot concentra și am slăbit cîteva kilograme în această săptămână.

Seara, vecinul lui Mohamed ne propune o plimbare cu mașina la piramide, unde sunt spectacole de sunet și lumină, dar suntem istoviți, agresați de mirosurile neobișnuite care ne înconjoară, chinuți de căldură și de zgomot, încît nu mai avem putere nici să ne bucurăm de o asemenea șansă.

Încă o noapte în patul care miroase ușor a urină de la copiii gazdei și plecăm la Alexandria, în dimineața următoare.

În două zile ne vom întoarce în Europa dar înainte de-a ajunge acolo, vom înfrunta mânia lui Neptun. Se pare că zeul mării s-a hotărât să ne dea o lecție! În timpul nopții s-a iscat o furtună și în dimineața următoare toată lumea e bolnavă. Mai călătorisem cu vaporul, eram foarte mîndră că nu am rău de mare și nu-mi imaginam că va fi atît de teribil.

Dis de dimineață, cînd nici nu ne trezisem bine, o aud pe fetea spunînd, din patul de deasupra mea: „Mama, mi-e greață!”

„Respiră adînc!” spun automat, dar în clipa următoare, copilul varsă în trombă direct pe podeaua cabinei. Sar să ud o batistă ca s-o curăț, dar nu pot să mă țin pe picioare; totul se învîrte, spasme oribile îmi agită stomacul și mă prăbușesc înapoi pe pat. În momentul acela intră un steward cu un coș de plastic, șterge pe jos și ne spune voios, că toți pasagerii sunt în aceeași stare. Soțul meu ne dă niște pastile și ne recomandă să ținem capul cît mai nemișcat și ochii închiși. El nu se plînge de nimic, dar din cînd în cînd, scoate capul pe hubloul deschis și vomită... direct în mare.

După o vreme trebuie să merg la baie și Florin mă însoțește. „Mă însoțește” este un eufemism, pentru că în realitate merge în spatele meu susținîndu-mă, în timp ce înaintez sprijinindu-mă de pereții coridorului, lac de apă din cap pînă-n picioare, incapabilă să merg singură, cu fața șiroind de lacrimi de suferință și neputință. Un pasager care pare să fie teafăr, îmi oferă, plin de milă încă un hap, pe care-l înghit fără apă. Nu-mi amintesc dacă am ajuns sau ne-am întors înapoi. Am zăcut cîteva ore, poate chiar am adormit din cauza pastilelor, dar la prînz m-am trezit lecuită și

înfometată. Irinel n-a băut decît apă timp de douăzeci și patru de ore și a fost obiectului întrebărilor îngrijorate și pline de simpatie ale tuturor.

Vom debarca la Pireu abia ținîndu-ne pe picioare și pierzînd astfel, un spectacol de operă pe Acropole, în care cântau și artiști români.

Vara trecută, am deschis Ghidul Egiptului pe care iubitul meu a făcut sublinieri și abia acum înțeleg ce-l interesa, ce gîndea și ce iubea la ținutul acela îndepărtat. Descopăr uimită, de exemplu, afinitatea pentru gnostici, care predicau salvarea prin cunoaștere, nu prin credință, admirația pentru privirea vigilentă a statuiilor Egiptului antic (Vigilența mereu trează; o altă idee preluată tot de la gnostici), slăbiciunea pentru grote, catacombe și insule.

Îmi pare rău că n-am avut curajul să intru în piramida lui Keops și că n-am avut bani să ne plimbăm cu feluca pe Nil, așa cum visase, dar de ce n-am vizitat la Alexandria nimic din ceea ce subliniasse în ghid, nu pot decît să presupun. Îl biruise și pe el căldura de iulie, ori se încercase cu prea multe informații, imagini, culori și lumină albă.

Am stat două zile în orașul lui Alexandru Macedon (se spune că sarcofagul cu trupul tînărului cuceritor păstrat în miere ar fi ajuns cîndva la Alexandria, dar nimeni nu l-a găsit) și ne-am plimbat fără țință, pe străzi aproape pustii, mărginite de vechi clădiri coloniale sau în amurg, pe malul mării neverosimil de albastre.

La far am ajuns din întîmplare, atunci cînd birjarul care ne ducea în port a greșit drumul. Nu mai era timp să vizităm Muzeul Farului și abia acum realizez că am căutat mai ales vestigiile trecutului îndepărtat, atît de vechi și impresionant, încît epoca Ptolemeilor ni se părea mult prea aproape de noi pentru a-i sacrifica din timpul nostru și așa drămuț.

A fost ca o călătorie în timp și răul de mare, cumplit, la întoarcere, ar putea însemna trauma revenirii în lumea modernă, pentru că, în ciuda avioanelor și automobilelor, sejurul nostru în țara faraonilor mi s-a părut o călătorie în altă lume.

Aurel ANTONIE

/ Cartea ifoselor (9)

Soarele începu să calce mai cu grijă pe bolta cerească, orătăniile tăcură, vântul se opri și praful rămase nemișcat în aer. Întregul Univers simțea că Frăsinel era pe cale să descopere una din legile lui fundamentale. Numai câinele nu aflase acest lucru. Tocmai el, care declanșase tot acest elevat proces de gândire, își găsi să vină alergând din fundul grădinii și să se repeadă în cerdac lătrând vesel, mândru de isprava lui. Dar Frăsinel nu avea timp pentru el. Scria încordat, de teamă să nu-i scape cumva ideea.

Spre seară, capitolul era conturat în liniile lui generale. Când soarele dădea să asfințească, se întoarse și Mătușa însoțită de nelipsitul Mirciulică. După ce dădu de mâncare la animalele din curte, merse la bucătărie unde puse câteva ouă în tigaia aceea înnegrită de trecerea veacurilor, scoase, nu se știe de unde, niște mămăligă rece și-l chemă la masă. Apoi plecă în sat. Frăsinel mănca meditativ toate ouăle, apoi se retrase în tindă unde aprinse becul și se adânci în hârtii. Se apucă să recitească. Se enerva privind scrisul scâlămbăiat, trimiterile cu acolade, tăieturile. Îi trebuia neapărat măcar o mașină de scris, dacă nu un calculator. Îl apuca furia când se gândea la analfabeta aceea de la primărie care habar nu avea cum se folosește o mașină de scris, pe când el era nevoit să scrie de mână.

Era absolut necesar să scrie un Jurnal. Un Jurnal adevărat, în care să se vadă limpede în ce condiții vitrege s-a născut Capodopera! Trase o coală mai aproape și scrise pe ea „JURNALUL CAPODOPEREI” Nu se mai putea așa! Adică să vină mâine-poimâine un neica-nimeni care să afirme că nu știi ce și nu știi cum despre ontologia lui. Lucrurile trebuiau puse la punct, în ordinea lor firească. Luă o altă coală de hârtie pe care puse data și o numerotă cu cifra unu. Când se întoarse mătușa, o întrebă ce fel de ouă erau cele pe care le măncau în fiecare zi pentru a fi mai exact în alcătuirea jurnalului. Așa cum se aștepta, ouăle erau de găscă. Îl apucă din nou strănutul.

În timp ce se spăla în ligheanul acela micuț, Mătușa îl întrebă din nou ce mai face Nora, când are de gând să vină și ea, că n-a mai văzut-o de mult. Apoi, fără nici-o legătură îi spuse că primarul este foarte supărat pe el că nu s-a prezentat atunci când a fost convocat, se plânse de amenda pe care o primise pentru că nu ținea câinele legat, apoi adormi. Frăsinel, care tocmai se pregătea să-i explice cum a decurs vizita lui la primărie și întâmplarea cu câinele, renunță. Puțin enervat, își luă cartea cu răzmerițatul de pe Don și se băgă în pat.

Ziua a treia

De dimineață îl trezi corul animalelor flămânde, apoi Mirciulică avea ceva de comentat, porțile scârțâiră, Mătușa plecă la muncă și liniștea se reinstaură. Frăsinel căscă prelung și își aranjă perna pentru un somn tihnit. Dar zeii hotărâseră altfel. În poartă se auzeau bătăi puternice. Se pare că cineva găsisse o piatră mai mare și izbea cu ea foarte hotărât. Câinele începu să latre și Frăsinel să înjure. Ieși în tindă târând un vagon de somn după el. Din când în când căsca puternic pentru a mai prinde aer în plămâni și vlagă în picioare. Când ajunse la poartă somnul îl părăsise pentru a lăsa loc curiozității. Era poștașul.

– Domnu' Frășnel, aveți aici o misivă!

Întinse mâna după plicul albastru, dar nu reuși să-l apuce întrucât poștașul, cu o mișcare rapidă, înlocui plicul cu un tabel.

– Semnați aicea!

– Păi de ce să semnez dacă nu mi-ați dat plicul.

– Haide, domnu' Frășnel, nu-mi mai faceți și mie greutăți în muncă, cum le-ați făcut celor de la primărie! C-am mai avut eu cazuri din astea în care omu' n-a mai vrut să semneze, și eu am o mare responsabilitate cu plicurile astea oficiale.

Frăsinel semnă fără să mai comenteze. Abia aștepta să nu-l mai vadă. Luă plicul și trânti poarta. Îl enervase precizarea poștașului „nu-mi mai faceți și mie greutăți în muncă, cum le-ați făcut celor de la primărie”. Se referea probabil la fetele acelea care nu știau pe ce lume trăiesc și ce caută acolo! Sau poate la impertinentul acela de funcționar cu Legiunea Străină. Ajuns în tindă răsuci plicul pe ambele fețe. După cum se așteptase, venea de la primărie. Probabil că primarul își cerea scuze pentru ziua de ieri. Deschise plicul, dar înăuntrul nu erau scuze ci doar formularul pe care i-l dăduse analfabeta aceea să-l completeze. Rubricile formularului se refereau la locul și data nașterii, domiciliul actual, cel avut acum cincizeci de ani și cel de perspectivă, studiile actuale și cele de perspectivă, actul de identitate, seria, numărul, eliberat de, la data de, căsătorit cu, numele fostei persoane cu care ați împărțit locuința, numele persoanei actuale și al celei de perspectivă, numele purtat anterior și numele pe care ați fi dorit să-l purtați, religia, copiii, numele lor, sexul, perspective de a mai face și alții, numele copiilor făcuți în afara căsătoriei, sexul lor, dacă vreunul dintre ei intenționează să-și schime sexul, dacă el a

făcut pușcărie, unde, cât timp și pentru care vină, dacă are avere, câtă și cum a obținut-o, dacă mai cunoaște și alte persoane care ar trebui să completeze formularul și încercă să se sustragă, data când a sosit în sat, ora, unde este cazat, scopul și durata vizitei, acordul gazdei că este dispusă să-l cazeze și să-l hrănească pe toată durata șederii lui în sat, obligația de a anunța în scris oficialitățile cu 24 de ore înainte de a părăsi satul, motivul pentru care părăsește satul, destinația și multe, multe altele.

Cine putuse să conceapă un formular atât de meticolos organizat? Tâmpitele acelea de femei ieșeau din calcul. Poate doar funcționarul acela cu Legiunea Străină sau poate primarul, pe care nu apucase să-l cunoască. Azvârlî scârbit formularul de pe masă. Acesta, după un zbor grațios, ateriză într-un găinaț proaspăt de bibilică.

Primăria aceasta impertinentă începea să-l calce pe nervi. Lucrurile trebuiau lămurite de la început. Luă o coală de hârtie și scrisse:

Stimate domnule primar,

Mă văd nevoit să apelez la această formă de comunicare cu dumneavoastră, din pricina unei regretabile neînțelegeri. Vă asigur că mi-ar fi făcut mult mai multă plăcere să vă fi întâlnit personal, dar se pare că acest lucru nu este deocamdată posibil. Dar timpul nu este trecut. În ceea ce mă privește, am încercat să iau legătura cu dumneavoastră chiar de a doua zi după ce am ajuns în acest colț de rai, care este satul pe care cu onoare îl conduceți, dar, din păcate, erați plecat, și am fost nevoit să discut cu o parte din funcționarii de la primărie. Discuția nu s-a desfășurat sub cele mai bune auspicii datorită excesului de zel manifestat de aceștia. În speță, m-au pus să completez o serie de formulare anoste, insipide și indiscrete despre viața mea privată. Dumneavoastră, care prin structură, ca să nu mai vorbim de înalta funcție pe care o dețineți, aveți o mai mare putere de înțelegere și de cuprindere a fenomenelor ontologice, vă pot spune sincer că am oroare de formulare. De aceea am ales această cale epistolară de a-mi face cunoscute intențiile.

După cum v-am spus, abia am sosit de două zile în sat și locuiesc la Mătușa, pe care sunt convins că o cunoașteți foarte bine. Ajuns aici m-am decis să-mi consacru timpul scrierii unui tratat de ontologie. Am luat această decizie majoră întrucât așezarea satului în raport cu poziția astrilor este favorabilă unui atare demers filozofic. De asemenea, acest sat este un punct energetic care emană benefice energii ontologice. După cum probabil că știți și dumneavoastră, scrierea unui tratat de ontologie necesită un efort intelectual, o concentrare și o liniște, care sunt greu de atins într-o metropolă. De aceea am simțit nevoia să mă retrag aici. În acest context vă solicit, și prin dumneavoastră comunității, sprijin în ducerea la îndeplinire a acestui tratat, care va face cinste nu numai satului din care m-am ridicat ca boier de a patra spiță, dar și județului, și chiar națiunii întregi.

În spiritul celor de mai sus, sper să nu vi se pară ciudat că vă solicit să-mi împrumutați una dintre mașinile de scris de care dispune primăria, întrucât, în graba în care am părăsit urbea, împins de demonul ontologiei, am uitat să-mi iau cele necesare scrisului.

În speranța că cererea mea a întâlnit un om generos și sensibil, primiți, vă rog, întreaga mea considerație.

*Cu stimă, al dumneavoastră
Frăsinel.*

Reciti scrisoarea. Problema era bine pusă. Cea mai bună apărare este atacul. Acum le dăduse o temă de meditație și, dacă prindea, vor uita de formulare, de convocări și de toate celelalte. Se vor gândi doar cum să-l refuze cât mai politicos. Împături scrisoarea și constată că nu are plic și nici timbru. Trase lista mai aproape și la punctul șapte scrise „Plicuri”, iar la punctul opt „Timbre”. Cum la punctul nouă nu avea ce să scrie, împături lista, o băgă în buzunar și porni spre magazin.

În magazin nu erau decât două persoane: Nea Gore și poștașul. Amândoi stăteau rezemați de tejghea și descântau niște țoiuri. Alături le ținea tovărășie o sticlă de țuică bine înfundată cu un cocean de porumb.

– Bună ziua, domnilor! salută Frăsinel cu un aer jovial.

– Bună să vă fie inima! răspunse Nea Gore îndreptându-se de pe tejghea.

– Să ne trăiți, conașule! spuse și poștașul cu un ton ușor slugarnic.

Lui Frăsinel îi plăcu primirea. Îi amintea de felul cum era primit boier Domițic, atunci când binevoia să intre în crășma din sat.

– Da' ce faceți voi acolo, măi băieți? întrebă el cu un ton jucăuș. Să nu-mi spuneți că vă cinstiți așa de dimineață!

– Ei, știți și dumneavoastră cum e omu'! Mai ia câte o moleculă dis-de-dimineață, să-l mai întărească. Parcă ai alt curaj când mai

iei câte una mică! explica Nea Gore în timp ce umplea cel de al treilea țoi. Vă rog să serviți cu noi oarece țuică. E de prună, făcută de mine. O să vă placă!

– Mulțumesc, am să gust doar puțin. Eu nu prea obișnuiesc.

– Scriitorii cam obișnuiesc! spuse râzând Nea Gore.

Faptul că fusese recunoscut ca scriitor îl încântă pe Frăsinel mai mult decât ar fi fost dispus să recunoască. În mod normal părerea lui Nea Gore nu putea avea nici o greutate, dar faptul că el, un om simplu, îi recunoștea un statut pe care confracții lui nu i-l acordaseră încă, îi crea o plăcere greu de controlat. Luă țoiul și-l dădu peste cap.

– Bună țuică, mulțumesc. Nea Gore, uite de ce am venit la dumneata. Am nevoie de câteva articole de primă necesitate. Și la cine să apelez, dacă nu la cel mai mare negustor din zonă!?

Nea Gore luă lista cu un aer preocupat, o privi încruntat, apoi o întinse poștașului:

– Ia vezi tu ce zice Dom' Frășnel aicea, că io n-am ochelarii la mine!

Cum nici poștașul nu avea ochelarii la el, Frăsinel se văzu nevoit să citească el lista. În timpul lecturii își dădu seama că la unele dintre produse ar fi putut renunța, dar acum era deja târziu. Nea Gore era foarte atent; aplecător în față părea că-i soarbe cuvintele doar cu o singură ureche pe care o îndreptase spre el. Când lista fu citită în întregime, declară sigur pe el:

– La noi găsiți tot ce vă trebuie. Lăsați lista la mine și trimit băiatul să vi le aducă acasă. Mai luați una mică!

– Mulțumesc Nea Gore, dar e ultima. Mai am ceva de lucru astăzi! Apoi se întoarse spre poștaș: Că tot suntem la una mică, nu vreți să-mi faceți un mic serviciu? Să-mi duceți o scrisoare la domnul primar, că dumneavoastră treceți pe acolo mai des decât mine. V-aș rămâne îndatorat!

– Cum să nu! Chiar acum! Numai să termin ce-am început aici cu Nea Gore!

Frăsinel îi dădu scrisoarea și mai luă o cinzeacă. Era mulțumit de felul cum se statorniceau relațiile lui cu sătenii. Adică nu chiar cu toți sătenii, dar cei cu care intra în contact făceau parte din eșalonul fruntaș. Pe de altă parte constată cât este de operativ; într-o singură ieșire din curte reușise să-și rezolve problema cumpărăturilor și a corespondenței. Ieși în uliță într-o dispoziție excelentă. Vântul, care se pornise în vreme ce el se delecta cu țuica lui Nea Gore, îl luă în primire. Era un vânt de vară, cald și nebanatic, făcut mai mult să ridice fustele fetelor decât praful. Nu părea prea hotărât încotro s-o ia, părea că mai mult se joacă decât își face datoria.

Mălina Căuțu

/ Out of Britain - 100 de ani de artă a peisajului din colecția British Council

Peisajul poate fi perceput ca un spațiu al evadării, asemenea unui orizont în care putem proiecta propriile așteptări, dorințe sau temeri. Real, imaginar, pictural, filmic sau fotografic peisajul poate constitui un receptacol al regăsirii, marcat la nivel cultural de imaginea *câmpiilor Elizee/Arcadie/ Ierusalimului Ceresc*, sau din contră, un areal al temerilor /fricilor/ spasmelor asociat în mentalul occidental Iadului/tărâmul lui Hades. Redând natura terifiantă sau opusul ei, natura paradisiacă, peisajul și felul în care îl percepem reflectă deseori propria raportare la lume, fiecare subiect conferind semnificație și încărcătură emoțională priveliștilor pe care le vede în natură, le captează în imaginea fotografică sau le recrează în picturi. Spațiul al imaginarului, individual sau cultural, peisajul ilustrat de pictură/fotografie a transmis întotdeauna ceva despre mediul cultural care i-a dat naștere sau despre artistul care l-a realizat.

În procesul receptării unui peisaj, alături de mesajul pe care el îl transmite despre artistul și perioada în care a fost realizat, se suprapune propria percepție personală și *pattern*-ul cultural al privitorului care îl apreciază din altă cultură sau din alt timp, semnificația lui suferind o serie de juxtapuneri și modificări de sens. Pornind de la acest filtru de interpretare aș dori să prezint o expoziție dedicată peisajului britanic, deschisă la Muzeul Național de Artă al României între 3 octombrie 2013 și 19 ianuarie 2014 cu prilejul aniversării a 75 de ani de la înființarea Consiliului Britanic în România. Expoziția aduce în fața publicului autohton un număr de 57 lucrări de pictură, sculptură și fotografie menite a oferi o imagine „din interior” a peisajului insular așa cum a fost el perceput, simțit și plăsmuit în imagini de artiștii englezi ai ultimului veac. Sunt perspective de interpretare distincte, încărcate de subiectivitate, neimaginabile vreodată în acest asamblaj expozițional de artiști care le-au creat dar care toate, în ansamblu, ne oferă o imagine pestriță a peisajului natural/cultural englez. Această diversitate de percepții este filtrată de discursul curatorului care a grupat în patru secțiuni distincte - *Orașul, Industrialul, Ruralul și Coasta* - diversele „viziuni” ale geografiei, culturii și istoriei Marii Britanii în ultimii 100 de ani.

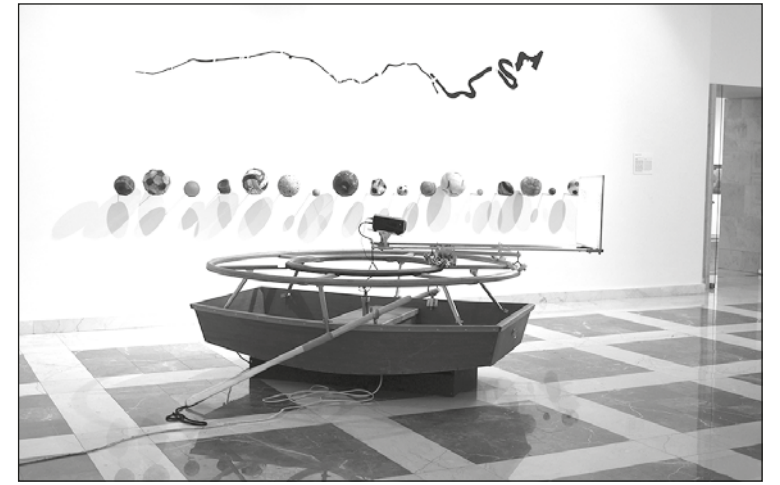
Piese selectate conturează, din unghiuri și perspective subiective, frânturi ale peisajului și istoriei insulare, oferind trasee imaginare neașteptate: de la perspective ample ale *plein air*-ului până la peisaje de coastă, de la colțuri de peisaj urban până la ansambluri rezidențiale, de la experiențe culturale trecute sau recente până la *flash*-uri de memorie și regresii în peisajul familiar al copilăriei. Trecutul și prezentul, natura și cultura au fascinat deopotrivă imaginarul artistic britanic care se configurează în toată diversitatea sa prin intermediul unor opere de artă felurite atât din punct de vedere stilistic cât și conceptual.

De la ziduri romane antice sau megaliti preistorici (ruine ale memoriei), până la construcții recente (forme sinuoase ale parcului olimpic), de la imagini ale ororilor lăsate de al doilea război mondial asupra țesutului urban și până la locuințele familiare, peisajul citadin prinde contur, surprins și filtrat de sensibilitatea creativă. Este marcată în aceste imagini urbane amprenta războiului asupra siluetei orașului, dezvoltarea cartierelor din suburbie („grădini de periferie”) - o consecință a migrației populației datorită poluării industriale, priveliștea industrială ca simbol al dezvoltării civilizației dar și ca ruină a supra-dezvoltării și *landsaftul* fragmentar format de ruinele trecutului, ilustrate asemenea unor fantome de-a lungul peisajului rural. Aș menționa aici, la confluența dintre citadin și industrial, instalația lui Conrad Shawcross, *Pre-stereoscop*, compusă dintr-o barcă cu un dispozitiv de proiecție, o hartă, o fotografie și mingii, realizată în urma unei călătorii a artistului pe râul Lea, afluent al Tamisei, traseu vital pentru oraș la un moment dat, abandonat, neglijat, lăsat în paragină la momentul filmării. Artistul surprinde în film aspectul poluat a malului râului, străjuit de locuințe, depozite, panouri publicitare dezafectate sau

containere. Pelicula a devenit un document odată cu reabilitarea zonei în preajma jocurilor olimpice din 2012 devenind un simbol al *entertainment*-ului post-industrial. Peisajul surprins de artist în film, departe a de fi un peisaj paradisiac idealizat pune în discuție problemele urbane generate în perioada recentă de ruinele industrializării.

Alături de perspectivele citadine și industriale, putem regăsi între temele imaginilor expuse, sfera peisajului natural, ilustrat de priveliștile de coastă, de orizonturile ruralo-agrar, de perspectivele aeriene capabile a surprinde arii extinse - un fel de hărți simbolice ale insulelor - dar și de intervențiile de tip *land art* menite a marca amprenta artistică personală asupra peisajului. La această ultimă categorie aș menționa *sculptura* lui Richard Long, artistul care aduce în expunere „bucăți reale de peisaj”, prin recompunerea unor fragmente de ardezie desprinse dintr-o mină dezafectată sub forma unui cerc, simbolic intitulat *Cerc de Primăvară*. E o intervenție menită a ilustra reacția unui artist la adresa unui peisaj profund modificat de om. Chiar dacă amintește de formele megalitice ale preistoriei, *peisajul* lui Long ne poate determina să regândim raportarea la natură, o natură antropogenă din care acele „colțuri neatrinse de om” au devenit amintire.

La intersecția dintre cultural și natural pot fi menționate liniile ferate trasate de Leon Kossof deasupra peisajului agrar precum venele unui sistem circulator de-a lungul pământului, dar și multiplele suprapuneri ale traseelor de comunicații (linii de înaltă tensiune, cabluri de telecomunicații și transmisie) deasupra zonei rurale, care juxtapuse creează un nou tip de peisaj, marcat de omniprezența tehnologiei umane. Alăturate, aceste peisaje compun un fel de sistem de navigație alternativ unde artiștii intervin punctual asupra arealului care-i inspiră, prelucrând priveliștea la

nivel material, istoric, social, din perspective variate și personale care, prin întâlnirea accidentală în această expoziție, conturează o cartografie amplă a peisajului britanic, de neimaginat înafara acestui context.

Putem astfel întâlni o imagine aparte a peisajului Marii Britanii așa cum a fost el perceput, imaginat și interpretat de artiști nativi. Este o perspectivă care îi scapă unui simplu *turist* al insulelor, fiind o interpretare intimă, intrinsecă dar mai ales trăită înainte de a fi redată în imagini. Privită din exterior, din perspectiva altei culturi, această imagine poate părea nouă, necunoscută, departe de imaginile *iconice* exportate de regat în afara granițelor ca simboluri ale identității culturale. Iar această întâlnire/suprapunere dintre percepția „din interior” și cea „din exterior” constituie ineditul acestei expoziții.

